

SZOMAHÁZY ISTVÁN
KÖLTÖZŐ NIMFÁK

TARTALOM

Költöző nimfák

A Kacér Iza

Tavasz a Tüzoltóban

Gellértné titka

Tee kettősben

Az impresszárió multjából

A jutalomjáték

Novotny, mint hős

Az apa

Az üstökös

Az új birtokosok

A nyárfa-utcai bank

Költöző nimfák

I.

A fürdő verandáján hárman ültek. Egy hatvanévesnek látszó öreg úr, aki pipázott és a fekete kávéját kavargatta, egy középkorú férfi, aki bőrnadrágot és bőrsipkát viselt s egy harminc-harmincötéves fiatalember, aki azzal szórakozott, hogy a kutyáját cukordarabkákkal csalogatta. Egyébként körös-körül zsongó, álombaringató csönd volt és a kávéház egész környékén nem mutatkozott egyetlen élő lény se.

1871 július 15-ike volt. A fürdőt szegélyező hegyekről száz és száz fenyő küldte illatát a fából készült házak közé, amik inkább hasonlítottak egy gyárépület raktáaira, mint villákra, amelyekben kényeskedő vendégek laknak. Az egész telep szegényes és szomorú benyomást keltett; a nyolc-kilenc villán, a rozszant kávéházon s a kopott vendéglőn kívül jóformán semmi se volt itt, ami az emberi kulturát hirdette volna. De a természet bőven kárpótolta, amit az emberek gondossága elmulasztott; távolról idefehérlett a havasok hósipkája s a fürdő körül beláthatatlan rengetege zöldült a túlevelű óriásoknak. Ha az ember száz vagy kétszáz lépésnyire maga mögött hagyta a szegényes központot, az őserdő illatát és magányosságát élvezte; a fák között madarak daloltak s a fűben smaragdszínű gyíkok surrantak tova a Csevice-patak agyagpartján.

A három férfi, aki ebédutáni sziesztáját élvezte, a fürdő souverain uraiból telt ki. A legöregebb húsz esztendő óta bérelte a helység egyetlen vendéglőjét, a bőrnadrágos a fürdőtulajdonos büszke címét viselte, a legfiatalabb mint igazgató állt néhány év óta a helyiérdekű közügyek élén. A nagystílus elnevezés mindössze arra vonatkozott, hogy ő adta bérbe a nyaralók szobáit s ő veszekedett a cigányokkal, ha becsípett állapotukban a vendégekkel összetűztek. Egyébként ő is a csöndes pipázást tartotta az emberi élet legfőbb céljának.

- Szépen vagyunk, - törte meg a csöndet az öreg úr, miközben a kávéjából egy jó nagyot hörpintett.

- Az ördög tudja, hogy mi ütött a sok léhűtőjébe, - szólott a fürdőtulajdonos bosszusan. - Kivánni se lehetne különb időjárást, mint a mostani, az ég állandóan derült, a Cseviceben jobb fürdés esik, mint valaha, s két hét óta alig kaptunk új vendéget. A régebbi években július derekán egyetlen üres szobánk se volt, míg most... Hányan is vagyunk mindössze, öcsémuram?

Az igazgató kelletlen arcot vágott.

- Hányan? Az erdélyi bárókkal együtt mindössze tizenheten. Ezek közül is két vendég már a harmadik hete adós a lakbérrel...

- Bezzeg régebben nem magunk ültünk itt a verandán, - szólott a bérlő keserűen. - Öt évvel ezelőtt tíz-húszezer forint is elúszott ebédutánonként a makaón. Néha száz, sőt százötven forint gyült be kártyapénz címén a pohárba...

- Mi lehet a borzasztó hanyatlás oka? - tünődött a tulajdonos.

A direktor - csodálkozása jeléül - kifelé fordította a tenyerét.

- Pedig igazán mindent megteszünk, ami gyarló emberi elménktől kitelik. Az idén is tíz új padot állítottunk, intézkedtünk, hogy a gyorskocsi rövid hét óra alatt tegye meg az utat a vasúttól a fürdőig, a legtöbb szobába vadonatúj fogast akasztottunk - s mégis, mintha csak

meg lennének babonázva... A konyha - nem hizelgésképp mondom - kitünő, a fürdő pompás, bár igaz, hogy akadhatnak egyes kényeskedők, akiknek derogál, hogy a fűben vetközzenek és öltözzenek. Olyan beszédet is hallottunk már, hogy mindenkinek külön kabin kellene, de régi dolog, hogy úgyse lehet minden kívánságot kielégíteni...

- Még jó, hogy aranyórát nem akarnak, - mordult közbe haragosan a tulajdonos.

- Annyi szent, hogy így nem folytathatjuk tovább, - mondta a bérlő elgondolkodva. - Tizenhét vendégből, akinek a fele különben is otthon főzet, nem igen lehetséges, hogy a drága árendát kifizessem. Ha gyorsan nem történik valami változás, mindnyájan beadhatjuk a kulcsot...

Nagyobb nyomaték kedvéért intett a pincérnek, - a garszon ingujjban volt és piszkos kötényt viselt, - hogy hozza ide a szilvapálinkás üveget. Szótalanul koccintottak, de figyelmüket most hirtelen elterelte a megütött témáról az élénk csilingelés, amely a gyorskocsi rohamos közeledését jelezte.

- Vajjon hoz-e most valakit az ördög? - kérdezte az öreg úr kíváncsian.

A régi, ütött-kopott batár a következő pillanatban megállt a veranda előtt. Mind a hárman izgatottan néztek a kocsi felé, s gyönyörűséggel látták, hogy a kocsis lábánál egy hatalmas koffer huzódik meg. A batár ajtaja is rögtön felnyílott, s egy lakkcipős, elegánsul öltözött fiatal úr lépett ki rajta, hunyorgó szemmel, a külvilágba.

- Menjen oda öcsémuram és üdvözölje, - szólott suttogva a tulajdonos.

Az igazgató lomhán fölkel az asztal mellől, s letámolygott a veranda lépcsőin.

- Tisztelt úr, - mondta nyájasan, - engedje meg, hogy a fürdőintézet nevében köszöntsem. Én Súlyom vagyok, a zuggó-füredi telep direktora, s boldog lennék, ha uraságodról is megtudnám, hogy kit tiszteljek nagyrabecsült úri személyében?

A vendég udvariasan meghajolt.

- Csollán Tamás vagyok, orvos-doktor Budapestről. Felföldi körutamban említette valaki a zuggó-füredi fürdőt s nem állhattam meg, hogy be ne kukkantsak egy félnapra. Meg kívánom jegyezni, hogy a balneologia a kedvenc szakmám.

- Micsoda a doktor úr kedvenc szakmája? - kérdezte az igazgató kissé megdöbbenve.

- A balneologia, kedves direktorom, a balneologia. Épp ezért minden érdekel, ami a hazai fürdőügygyel kapcsolatban áll...

Az igazgató most már helyeslőleg bólogatott, bár tulajdonképp sejtelve se volt arról, hogy az orvos mi a jó Isten csodáját ért a különös elnevezés alatt. De nem igen töprengett tovább a furcsa probléma fölött, hanem gyorsan leintette a verandán settenkedő, ingujjas pincért.

- A tekintetes úr podgyászát elviszi a Tamás-lakba s a gazdasszonynyal új huzatot tétet a párnákra és a paplanra. Amíg a szoba rendbe jó, a mi társaságunkban iszik meg a doktor úr egy feketét...

Barátságosan karonfogta a vendéget és sugárzó arccal vezette föl a verandára, ahonnét a két öregebb úr már kíváncsian figyelte őket. A következő percben Csollán doktor már szintén ott ült a kávéházi törzsasztalnál, amelyen az ő számára is akadt még egy üres kupica.

A pesti úr eleintén bágyadtan fogadta a fürdői értelmiség udvarlását, de lassanként ő is elfeledte a fáradságát s élénk részt vett a szőnyegen forgó kérdések megvitatásában. Elmondta, hogy a komoly tudomány nem ölte ki belőle a természet iránt való rajongást, s mivel jóformán ez az első hónapja, amivel szabadon rendelkezhetik, hát végigutazza mindazokat a helyeket,

amelyek mint hazánk gyöngyei szerepelnek a földleírásban. Eddig azonban szomorúan tapasztalta, hogy a természet gavallérosan elvégezte a maga kötelességét, de ami az embereket illeti, hát okosabb, ha nem beszélünk róluk.

- Lusták, közömbösek és léhák vagyunk, - mondta hevesen - és egyáltalában nem kamatoztatjuk eléggé azokat a kincseket, amelyekkel a gondviselés megajándékozott bennünket. Kevés ország van Európában, amelyet gazdagabban áldott volna meg a teremtő, mint a mienket. De kérдем: mit tettünk eddig, hogy hazánkat az idegenekkel megismertessük? Évszázadok óta azt várjuk, hogy a sült galamb a szájunkba repüljön. Nem látjuk be, hogy ósdi elveinkkel nem sokra mehetünk az általános versengésben s hogy modern, vállalkozó, okos főkre van szükségünk, ha azt akarjuk, hogy a többi állammal lépést tarthassunk...

Úgy mondta el mindezt, mintha valami vezércikket szavalna, széles gesztusokkal, sűrűn használva azokat a járatos frázisokat, amelyekkel az ujságok írói élni szoktak. A helybeliek ámulva hallgatták s minthogy nem igen értették meg mindazt, amit a pesti doktor beszélt, hát meghunyászkodva bólogtak. Csak a fürdőigazgató merte hosszabb habozás után kimondani a véleményét.

- Bocsánat, ami Zuggó-Füredet illeti, mi semmiféle jogos panaszra nem szolgáltunk rá. Csak az idén tíz új pihenőpadot állítottunk s a szobákat célszerű fogasokkal szereltük föl. Legalább is kétszáz pengőforintot befektettünk, s mégse vagyunk többen tizenhetedmagunknál az egész fürdőben...

A vendég hangosan elnevette magát.

- Tíz pad és új fogasok, - ezt nevezi befektetésnek? Kedves barátom, nem ilyen újításokra gondoltam, amikor azt kívántam, hogy Nyugat-Európával lépést tartsunk...

- Hát mire gondolt? - kérdezte a tulajdonos szerényen.

- Mire? Elsőbb is arra, hogy e hat vagy hét rozzant granárium helyett ötven-hatvan csinos nyaraló álljon a vendégek rendelkezésére. Aztán kényelmes fürdőre, amely a kor minden vívmányával föl van szerelve, divatos gyógyépületre, pompás hotelekre, cukrászdára, lóversenyre, meg tudja a jó Isten, hogy még mi egyébre. Ha tölem függne, hát hat-nyolcezer fürdővendég is megfordulna évenként Zuggó-Füreden.

- És mennyi pénz kellene ahhoz, hogy a doktor úr tervei megvalósuljanak?

- Mennyi? Legalább is egy kerek millió, ha ugyan ennyiből is kifutná. Csak így mondhatnók el magunkról, hogy méltók vagyunk a természethez, amely ezt a pompás vidéket megalkotta...

A három benszülött előbb együgyűen nézett a pesti doktor szemébe s a vendéglős utóbb kacagva legyintett a kezével.

- Egy millió! Szeretném tudni, ki az a bolond, aki vendégekkel bibelődik, ha egy milliónyi vagyona volna...

A másik kettő helyeslőleg bólogatott, de a doktor jóindulatu magyarázatokba bocsátkozott.

- Ne úgy értsék, hogy egy ember zsebéből kerülne ki a millió, - hiszen manapság mindenre kerül pénz, ami csak valamelyes haszonnal kecsegtet. Annyi a pénz, mint a polyva, s a tőkepénzesek lámpával keresik a vállalatokat, amelyekbe a vagyonukat befektethetnék. A börze mostanában félelmetes összegeket dobott a nép közé, Budapesten szinte a földből nőnek ki a négyemeletes paloták, s egy éjszaka alatt úgyszólván új utcák keletkeznek. És az örült, kalandos hajszában, amely a pénz után megindult, senkise gondol a magyar fürdőkre. Fogadok

önökkel, hogy két hét alatt összegyűjtöm a milliót, ha Zuggó-Füred nagygyá és híressé tételéről van szó...

Mind a hárman nyitott szájjal bámultak rá, - a vendég pedig mosolyogva folytatta:

- Úgy ám, én mondom Önöknek, hogy csak a kezüket kell kinyújtaniuk. Persze nem azzal a slendrián rendszerrel, amely még a mohácsi vész korából maradt ránk...

- Meddig tisztelhetjük körünkben az orvos urat? - kérdezte némi szünet után a tulajdonos.

Csollán doktor nagyot ásított.

- Az attól függ, hogyan érzem magamat itt, kedves bátyámuram. Lehet, hogy kora hajnalban tovább utazom, de az is lehet, hogy még a jövő héten is itt lebzselek. Az utazásaimra csak egyetlen programot viszek magammal, azt, hogy: le mindenféle programmal!

A tulajdonos nyájasan nyult a doktor keze után s magyaros őszinteséggel nézett a szeme közé.

- Tudja mit? Jöjjön föl hozzánk ebédre holnap délben, a feleségemnek és a kislányomnak is nagy örömet fog szerezni... A Pogánykő ormán lakunk, a régi Kürth-család várában, amely mindössze félóránnyira van a fürdőtől. Úgyse fordul meg mindennap olyan ebédlőben, amelynek ablaka a kősziklába van bevájva...

- A Pogánykő ormán, egy régi várban, a Kürthök vércsefészkében? Ez már csakugyan olyan meghívás, aminek nem állhatok ellent. Köszönöm és pontosan ott leszek. Remélem, hogy még csevegünk egyről-másról, ami valamennyiünknek a hasznára válik...

II.

A fürdőtulajdonos - Seötét János úr - kocsin járt be délelőttönként Zuggó-Füredre; amikor a deket harangozták, búcsut vett a vendégektől s csöndesen befordult könnyű fogatával a Pogánykőre ágazó úton, amely szeszélyes kanyarulatokban vezetett föl a fenyővel benőtt hegy ormára. A várat a XV-dik században építették, de mert meglehetősen távol esett amaz útvo-nalaktól, amelyeken a pusztító csapatok jártak, csodálatosan megőrizte épségét. Pompás erő-ség volt, a közepén hatalmas zömtoronnyal, amelynek felső ablakából egész a lengyel határig elláthatott a jószemű szemlélő. Állítólag Kürth András építtette, László király egykori kapitánya, aki dús javadalmakat kapott fejedelmétől a rigómezei diadalmas csata után. A várarkot már betemette az utódok keze, de a tizennegyedik századbeli architektúra egyéb remekei: a boltozatos folyosók, a várkapu, a földalatti kápolna, a titkos folyosók épp úgy épségben maradtak, mint a művésziesen kifaragott várkút - Szent György szobrával - s a hatalmas termek, amelyekben egykor a sírbatért Kürthök tanácskoztak a haza javáról és ittak öblös ónkupáikból a haza és a magyarság fölvirágozására. A vár, fájdalom, a század elején dobra került, s ekkor vette meg potom áron Seötét András, a János nagyapja, aki mint másodalispán szolgálta Ferenc császár alatt a tekintetes vármegyét. Azóta minden egyenes leszármazója itt lakott; a Seötét-fiúk a földalatti folyosó üregébe rejtették el a titkolt holmijaikat, a Seötét-leányok pedig a katakombaszerű kápolnában álmodoztak szerelmes lovagjaikról.

Csollán doktor, amikor másnap délben fölkanarodott a Pogánykőre, a hegytetőn különös ováció fogadta; a kapuboltzat mélyében vörösruhás herold állt, aki a kocsi közeledtére hangoz kürtszóval verte föl a fenyvesek déli csöndjét. A várudvarban pedig, a széles lépcső alján, amely a toronyhoz és az emeleti helyiségekbe vezetett, egy bőrnadrágos úriember tárta ki eléje vendégszeretőleg a karjait: Seötét János, az erősség XIX-ik századbeli várura...

- Hollá, Isten hozta, doktor uram! - kiáltotta hangos szóval a vendég elé. - Hé, csatlósok, lakájok, komornyikok, szedjétek el iziben a pesti nagyságos úr cók-mókját. Mi pedig siessünk föl az emeletre, mert a hölgyek már türelmetlenül várokoznak ránk...

A kiáltásra, amely a csatlósokat, a lakájokat és a komornyikokat hívta, egy öreg, vigyorgóarcu bácsi került elő valahonnan az egyik folyosóról; úgylátszik, e vén ember egymagában képviselte most a régi Kürthök férfi-cselédségét. Az öreg szolga (mintha süket lett volna az istenadta) barátságosan gondjaiba fogadta a doktor holmiját, míg a házigazda karonfogva kalauzolta végig a zeg-zugos tornácokon, amelyeknek falairól copfos nemes urak, ábrándos szemü asszonyok néztek vele csodálkozva farkasszemet...

- A régi Seötétek? - kérdezte kissé gúnyos mosolylyal a pesti doktor.

- Óh nem, a képek még a Kürth-család hagyatékából maradtak itt. Az ősoket, amikor az utolsó Kürth meghalt, az oldalági rokonok lojálisan itthagyták, de a fölszerelést az utolsó szögig elvitték.

A termeknek valóban különös képük volt; a faragványos menyezetek alatt, amelyek a régi századévek művészi izlését dicsérték, a pompás, de kissé behorpadt tölgyfapadlón az új század stilszerűtlen butorai foglaltak helyet; a XVIII-ik századbéli kredencek s pohárszékek, a megfeketült subládok szomszédságában egy-egy butorkereskedésből kikerült, fénymázás asztal, divatos hintaszék, egy-egy franciás, kárpittal föllicomázott ágy, amelynek kokettériája ugyancsak elütött a termék ódon hangulatától, s a mohos romantikától, amely a régi vár fölött lebegett. Talán egyedül az ebédlő volt kivétel; a nagy refektórium, amelyben valaha, diadalmas portyázások után, a sírbannyugvó Kürthök koccintgattak, impozáns arányaival, sötét színeivel most is megihlette a belépőt; a kredencen régi kupák csillogtak s az ablakfülkékből, amelyekben egy egész család ellakhatott volna, gyönyörű kilátás nyílt a mélységben meghuzódó falvakra, az erdők sötét lombjai közé s a Csevice ezüstös szalagjára, amely víg fürgeséggel folyta körül az égbenyuló Pogánykő alját.

Áthaladva a kis szalonon, amely a régi várba a XIV-ik Lajos szellemét csempészte be, János úr föltárta az ebédlő szárnyasajtáját s a vendéget udvariasan előrebocsátotta. A doktor bókolva állt meg a küszöbön, amíg a házigazda így szólott:

- Bemutatom nektek az én kedves barátomat, Csollán doktort, aki azért jött le Pestről, hogy Zuggó-Füred természeti szépségeiben gyönyörködjék. Ez itt a feleségem és a kis leányom, az pedig Szepessy Bandi, Mátra vármegye tiszteletbeli főjegyzője...

A hölgyek mosolyogva a kezöket nyujtották, a tiszteletbeli főjegyző pedig katonásan összeütötte sarkantyutlan chevreaux-cipőit. Egy öreg asszonyság (a szolgaszemélyzet úgylátszik a XIV-ik századból maradt itt) pogácsát és pálinkát hozott, Csollán doktor pedig a fővárosi ember éles szemével vetett egy pillantást a Seötét-család nőtagjaira.

A várúrnő egy kis összetöpörödött dáma volt, az asszonyoknak abból a csudálatos fajtájából, amely gyöngesége dacára többet elbír, mint a legerősebb férfi. A toalettje nem igen különbözött amaz asszonyokétól, akik két-háromszáz évvel ezelőtt nézegettek le a Pogánykő ormáról, de a pillantása egy csöppet se volt büszke vagy méltóságos: az öreg dáma fürgén tekintgetett ide-oda s erősen megszorította a pesti doktor gyémántoktól csillogó ujjait.

- Jaj Pest, - mondta tréfás szemforgatással, - jaj, hány esztendeje, hogy magam is lehozatni készülök az utiládatam a padlásról... Azt mondják, hogy gyönyörű város s hogy Páris vagy London is éppen hogy csak egy picurkával különb... Ez a szegény leány is majd agyonkínozz, hogy valami pesti színházat vagy bált akar látni... De én már úgy érzem, hogy el is temetnek, mielőtt a nagy utat megtehetném...

- Hát nagyságos asszony még sohase volt Budapesten? - kérdezte Csollán doktor csodálkozva.

- Nem én, édes lelkem, soha... Ugy-e hogy kerékbe kellene törni az olyan rossz férjet, aki a feleségtől ezt a kis élvezetet is sajnálja?

A vendég nevetve bólintott, de a szeme most hirtelen másfelé fordult; mellette édes kacagás csendült föl: a leányé, aki a tiszteletbeli főjegyzővel csevegett. Csollán doktor a szakértő pillantásával nézett arra felé s könnyen hevülő szíve egyszerre megdobbant: ez a teremtés már igazán nem illett ide a középkorba. Ragyogó szemü, bájosan molett termetü leány volt, akinek az arca csakúgy égett az izgalom rózsaszínében, hogy idegen férfit láthat. A főjegyzővel beszélt, de a tekintete egyre a vendégen függött; csupa láng, csupa temperamentum volt minden szava és mozdulata. Csollán doktor úgy érezte, hogy a vér hullámszerűen kezd az ereiben s hogy valami lázas fluidum árad feléje a leány kacérul mosolygó szeméből. Még mindig az öreg asszonyság beszédét hallgatta, de az esze ott járt a leánynál, aki kokettül, láthatólag a vendég tetszésére pályázva, szórakozottan kérdezte a főjegyzőtől:

- Gondolja?

Csollán nem tudta miről van szó, de szívét a könnyen lelkesülő férfiak akut mámore fogta el s elragadtatva szólott magában:

- Ennél bájosabb teremtést még sohase láttam életemben... Micsoda irigylésreméltó férfi lesz, akit ez a leány valaha a gömbölyü karjaival magához szorít!... Ugyan ki hitte volna, hogy ilyen látnivaló is akad ötezer méternyire a tenger színe fölött!...

A pesti doktornak kissé hiányosak voltak a geográfiai ismeretei, - a tenger színével és a hegyek magasságával nem igen volt tisztában, - de a lelkesedése igaz és őszinte volt. És mivel azok közé az emberek közé tartozott, akiknek életsorsát a pillanatnyi hangulatok döntenek el s akik a hevülés egy rohamában szívesen kockára teszik az életüket, hogy a másik pillanatban talán egy egér cincogásától is megijedjenek, hát kipirulva, izgatottan fordult a tulajdonos felé s nemes föllángolással így szólott:

- Ma reggel jobban megnéztem a vidéket és mondhatom önnek, hogy Zuggó-Füredet jókedvében alkotta a magyarok Istene... A leghiresebb külföldi fürdők még csak a nyomába sem léphetnek ennek a csodaszép paradicsomnak... Ha nem sajnáljuk a pénzt, hát tíz év múlva úgy fognak itt hemzsegni a gazdag idegenek, mint a hangyák... Én mondom ezt, Csollán Tamás doktor, aki érték valamicskét a dologhoz... Potom öt millióval az egész művelt Európát idecsődítem... És az öt millió meglesz, ime, tanúk előtt, a kezem rá...

Seötét János úr ragyogó arccal csapott föl a vendég finoman ápolott kezébe.

- A jó Isten segítse rá, kedves öcsém. Nem azért, mert Zuggó-Füred az enyém véletlenül, de én is azt tartom, hogy ennél külön hely az egész nagy világon se akad. Persze minekünk nincs elég pénzünk ahhoz, hogy a nagydobot megüssük...

Csollán doktor még egy pillantást vetett a leányra, aztán egyszerűen így válaszolt:

- Ha nincs, majd lesz, én mondom, bátyám. Egy hónap alatt olyan részvénytársaságot ütök össze, hogy még a szíve is táncolni fog örömeiben. Nem kell más, csakhogy kétszer elmenjek a börzére, s csakúgy hullik az ölünkbe az arany, meg a nagy bankó. A pénzemberek úgy se tudják, hogy mihez kezdjenek a vagyonukkal... Akarja tudni, hogy mi lesz itt öt esztendő múlva?

- Micsoda?

- Először is kiépítjük a vasutat, amely az idegeneket egész Zuggó-Füredig elhozza. Gyönyörű, villámként száguldó vasutat hozunk ide, hálókocsival, étteremmel, talán fürdőszobával is...

Aztán nekifogunk a fürdőnek... Öt háromemeletes hotel, háromszorannyi dependençe-szal, ragyogó kávéházak s olyan gyógyterem, amelyhez képest még a budapesti Vigadó is csak granárium... Három utca csupa tornyos villával és jól ápolt angol-kerttel... Francia konyha, angol konyha, még magyar konyha is... Egyenruhás cicerónék és fogatok, cilinderes kocsissal, akár a francia tengerparton... Templomok, külön skót istentisztelet az angoloknak... Table d'hote esti hat órakor és hetenként kétszer-háromszor garden party-k... Ami pedig a forrásokat illeti, - apropos, hány forrás is van Zuggó-Füreden?

- Három, édes öcsém, egyik különb a másiknál. A Chrizosztom-forrás, boldogult apáturunk emlékezetére, az Amália-forrás, meg a rólam elnevezett János-kút, - amelyik a vidék legfinomabb savanyúvizét adja.

- És vannak-e megfelelő épületek a források fölött?

- Épületek? Nincs nekünk, édes öcsém, arra való pénzünk, hogy a víznek is házat építsünk.

- Öt év múlva olyan házak lesznek fölöttük, hogy még az angol vendég is a csodájukra jár... Az épületen aranyos betűkkel fog ragyogni a forrás neve s belül, a márványos csarnokokban, bóbítás leányok kínálják meg vízzel, nemzeti viseletükben, az idegent... Maga a hidegvizes gyógyintézet bele fog kerülni kerek egy félmillió pengőbe...

Oly meggyőzően mondta mindezt, hogy a helybeliek szinte megdöbbenve hallgatták. A tulajdonos hálásan szorongatta a kezét, a várúrnő csak indulatszavakkal tudott kifejezést adni az érzelmeinek, a főjegyző ámulatlan nézett rá, a lány pedig - Csollán doktor ezt figyelte meg leginkább - a szóval elragadtatás és az öntudatos kacérság mosolyával pihentette rajta szeméit. Mikor később az öreg szolga jelenteni jött, hogy az ebédet föltálalták, a leány a forróságtól égő karjával hozzásimult, s halkán szólott, amíg az ebédlőbe átmentek:

- Ugy-e, nem utazik még el és ugy-e feljön hozzánk mindennap? Igérje meg és biztosítom, hogy nem fog unatkozni...

III.

A fürdő terraszán elhallgatott a cigány. Az erdélyi báróék még elhuzattak utóljára egy szomorú oláh nótát, aztán ők is eltűntek a fák között, amelyek a fehér nyaralókat körülvették. A tűzkonyha felől még hallatszott némi mozgolódás, a távozó pincér alakját elnyelte az éjszakai homály: aztán az árnyak tündérei lettek úrrá a halkán zsongó fenyvesek fölött...

A fák föllélegzettek és üdvözlést intettek egymásnak. Egy mohos fenyő, amelynek törzséből a virág-diadémos szűzanya tekintett ki bánatosan a rengetegre, halkán meglibbentette túleveleit. Furcsa kis egzisztenciák, amelyeknek életküzdemei nappal beolvadnak a kultúra zajába, most kiléptek a sötétzöld színpadra: az erdei utakon éjjeli madarak fütttyentgettek egymásnak, tűzszemű gyíkok surrantak tova a selymes füvek között, a levegőben rejtelmes szárnyasok sötét árnyalakja suhant végig. Az erdő föléledt és lélegzetet vett; a dombszakadékból lehallatszott a hegyi forrás zuhatagja s részegítően édes illatok lebegtek a harmatos pázsit fölött.

A fenyveserdő fölött egyszerre káprázatos ezüsfolyam ömlött végig. A fák fehér kérge megcsillant és olvadt platinaként világított idáig a sziklák közül alácsurgó vízesés. A Pogánykő orma fölött megjelent a telehold; s a vén bástyafal otromba árnyéka remegve táncolni kezdett a hegyoldalon.

Mikor az ember sóhajtva fordul egyik oldaláról a másikra, a sziklák és barlangok odvából pajkos manók, vizek mélyéből daloló sellők libegnek elé a gyémántként sziporkázó holdvilág fényébe.

Penészes gnómok enyelegve megpiszkálják botjukkal a lombok között szunyókáló mókusokat. Táncoló vízi tündérek muzsikát rendelnek a fülemülénél és komor harkályok, mikéntha nagy bögőt kezelnének, buzgón belekopognak a hangversenybe. A fűvek között bohém tücskök cirpelnék és a kakuk, mint rendező, jelt ad a tündérajáték megkezdésére. És a gyíkok ragyogó szeme félve kikémlélődik a levelek közül.

Ott, ahonnan a Csevice-patak vándorútjára indul, a völgyi tóban, amely olvasztott ezüstként himbálódzik moszatos partjai között, vihogó, meztelen lánycsapat kergetődik.

A forrás nimfái...

Halandó ember szeme a forrás nimfáit még sohase látta. Nappal, amikor a földi halandó puha tenniszöltözetben sétál cigarettázva a tó partján, a nimfák édesen pihennek a habok mélyén... De éjszaka, ahogy az utolsó virrasztó ember is bevonul a lebocsátott zsalugáterek mögé, a nimfák moszattól kuszált haja kibukkan a víz tükréből...

A forrás nimfái gyűlölik a halandó embert.

A víz, a sziklapart, a fenyvesek gránátosai valamennyien csak érettük voltak mindaddig, amíg az első selyemblúz és az első tenniszkabát meg nem jelent a tó partján. Az ember megcsónkította birodalmukat; hegyi utakat vezetett föl az erdei forrásig s csónakkal szántotta végig a jéghideg habokat. Még egyelőre csak a nappal az övé, de mi lesz, ha az első tűzszemü éjjeli vonat végig fog száguldani a völgy fölött?

A fenyves lombjait megborzolja az éjszakai szellő. A víz reszkető ezüstsziporkái közül karcu nimfák bukkannak ki, s pajkosan táncba fognak a tisztáson. Zöldszakállas törpék, akik nappal sötét barlangokban pihennek, rosszalólag rázzák a fejüket, de a vén manók megrovása nem zavarja meg a tündérlányok kedvtelését; énekük, vihogásuk, enyelgésük zenéje fölveri álmukból a pávaszemü pillangókat s életre csiklandozza az erdők mogorva agglegényét: a szarvasbogarát...

Pókhálóágyán, csillaghímes fátylak alatt, gömbölyü karját aranyhaja alá nyugtatva, álmodozva pihen a forrás tündére. Szolgálattévó hölgyei, hizelkedve, szentjánosbogarakkal tűzték tele a természetére omló fátyolszövetet s a hajában is csillog egy eleven tűzpont. A tündér kedvteléssel nézi udvari dámái multságát, de aztán szender bocsátkozik le szempilláira; halkan sóhajt és behunyja titokzatos zöld szemét, amely a tóparti moszatra emlékeztet. A nimfák altató dalt énekelnek és a holdvilág gyöngéden a lombok mögé búvik. A harkály nem kopog, a béka nem kuruttyul, a tücsök nem cirpel többé, csak a fülemile zengi tovább szerelmes dalát.

Tánc, zene szűnjék meg, hess csúf manók, lábujjbegyén járjon minden lélek: a forrás tündére elszenderült.

Álmodik.

Álma szomorú és ijesztő. Ráncosképű törpe térdel előtte a pázsiton és hideg kezével megérinti a tündér rózsásfehér bőrét.

- Mit akarsz tőlem? - kérdezi a tündér.

A manó csúf arca vigyorgóra válik.

- Azt akarom, hogy szeress és hogy az enyém légy. A csókodra, az ölelésekre, a szerelmes susogásodra vágyom. A barlangok mélyén mesés kincseket gyűjtöttem össze, hatalmam kor-

látlan, egy szavamnak száz meg száz alattvalóm engedelmeskedik és mégis boldogtalan vagyok, amíg nem szeretsz. A forró testedre, a karcsu alakodra, a mámoros nézésedre vágyakozom...

A forrás tündére bánatosan válaszol:

- Hogyan szeretnék, amikor nem vagy hozzámvaló, szegény manó? A tündérek csak odakünn, az emberek között, borulnak szerelmesen a gnómok keblére, ha a gnómok gazdagok és hatalmasak, míg a szegény tündérnek annyija sincs, hogy kelengyét vihessen az ura házába... Én csak azt fogom megölelni, aki szívemet megdobogtatja...

A törpe szakállas arca még jobban eltorzul és rekedten kiáltja:

- Légy átkozott, gőgös tündér... Hatalmamnál fogva elrendelem, hogy a legkeserűbb hontalanság legyen osztályrészedé... Évezredes öröködből túrjon ki az ember, az önző, a ravasz, a prózai ember s ő foglalja el holnaptól fogva szűz birodalmadat: a völgyi forrást. Hölgyeid seregét rebtentse szét a hegyek közül ideszáguldó gyorsvonat, s a forrás habjai földi asszonyokat öleljenek át és halandó gnómokat, akik sávós úszóruhában fürdenek... Vedd kezébe gőgös tündér a vándorbotot, mert itt nem lesz maradásod tovább...

A forrás tündére nagyot sóhajt és fölébred. A holdvilág a távoli hegyek mögé bújik és a jókedvű nimfák félénken kuporodnak össze a tisztáson. És a fenyvesek lombjai megborzognak, mintha valami titokzatos, hideg szellő érte volna őket...

IV.

Budapest a hetvenes években jó darab ideig azzal áltatta a hazafias lelkeket, hogy Magyarország a gazdagodás útján halad. A börze amerikaias lendülettel dobta ki a százezreket a nép közé, s földhözragadt ügynököcskék, akik éveken át csak levest vacsoráztak a családjukkal egyetemben, némi okossággal és gyakorlati érzéssel hirtelen készpénzhez, fogathoz s ingatlanokhoz jutottak. A magyar fővárosnak ez volt a virágkora; az éjjeli kávéházakban özönével folyt a pezsgő, csinos kalandornők ekvipázsokon robogtak végig a fejlődő utcákon s becsületes nyárspolgár-asszonyok is hercegnői toalettekben jelentek meg a színházakban és az előkelő éttermekben. Szinte egyetlen éjszakán át kiformalódott a primitív város képe; a Terézváros piszkos sikátorai, lármás bérházai összeomlottak a tót munkás csákányütésére s csinos, tiszta, impozáns paloták nőttek föl a piszok és a sötétség helyén. Budapest legtöbb új háza abban az évtizedben épült. Ahol ma még szaporabeszédű kikiáltó kínálta a szappant, a fésűt, az értéktelen és olcsó holmik sokaságát, ott holnap szédületes állványok meredtek az égnek, s holnapután büszke kupolák csillogtak meg a fölkelő nap fényében. Ki ne emlékeznék a Sugárút születésére, amely a maga kábító tempójával az amerikai városokat is megszegényítette? A folyosók, amelyeken mezítlábos, szúrto gyerekek játszottak, a keskeny ablaknyílások, amelyeken át szomorú anyák néztek le az olaszosan szennyes utcákra, a mosókonyhák, kifőzők gőze és illatai mind eltűntek, amikor a jólét egyetlen sugara betévedt a félelmetes sikátorok közé. A csatakos kövezet helyén, a ragyogó házsorok között, tükörsima, nagyvárosias makadám-burkolat jelent meg, amely gyöngén eltompította a liget felé robogó, ezüsttől fényes fogatok zaját. Egy pillanatig - a világtörténelemben tíz esztendő még egy pillanatnak is kevés - mindannyian azt hittük, hogy nábobok vagyunk.

Csollán doktornak, amikor Zuggó-Füred utcáiról Budapestre visszaérkezett, az volt az első dolga, hogy Scherer urat, a milliomost, fölkeresse.

A Scherer pályafutása még az újvilágban se tartozott volna a banálisok közé. Ez a kis vörös ember, húsz évvel ezelőtt, két inggel, egy kampós bottal és negyven krajcárnyi készpénz vagyonnal érkezett meg a magyar Duna partjára. A negyven krajcárból huszat arra költött el, hogy szállást bérelt magának egy napra a Terézváros valamelyik mellékutcájában; a többi pénzből, vacsora után, csak anyyija maradt, hogy másnap egy pohár langyos tejet megihassék. Reggeli után üres zsebbel nézett körül a napsugárban ragyogó házakon, templomokon és sétatereken; s miközben a friss levegőt gyönyörűséggel magába szívta, boldog hittel így szólott magában:

- Istenem, vajjon melyik a sok közül az az utca, amelyikben én majd a sarokházamat föl-építem?

Miből élt a kis vörös ember öt éven keresztül, miből fizette a hónapos ágát, a mosónéját, a csekélyke ruhaneműjét, honnan szerezte be azt az egy szál faggyugyertyát, amelynél sokszor hajnalig számolt, töprengett, gondolkodott: ezt csak az a magasabb lény tudja, akinek az efféle, nyomorúságos egzisztenciákra is gondja legyen. Öt év múlva Scherer úrnak már papirkereskedése volt a Sas-utcában s tíz év múlva, amikor a bolton jó pénzért túladott, kizárólag a ház- és telek-ügynökség jövedelmező üzletére adta magát. Reggeltől estig lótot-futott, disputált, szónokolt, veszekedett, néha verejtékes homlokkal ült le pihenni egy utcai padra, éjjel leveleket írt és terveket készített, olykor hirtelen lerándult a vidékre - a harmadik osztályon ment, mivel, fájdalom, nem volt mindenütt negyedik, - de azt a fényűzést még akkor se engedte meg magának, hogy legalább ünnepnapon kávéházban uzsonnázzék. Az első kávé akkor itta meg nyilvános helyen, amikor a takarékbetétje elérte a tízezer forintot.

A tízezer forinttól a millióig Scherer úr kápráztató gyorsasággal tette meg az utat. Ügyes telekvételei, furfangos csereberéi, merész és szerencsés vállalkozásai csakhamar meghozták a gyümölcsüket: a kis vörös ember mesébe illő módon haladt előre a milliommosság ösvényén. Mikor a börze először megnyílt előtte, már háza volt a Fő-utcán s Wertheim-szekrénye kényelmes aggregény lakásában. Budapestnek ismert és népszerű alakjává lett; selyemfinom, don Quichotte-szerű vörös szakállát, fényes cilinderét, drága prémmel szegélyezett városi bundáját akkor már minden gyerek ismerte.

Scherer úr ezidőszerint már arabstíliú dohányzószobájában, bársony művészkabátban, fogadja a nála tisztelgő Csollán doktort. Nyájasan siet eléje, mivel Csollán doktor az unokája annak az öreg tejszarnokosnak, akinek a boltjában valaha - a Király-utca közepe táján - vacsorázni szokott. Az orvos édesanyja, mint fiatal asszony, esténként gyakran kiszolgált a vörös vendéget a tejes boltban.

- Hát magát micsoda szél hozta ide? - kiált föl barátságosan. - De várjon, ne szóljon, előbb gyűjtson rá egy szivarra. Istenem, ha meggondolom, hogy én magát még abból az időből ismerem, amikor pólyában visített a tejszarnok mögötti szobácskában! Mit csinál a szép Teréz, aki mindaddig ott sürgött-forgott az édesapja boltjában, amíg az ura kilenc óra felé érte nem jött?

- Köszönöm, a mama hála istennek egészséges. Most azonban sok a dolga, mert a legkisebbik hugom boldog menyasszony és reggeltől-estig futkosnak a kelengye dolgában. Én azonban nem ő miattuk kerestem föl ezúttal Scherer bácsit.

- Hát ki miatt?

- Olyan dologban jöttem, amivel mindketten megkereshetünk évenként ötven-hatvanezer forintocskát. Csupán az a kérdés, hogy lehetne-e hozzá hamarosan előteremteni egy-két milliót?

Az öreg úr elmosolyodott és könnyedén intett a kezével.

- Jegyezze meg, - szólott, - hogy pénz mindig elegendő akad, ha arról van szó, hogy jóra való üzletet csináljon az ember. Nem egy-két milliót, hanem száz milliót is megszerzek huszon-négy óra alatt, ha biztos a kilátás, hogy tizenkét millió évi hasznot hajt. Viszont ezer forint is rengeteg összeg ahhoz, hogy könnyelmű vállalatokba fektessük.

Az orvos helyeslőleg bólintott és jókedvűen folytatta:

- Helyes, tökéletesen osztom minden szavát. S mivel nem szívességet kérek, hanem jó üzletet akarok ajánlani, hát szíveskedjék rám hallgatni egy pillanatra.

E kis bevezetés után lelkes szavakban kezdte rajzolni Zuggó-Füred természeti szépségét. Poétikusan leföstyölte a vidék nem mindennapi báját, a zugó fenyveseket, a hegyekről alázuhanó Csevice-patakot, s a híves forrásokat, amelyeknek habjaiba csodatévő balzsamokat rejtett a teremtő bölcsessége.

- Csupán egy-két rongyos millió kellene, - fejezte be szavait, - hogy ez a fönséges hely azzá legyen, amivé a gondviselés predesztinálta. Ha az erdőket át fogja járni a kultura szellője, egy kis ügyességgel a nábobok százait csálhatjuk hoteljeinkbe és villáinkba. Persze a mostani granáriumok nem alkalmasak arra, hogy a civilizált embert magukba fogadják.

Scherer úr jóakarattal hallgatta végig a doktor rapszodiáját, aztán nevetve megszólalt:

- Ez, édes fiam, nem üzlet, hanem lázalom. Ha minden beteg, vagy minden képzelődő magától kérne tanácsot, akkor talán odacsődíthetnénk egy-két embert a maga Zuggó-Füredjére... De így?... A susogó fenyvesek csak a költői lelkeket vonzzák, a költői lelkek pedig, fájdalom, mind koldusok...

Csollán doktor szeliden hallgatta végig a milliomos beszédét, mint az olyan ember, aki előre el van készülve a banális kifogásokra. Egy kis ideig gúnyosan nézett az öreg Scherer szemébe, de csakhamar kiáradt belőle a szó.

- Esküt mertem volna tenni arra, hogy ez lesz a válasz, - mert hiszen én is csak ilyesmit felelnék, ha valaki hasonló ajánlással állna előm. Szerencsére én se vagyok ám az a naiv szobatudós, akinek a gazdag polgárok a diplomás egyéneket nézni szokták... Engedjen meg egy gögös kijelentést: ha ön, Scherer úr, jó üzletember, akkor én valamivel több vagyok: kitűnő, sőt geniális spekuláns. És van két nagy előnyöm ön fölött: az egyik, hogy pszichológiával dolgozom, a másik, hogy fiatalabb vagyok, mint ön. Ne higgye, hogy a természet szépségei lelkesítenek; ehhez én, fájdalom, túlságosan romlott vagyok. Engem csak egy dolog lelkesít a világon: az, hogy ötvenéves koromban épp úgy meglegyenek a sarokházaim, mint önnek...

Oly szuverén önbizalommal mondta ezt, hogy a milliomos csodálkozva nézte végig.

- Bravó, - mondta aztán, - bevallom, hogy ön imponál nekem. Látom, hogy átérzi azt, amit beszél, ez pedig már, régi tapasztalásom, félsiker. Aki a maga igazsága felől makacsul meg van győződve, az mindig tetszése szerint szuggerálhatja a gyöngébb polgártársait, mert a siker, mint a nagy filozófusok megállapították, sohase attól függ, akit az eszméimnek megnyerni óhajtok, hanem tőlem, aki az eszméimet képviselem. Ha szavaimból a meggyőződés fluiduma árad ki, nincs ember, aki ellentállhatna nekem. Aki igazán akarni tud, annak föltétlenül nyert ügye van. De hagyjuk a bölcselkedést; mondja meg röviden, hogy mi a terve azzal a szép darab természettel? Mert van valami speciális terve is, ugyebár?

- Kedves Scherer bácsi, én azt hiszem, hogy gyorsan megértjük egymást. Önről is csak a galád rágalom állíthatja, hogy valami vízfejű férfinak lennék, magam se megyek a szomszédokba, ha hirtelenében egy kis észre van szükségem. Okosság dolgában, merem mondani, méltók vagyunk egymásra.

- Köszönöm a bókot!

- Meg is köszönheti, mert becsületszavamra állíthatom, hogy egészen tisztességes fickónak tartom magam. De hagyjuk ezt. Válaszoljon őszintén egy kérdésemre: még sohase érzett valami metsző fájdalmat a bal vállában?

- Éppen ma reggel is éreztem.

- És a térde fölött nincs egy pont, amelyik néha fájni szokott?

- Dehogyan nincs, kedves barátom, óh dehogyan nincs! Olykor úgy érzem, mintha valami gombostűvel szúrtak volna meg.

Csollán doktor diadalmasan intett, aztán fölényesen tette kezét a milliomos vállára.

- Látta, eljutottunk hát az én reménybeli százéveimhez, mert az én vagyonom az ön térdében és vállában gyökerezik. Nemcsak az önében, hanem minden kortársában, aki valaha többet koplalt, többet dolgozott, többet gondolkodott, semmint kellett volna. A régi, vasból alkotott emberpéldánynak már a nyoma is kiveszett a gyarló világból; mindnyájan fáradtak, kimerültek, bágyadtak vagyunk, mert az idegeinket, fájdalom, nem hajókötelekből készítették. F fiatal éveink küzdelmei, szerelmi kalandjaink, rendetlen életmódunk nem az arcunkban, a természetünkben hagyják meg a nyomukat, hanem ott, ahova még az orvos szeme se bír elhatni: az idegeink hajszálfinom szövetében. Mindannyian betegen érzük meg munkánk sikerét; kinek a szíve dobog, kinek a feje zúg, ki a térde fölött érez metsző fájdalmat, mint Ön. És mivel - bármilyen bátor legények legyünk is különben - veszettül irtózunk attól a gyönyörűségtől, hogy idelelni már ne fájjon semmi, hát a szívdobogás, a fejfájás, a térdkalácsunk beteg pontja igen kellemetlen kis borzongatásokat telegrafál végig a hátunk gerincén. Hátha csakugyan komoly szimptomákról van szó? Hátha csakugyan úgy áll a dolog, hogy a jövő évben ilyenkor fekete szalonkabátban fogunk pihenni a külső kerepesi-úton, míg idebenn szerelmes párok sétáltak összebujva a napsugaras utcákon? A fekete szalonkabát tagadhatatlanul szép viselet, de a mi a külső kerepesi-utat illeti, hát csöpp kedvünk sincs ahhoz, hogy öt-hatezer éven át hallgassuk hanyattfekve a villamosvasutak csengetését... Egy szó, mint száz: ijedten szaladunk az orvoshoz s kissé remegve állunk egyik lábunkról a másikra, amíg a tudomány zord férfija végigkopogtat bennünket.

Scherer úr helyeslőleg intett, Csollán doktor pedig nagy hévvel folytatta:

- Az ilyen beteg, aki egyik nap halálfélelmet érez, hogy a másikon már végigtáncoljon egy éjszakát s a harmadikon megint fogvacogva gondoljon a sötét sír mélyére, szóval az ideges, vagy helyesebben: a neuraszténikus, ez a mi veteményes kertünk, a mi tejetadó tehencskénk. Az idegbajokat senkisem érti: az orvos épp oly kevéssé, mint a beteg. Sőt gyógyítani se tudja senki, mert ami az egyik páciensemre hat, az a másikat esetleg a bolondok házába kergeti. Itt csak egyetlen orvos van: ha a beteg vakon bíz az orvosában. Aki hisz, az okvetetlen meggyógyul; mert hiszen a baj mindössze annyiból áll, hogy a beteg fantáziája élénkebben működik a kellenél. Ha el tudom hitetni a betegemmel, hogy a birsalma héja használ neki, hát akkor a birsalma héja is föltétlenül meggyógyítja; s ha elég ügyes vagyok annak a szuggerálásában, hogy a baja ellen a féllábon való táncolás az egyedüli orvos, hát bizonyosan egészséges lesz, ha napjában két órát, az előírás szerint, féllábon táncol. Nem a medicina a fontos, hanem az, hogy a beteg higgyen a medicinában. És mivel némi szuggeráló tehetséget

még az ellenségem se tud letagadni rólam, hát merem hinni, hogy a zuggó-füredi szállodák nem állanak majd üresen...

- Szavamra mondom, hogy már engem is szuggerált félig-meddig, - vágott közbe Scherer úr elismerőleg.

- Azt kérdi, hogy mi lesz Zuggó-Fürednek a specialitása? Nem tudom. Sőt egyelőre még nem is sejtem. De egyet tudok: azt, hogy az idegbajosok fürdőjévé tesszük. Majd találunk rá módot, hogy a gazdag félbolondokat idecsaljuk; a fényüzéssel berendezett lakás, a klub, a pompás vendéglő, az európai stílus bizonyára meg fogják tenni a magukét. Aztán ott lesz a világhírű szanatorium, ahol a magunk módszere szerint fogjuk ujjaalkotni a szétzüllött idegeket...

- És melyik az a módszer?

- Tőlem kérdi? Ezt ma még épp oly kevésbé tudom, mint ön, bátyám. Lehet, hogy hideg víz, lehet, hogy langyos víz, sőt az is lehet, hogy egyenesen forró víz. Lehet, hogy a koplalásig sovány étkezés, lehet, hogy a hizlaló kúra. Lehet, hogy szigorú tartózkodás a szeszes italoktól, lehet, hogy az úgynevezett szeszkúra, amit csak később fogok föltalálni. Lehet, hogy sok séta, lehet, hogy abszolút mozdulatlanság. Lehet, hogy a szagok, a színek, az ízek, lehet, hogy valami új fajtája a vizes borogatásoknak... Akármelyik - hiszen egyik annyit ér, mint a másik - a fődolog, hogy a mi nábobjaink higgyenek benne.

Scherer úr helyeslőleg bólintott, aztán kezet adott fiatal vendégének.

- Elvileg tehát megegyeztünk, mert a nézeteit tökéletesen osztom. Ami a kivitelt illeti, az tökéletesen öntől függ; dolgozza ki a terveket és a részleteket, s ha nem lesz jobb dolga, hát keressen föl. Mihelyt a kész tervet elhozza, rögtön hozzálátunk a tőkeszerzéshez. Ahogy a mai helyzet után ítélni lehet, hát azt hiszem, hogy két hét alatt szerencsésen összehozzuk azt a pár milliócskát...

A doktor jókedvűen fölcsapott a tőkepenzes tenyerébe, s könnyed hangon így szólott:

- Negyvennyolc óra múlva referálni fogok az új Csollán-féle gyógyítómódról... És akkor látni szeretném azt a vasfejű neuraszténikust, akit mi a Csollán-kúrával ki nem gyógyítottunk...

V.

Scherer urat másnap a kerületi klubjából, ahol milliomos-társaival félkrajcárba szokott tarokkozni naponként, a szolgálta azzal az üzenettel hívta ki, hogy egy fiatal úr várja az olvasóban. A fiatal úr Csollán doktor volt, aki szerényen meghajolt a híres self made man előtt.

- Na, mi jót hoz? - kérdezte Scherer úr.

- A terveket, - válaszolta az orvos egyszerűen.

- Már föltalálta az új Csollán-féle gyógyítómódot?

- Szolgálatára. Tegnap éjféligen ezen törtem a fejemet, - s most merem hinni, hogy sikerült bevésnem a nevemet az idegbajosok évkönyveibe. Ha egy kicsit leül, hát rögtön megmagyarázom az egész, világgraszoló fölfedezést.

A milliomos kávé és cognacot hozatott, megkínálta a vendégét egy havanna-szivarral, aztán kíváncsian hátradőlt a karosszékebe.

- Induljunk ki onnan, - kezdte Csollán doktor mosolyogva, - ahol a minap a beszélgetésünket megkezdtek, hogy ön néha metsző fájdalmat szíves érezni a balvállában s hogy a térd felett is akad egy-egy pont, amely minden jogos indok nélkül fájni szokott. Ezeket a fájásokat mi orvosdoktorok szimptomáknak nevezzük. Vagyis: a fájás nem az igazi betegség, hanem az igazi betegségnek csak valamelyik tünete. A baj oka nem a vállban és a térdkalácsban gyökeresedik, hanem az általános idegrendszerben. Önnek ugyanis, aki olykor igen jó étvágygal tud elfogyasztani egy rostélyost s aki a nyugodtabb pillanataiban a félkrajcáros tarokk mellett is kitűnően szórakozik, komoly, bár láthatatlan baja van: a becses idegrendszere aggályosan tökéletlen. Lehet, hogy a kedves papája hibájából, - a legkönnyelműbb apa is hagy valami örökséget a fiára; tudniillik egy rossz idegrendszert, - lehet, hogy azért, mert fiatalkorában néha hetekig nem evett főtt ételt. Elég az, hogy a baj megvan s hogy a szimptomácskák egymásután jelentkeznek; egyelőre még csak a térdkalácsa fáj, de nyugodt lehet, hogy az az idő is eljön, amikor a szíve úgy fog kattogni, mint egy kovácsműhely kalapácsa, amikor néha, egy pompás ebéd derekán, hirtelen halálfélelmet érez, amikor az utcán járva, egyszerre az az aggódása támad, hogy egy háromemeletes ház a nyakába dől. A rossz idegrendszer ugyanis túltesz a legnagyobb költők fantáziáján: annyi száz és százféle bajt tud kieszelni, amennyi a világ legnagyobb klinikáján se férne el. Szóval: hasztalan a szép lakása, a vasszekrénye, a jó szakácsnéja; a kis életéből annyi öröme sincs, mint egy zsákhordónak. Aki a jó színét látja, talán el se hiszi, hogy beteg, pedig ön néha még abban is kételkedik, hogy a következő órát megéri.

Szavamra, egészen csinos perspektívát állít elem! - szólt közbe Scherer úr megdöbbenve.

- Várjon, majd mindjárt meg is vigasztalom, ha elszomorítottam. Amit elmondtam, azzal csupán azt a tényt akartam bizonyítani, hogy a baj nem a térdében van, hanem az idegszövetekben; vagyis: a gyógyítás akkor lesz korrekt, ha a tudomány csapjait nem a térdkalácsára, hanem egyenesen a beteg idegrendszerére irányítom. A kérdés tehát csupán annyi: hogy a gyöngye, az erőtlenség, a züllött idegrendszert mivel tehetem a leggyorsabban erőssé?

- Hát mivel teheti?

- Az orvostudomány eddig csupa százéves frázissal huzakodott elő: a jó táplálkozással, a friss levegővel, a hideg vízzel, a gondtalan étellel, a sok mozgással. Mindez csak írott malaszt, mert a gyakorlatban alig lehet hasznukat venni. Az ideges ember nem táplálkozhat jól, mert nincs meg a hozzávaló étvágya; a hideg víz szívdobogást okoz neki, a sok séta elbágyasztja, a gondtalan élet pedig még fokozza a baját, mert annál több ideje jut ahhoz, hogy a maga nyavalyájára gondoljon. Az ilyen kúra legfőljebb csak ideig-óráig ha segít; akkor is csak a túlon túl befolyásolható betegnél, aki az orvosa szuggesztiója iránt fogékony. Már az én receptem, merem mondani, egészen más dolog.

- Mi a maga receptje?

- A természethez, a bölcs egyszerűséghez, a patriárkális őskorhoz való visszatérés. Elsősorban is sutba dobom a modern ruhát; az a négy-hat- vagy nyolcfontnyi haszontalan teher, amit a modern kultúremler a testén visel, egyenesen tönkreteszi az egészséget. A zuggó-füredi vendégek csinos tógában fognak járni, amely vékony, légies szövetből készül, s csupán arra lesz jó, hogy a közillendőségnek is elég tétessék. Az asszonyok tógája - mert hiszen a hiúsággal is számolnunk kell - lehet finomabb, szinesebb, mint a férfiaké, sőt attól se idegenkedem, hogy egy könnyű övvel a termet karcsúságát is kellőképpen kiemeljük. Másodsorban véglegesen eltörlöm azt az együgyű szokást, hogy az emberek fix időpontokban táplálkozzanak. Az oroszlán, a tigris, a láma, a strucc, a pacsirta nem a déli vagy az esti harangszó szerint ebédelnek és vacsoráznak, hanem akkor, amidőn a természeti érzésük - amit köznyelven étváagnak

hívnak - ösztökéli őket az evésre. Magyarán: mindenki akkor fog enni, amikor éhes lesz. Harmadik pont: szivarozni senkinek se szabad, mert a mai ember életét a szivar jó tíz évvel megrövidíti.

Scherer úr ijedten tette le a kezéből félig elszívott havannáját, míg Csollán doktor jóízűen új szivarra gyújtott. Azután készséggel folytatta:

- Ez azonban még mind semmi, a fődolog, az igazi kúra, csak ezután következik. Mert a fődolog, az idegrendszer igazi reparációja: a fürdő. És itt jutottam el ahhoz a fölfedezéshez, amely a Csollán nevet, remélem, örök időken által fönn fogja tartani az orvostudomány évkönyveiben.

- De hiszen a fürdés régi kurája az idegességnek...

A doktor lenézőleg mosolygott.

- Igenis, a vízben való fürdés, de nem a tudományos csollanizmus, - mert engedje meg, hogy én már a jövő századévek terminus technicusával nevezem a magam speciális módszerét. A vízben való fürdés csak annyit ér, mint a limonádéivás; ha nem árt, de bizonyosan nem is használ. Én az orvosságot a bőr pórusain át akarom belevinni a szervezetbe; s ezért a fürdöm is száz- és százféle, aszerint, ahányféle az idegrendszer baja. A beteg, akit gondosan megvizsgállok, nem közönséges vízben, vagy a természet által önkényesen kínált ásványos folyadékokban fürdik, hanem abban a speciális anyagban, amely direkt az ő betegségére célszerű. Lesz, aki terpentinben, lesz aki borban, olajban, nedves korpában, széna között, zuzmós kádban, mustban, esetleg meleg és száraz homok közt tölt el naponként egy félórát. Így a test likacsain át csak az a matéria jut a szervezetbe, amely a beteg állapotának leginkább megfelel. A vért tehát a tetszésünk szerint megkorrigálhatjuk; s pácienseink fölfrissülve, az ifjúság jó kedvével és rugalmasságával mondanak majd búcsút a zuggó-füredi fenyveseknek.

- Becsületszavamra mondom, hogy nem bolondság, amit beszél, - szólott Scherer úr elgondolkozva. - Nem kell éppen orvosnak lenni, hogy az ember ennek az igazságát belássa; a laikus is érzi, hogy ez józan és bölcs beszéd. És a kúrája mégis egészen új és eredeti. Itt a kezem, hogy rövid három hét alatt együtt lesz a pénz, amivel a nagy vállalatot megkezdhetjük.

Csollán doktor udvariasan meghajolt, aztán nevetve így szólott:

- Lássá, még magát, az okos embert, is el lehet bolondítani az efelé számárságokkal. Hisz a kúrámban, holott az szemenszedett ostobaság; még pedig azért hisz, mert okosan hazudom: tudniillik igazságot is keverek a hazugság közé. - Az igazság ugyanis az, amit a ruháról meg az étkezésről mondtam; ellenben naiv, gyerekes, rosszhiszemű hazudozás a többi. De mindenki el fogja hinni, épp úgy, ahogy ön, a nem mindennapi eszű, a gondolkozó férfiú elhitte: Sőt bizonyos vagyok benne, hogy a bolond kúra még be is válik; mert amint már tegnap mondtam, e bajokban nem az orvosság a fődolog, hanem az orvosban való bizalom. E vallomásból is láthatja, hogy a becsületes őszinteségem egy szemernyivel se alábbvaló a találékony voltomnál.

Az öreg Scherer tréfás megbotránkozással csóválta meg a fejét, aztán elismerőleg így szólott:

- Mondhatom, hogy külömb embereket fölakasztottak már, mint amilyen maga!

Az ő szájából ez volt a legnagyobb dicséret.

VI.

Két hónappal későt Seötét János úr elégtűl arccal dugta zsebre a miklósvári járásbíró szobájában azt a százkilencvenhatezer forintot, amit az új részvénytársaság Zuggó-Füred vételára fejében kifizetett neki. A pénzt kétszer-háromszor megalvasta, aztán bizonyos büszkeséggel így szólt:

- Az urak jó vásárt csináltak, annyit mondhatok. Ha nem volnék szegény ember, majd megmutattam volna magam is. De így... Beruházások nélkül az ilyen vállalat semmit se ér... Még örülök, hogy legalább tíz részvény erejéig érdekelve vagyok s így mégse szakítottam el magamat végképpen ettől a gyönyörűséges paradicsomtól...

Scherer úr, aki szivarozva nézte a járásbíró munkáját, jóindulatu lenézéssel hallgatta a volt tulajdonos beszédét, aztán derűsen csapott Seötét úr vállára:

- A maguk szatócsgazdálkodása öregecském a mai naptól kezdve véget ér... Most csak pihenje ki magát jól az eddigi munkája után, aztán várja meg a koppenhága-zuggófüredi expresszvonatot... Mert két év mulva onnan is különvonat hozza ide a meghibbant idegzetű milliomosokat...

Az urak később a miklósvári nagykosmában megitták az áldomást a vásárra s a lakoma végén Seötét János nyájasan kezét rázott Csollán doktorral.

- Remélem, hogy maga ezután is föllátogat hozzánk, kedves öcsém... A várunk ebédlője mindig nyitva lesz a számára... Otthon nagyon a lelkemre kötötték az asszonyok, hogy még ezen a héten fölhozzam...

- Ha megengedi, hát csakhamar élni fogok a szíves engedelmével, édes bátyámuram... Addig is, kérem, adja át ezt az őszi rózsát Erzsike kisasszonynak; mondja meg, hogy a fecsegő pesti doktor küldi a hódoló kézcsókjával együtt...

Az öreg úr bement a takarékbá, hogy a tömérdek pénzétől megszabaduljon, a pestiek pedig a hevenyészett irodában nekifogtak Zuggó-Füred naggyátételének...

Szeptember elején a granáriumok helyén már téglá- és törmelékhalmozok inficiáltak a fenyvesek őszi levegőjét. November végéig készen voltak a lebontási munkálatokkal, s a téli hónapokban reggeltől estig belemerülhettek a tervekbe és a költségjegyzékekbe.

Markó Bódog, a főváros leghíresebb építésze, másfél évig ott lakott a pusztaság közepén. A fővonaltól hevenyészett mezei vasut szállította a téglát és az építő-anyagokat. Az erdő szélén, durván ácsolt barakokban, ötszáz felföldi munkás húzta meg magát éjszaka idején, hogy a legelső pacsirtaszóra a munkájához siessen. A volt vendéglős, aki fürdői pályafutása alatt majd csaknem koldusbotra jutott, most vagyont szerzett az építő-napszamosok filléreiből.

1874 júniusában Zuggó-Füred már teljes pompájában várta a késedelmeskedő nábobokat.

A fürdő centrumában háromemeletes hotel állt, amelynek homlokzatán aranyos betűkkel ragyogott: a „Ferenc József-szálloda” fölírás. Kétszáz, fejedelmi fényűzéssel berendezett szoba ejtette itt bámulatba a szemlélőt; a szalonokban fehér szobrok csillogtak ki a déli növények bokrai közül, a hálószobák rézbútorai ragyogtak a délelőtti napsugárban. A vesztibül előtt, széles üvegernyő alatt, aranysipkás, pofaszakállas portás állott; a folyosókon livrés sihederek sűrögtek. A világítást a fürdő külön gázgyára szolgáltatta.

Az elegancia nem volt kisebb a többi szállodákban sem; a Forrás tündére, az Erzsébet, a Fenyvesliget, a Magyar Korona, az Eszplanade-hotel fényűzés tekintetében mitse engedtek a nagy Szállodának.

A szárnyépületeket alkotó dependance-ok és turista-épületek a kisebb igényű, de azért még mindig jómódu vendégeknek kínálták diszkrét és kellemes kényelmüket.

Az igazgatóság barokkstíli palotája, tömördek óriási ablakaival, a reggeli sétahelyre nyílt, a tornyos filagóriára, amelyet a fürdői zenekar számára építettek. Valamivel odébb, már a fenyves zöldjében, a források aranyos mórkupolája ragyogott; az ezüst csapokat fehérbóbitás, bájos leányok kezelték. A múzeumra emlékeztető fürdő-palota, habos tejüvegével, szerényen elbújt a fák közé; mögötte a gépház óriási kéménye fújta ki magából a sárgásfehér füstöt. Ott, ahol valamikor a vendéglő állott, most a nyaralók utcája torkollott be a fürdőbe; két sor kicsiny, graciózus, cukorhabból készült villa, színes virágágyak, kanyargó kerti utak közepette. Az utcásor végén kacér kis templom várta a hálaimát rebegő fürdővendégek százait.

Az éttermek és kávéházak svájci stílusban épültek, óriási terraszokkal, amelyek fölött a szomszédos fenyvesek életfjító, életmeghosszabbító illatai lebegtek. A káprázatosan fehér abroszok, az ezüst asztali fölszerelés, a hatalmas tükrök között a főváros legdaliásabb pincérei várták a hercegi borralalókat. Egy kövér úr, valaha a Nemzeti Kaszinó vendéglőse, a kápolnaszerű konyhában konferált a hírneves, francia főszakácssal.

A centrumtól öt percre, mesterséges dombon, a miklósvár-zuggófüredi vicinális csinos állomásépületei néztek kémlélődve a hegyek közé. A részvénytársaság kiépítette a vasutat, amely a fővonalról rövid negyvenöt perc alatt hozta ide a türelmetlen vendéget. A felfutók rózsaszín és halványkék virágai között aransipkás vasuti tiszték várták a sűrűn érkező vonatokat. Odakünn, az állomási épület udvarán, plüssel bélelt, tükrös omnibuszok kínáltak puha kényelmükkel az idegennek.

Esti félnyolc volt, a nap a Pogánykő mögött leáldozni készült. A túlevelű fák fölött a hegyvidékek csodálatosan tiszta, átlátszó levegője lebegett; és a távoli hegyek, a zsendülő mezők, a harmatos fák zöldje valami kifejezhetetlen bájjal vált ki a napnyugta tompuló színei közül. A vidékre a késő tavasz édes, idegzsongító nyugodtsága borult; messziről tücsökciripelés és elmosódó harangszó hallatszott ide. Az aratók még nem kezdték meg munkájukat, de az ember már a frissen kaszált széna illatát érezte; a szemhatár széle lassan átolvadt az éjszakába, amely csillaghímes fátyolát az egész világra leborítani készült.

A vasuti állomás elé könnyű homokfutó kanyarodott.

- Itt van már a nagyságos elnök úr? - kérdezte a leugró fiatal úr a portástól.

- Igen, tekintetes uram, odabenn tanácskozik a főnök úrral. Épp az imént jöttek a cigányok is.

A fiatal úr, - sötétkék tengerész-kabátjában, ernyős sipkájában csak alig ismerünk rá Csollán doktorra, - szinte lélegzet nélkül szalad be a Perronra. Scherer, az elnök, tréfás kétségbeeséssel fogadja.

- Végre, - már azt hittem, hogy éjfélig a tükre előtt fog állni. Hat perc múlva itt lesz a budapesti külön vonat. Éppen most kaptuk a pusztai jelzést.

Az állomásfőnök a szeme elé tartja a tenyerét, hogy jobban kiláthasson a kanyarodó töltésre, a vasuti személyzet izgatottan szaladgál a sinek között, a cigányok a hegedűjüket hangolják, az őr meggyújtja a váltók színes lámpáit, s a következő pillanatban hosszú, elmosódó füttyszó hallatszik. Rögtön rá a különvonat vérvörös szeme is föltűnik az állomási viadukton.

- Huzd rá! - kiáltja Csollán doktor idegesen.

A cigányok rázendítenek a Rákóczi-indulóra, s a miklósvár-zuggófüredi vicinális gyorsvonati stréberséggel robot be a kicsike, hegyvidéki állomásra. A kupék ajtóit egymásután fölnyílnak s csakhamar cilinderes, előkelő urak tömegével népesül be a szőnyeges Perron.

- Hol van ő méltósága? Melyik kocsiban ül ő méltósága? - kiáltja Csollán doktor lázasan.

A nagy izgalomban csak nagy nehezen találják meg az államtitkárt, aki a részvényesek meghívására ime, maga is lerándult a gyönyörű helyre, hogy a megnyitó ünnep örömeiben résztvegyen. Csollán doktor int a cigánynak, a Rákóczi-induló hirtelen abbamarad, a sokaság lökdösődve sorakozik az ünnepi szónok köré, s ekkor Scherer úr, az egykori papirkereskedő, izgatottan megköszörüli a torkát. Scherer úr nagyot, mélyet lélegzik, aztán remegő hangon megszólal:

- Méltóságos államtitkár úr! Tisztelt részvényes urak! Szeretett vendégeink!

A beszéde idegenül cseng, a hangja reszket: nem csoda, Scherer úr most szerepel első ízben a nyilvánosság mezején. Nem látszik nagy szónoknak, s oktalanság lenne azt várni tőle, hogy gyújtó beszédével egy egész országot lángba hozzon, de azért az államtitkár úr megérti, hogy mit akar. Az államtitkár úr helyeslőleg bólint, a lábait többizben váltogatja a beszéd alatt, s maga is sokat jelentőleg krárog. És amikor a halvány Scherer végre egy merész frázissal befejezi a beszédét, az államtitkár úr ő méltósága a gyakorlott szónok nyugalmával néz végig az egybegyülteken s lekötelező szívességgel, megindító leereszkedéssel válaszol:

- Tisztelt Uraim! Amikor szíves meghívásukat elfogadtam, tisztában voltam azzal, hogy a magyar kultúra magasztos ünnepére jövök ide. Önök bizonyára a nemzet érdekeit szolgálták, amidőn Zuggó-Füred természeti kincseit a nagy nyilvánosság előtt is föltárták. A magyar tudomány... a haza... a balneologia vívmányai... a hely, ahol élünk, halnunk kell... ő excellenciája, a miniszter úr érzelmei... ő excellenciája nevében... szívem egész melegével... éljen Zuggó-Füred... éljenek az áldozatkész részvényesek...

Dörgő éljenzés hangzik föl: s az új, a restaurált, a nagyrahivatott Zuggó-Füred e pillanatban át van adva a nyilvánosságnak.

VII.

Julius elsején jelentek meg az ujságokban Zuggó-Füred legelső reklámjai.

Csollán doktornak meglehetősen igaza volt, amikor ezidőben így szólott Scherer elnök úrhoz:

- Hogyan lehet az, hogy egy ember mindenhez ért? Magam se tartozom éppen a legkevésbbé praktikus férfiak közé, de lojálisan el kell ismernem, hogy vannak dolgok, amikhez teljességgel nem konyítok. Olyan dolgok ellenben, amikhez ön, elnök úr, nem konyít, abszolúte nincsenek. Azt hiszem, hogy akkor se jönne zavarba, ha valaki a védák egy homályos pontjára vonatkozólag kérne öntől fölvilágosítást...

Az elnök úr - ez volt most Scherer úr hivatalos címe - szerényen mosolygott s a vállát vonva, így felelt:

- Valamicskét csak kell értenie mindenhez a modern kulturembernek. Hiszen másképp miben különböznék a rézbőrű indiántól?

Abban a hatalmas munkában, amelyet egy fürdő életében is toilette-csinálásnak lehetne mondani, Scherer úré volt a főszerep.

A milliomos négy héten keresztül majdnem csodákat művelt. Ő tanította be az összes szolgálókat és alkalmazottakat, ő szövegezte meg a vendéglőssel együtt az étlapot és egyéb nyomtatványokat, ő tárgyalt a szobabíróval a szobák árára vonatkozólag, ő választotta ki a

leendő színházigazgatóval a műsorra kitűzendő darabokat, s ő írt meg sajátkezűleg minden hirdetest, amely a művelt világ érdeklődését az új csodafürdőre volt hivatva irányítani. Gyönyörű, szemetszűrő, óriási hirdetések voltak, amelyek pár nap alatt az egész országba szétvitték Zuggó-Füred romantikájának és csodatevő voltának hírét. Aki a hirdetést elolvasta, az különös benyomással tette le a kezéből az ujságot; azzal a benyomással, hogy végre kitalálta az emberiség a halál kijátszásának művészetét. Ki fog meghalni, amikor Zuggó-Füred szanatóriuma fölépült? Ki fog komolyan venni valami erőszakos emberi nyavalyát, amikor potom néhány forintért a betegség csiráját kiűzetheti magából? „Az emberiség - zengte a hirdetés nemes egyszerűséggel - mindeddig abban a téves hitben élt, hogy az egészségét régi babonákkal és rossz medicinákkal tarthatja épségben. Botor hit! Milliók és milliók pusztultak el e végzetes tévedés folytán s a temetőket az áldozatok beláthatatlan sokasága tölti meg. Szerencsére, most megvan végre a módunk ahhoz, hogy erősek és fiatalok maradjunk.”

- Az Istenért, csak nem akarja elhitetni valakivel, hogy a zuggó-füredi szanatóriumban az örök életet osztogatják? - kérdezte Csollán doktor tréfásan.

- Kedves barátom, jegyezze meg a következő igazságot: azt az egyet mindenki szívesen elhiszi, hogy ő innen marad a túlvilág kapuján. Eddig ugyan mindenki meghalt, de hátha most megváltozik a régi rend? Csak nem képzelhető el, hogy még akkor is lesz vendéglő, kávéház, sétatér, színpad, kacérkodó szép leány, amikor mi már hidegen fekszünk a föld alatt? Minek? Mi értelme és logikája lenne mind ennek nálunk nélkül? Ha a világ fenmarad, akkor örülség lenne azt hinni, hogy mi elpusztulunk. Eddig ugyan valamennyi élőlény elpusztult, de azok - ne felejtjük el - idegenek voltak. A mi örök életünkről már csakugyan lehet komolyan beszélni. Amint látja, a multkori magyarázatai nálam elég jó talajra találtak.

- Kitünőre, de azért mégis azt mondom, hogy az ígéretek terén ne fickándozzunk valami túlságosan. Mértéktelenül hazudni majdnem oly helytelen, mint ostobán hazudni...

Julius elején Scherer úr fölutazott Budapestre, hogy a zuggó-füredi források vizét egy hírneves vegyi tudóssal analizáltassa. Gondosan lepecsételt palackokat vitt magával az utiládájában s némi prepotenciával állított be a gorombaságáról országszerte híres egyetemi tanárhoz.

- Teringettét, még nyáron se hagyják békével az embert! - fakadt ki Cser professzor haragosan.
- Azt gondolja talán az úr, hogy én csupán a maga kiszolgálása végett vagyok a világon? Jöjjön októberben, akkor majd közelebről megnézem azt a piszkos öblögető vizet, amit magával hozott.

- Akár öblögető víz, akár nem, én azt kívánom, hogy rögtön vizsgálja meg. Hála istennek, tellik annyira, hogy a munkáját gavallérosan megfizessük.

A tanár, akinek - mint minden hasonló goromba embernek - föltétlenül imponált, ha valaki viszont gorombáskodott vele, dörögve így felelt:

- Hát jöjjön föl holnapután a laboratóriumiba. Addigra végzek ezzel a szürke lötytyel.

Scherer úr, amikor harmadnap a Chrizosztom-forrás analizisét átvette, megütődve nézett Cser professzorra.

- Mi ez? - kérdezte bosszusan.

- Ez? Úgy gondolom, jól látja, hogy nem valami bordal vagy hotelszámla.

Az elnök az ég felé emelte a karjait.

- Ember, hát ön azt hiszi, hogy én a magam multságára csináltattam ezt a számárságot? Ha nem tudná, értse meg, hogy ez a kimutatás a betegek számára készült, akik a vérszegénységük miatt szorulnak rá a zuggó-füredi Chrizosztom-forrásra.

- Mit akar ezzel mondani? - kérdezte a tanár, kissé zavartan.

- Azt, hogy süsse meg az analizisét. Nem erre a sok natriumra, kaliumra, kobaltra, mangánra, anidridre meg szulfátra van szükségem, hanem vasra, öregem, vasra, még pedig sok vasra. Mi az, hogy egy egész liter vízben mindössze 0.03892 rész vasoxid van? Ki az ördög olyan bolond, hogy ennek a pár rongyos ezreléknek a kedvéért Zuggó-Füreden költse el a drága pénzét?

- Csak nem kívánja talán, hogy én hazudjam bele a vasat a maguk kotyvalékába?

- Miért ne? Maga annyi vasat írhat, amennyit jónak lát, ez a kis hazugság ugyancsak nem fog megártani senkinek. Egyébként minden száz grammnyi vas után, ami a kimutatásban szerepel, külön ezer-ezer pengő forinttal fizetem meg a fáradságát.

- Azt akarja mondani, hogy ezer forintot ad, ha száz grammal fölemelem a források vastartalmát?

- Azt.

A tanár helyeslőleg bólogatott, aztán megnyomta az íróasztalán heverő villamos csöngetyü gombját. A következő pillanatban az inasa lépett a szobába.

- Miska, - szólt Cser professzor szelid hangon, - dobja ki csak gyorsan a nagyságos urat!

A következő pillanatban az elnök az utcán volt. Nem bosszankodott, hanem bizonyos elismeréssel így szólott magában:

- Igazán becsületes és rokonszenves ember...

S bölcs rezignációval tette hozzá:

- Nem baj, enélkül csak megleszünk valahogy... Ha a Chrizosztom-forrás ezer év óta diploma nélkül csörgedez, azt hiszem, hogy ezután is megteszi a magáét...

VIII.

A reklámok nem használtak sokat: Zuggó-Füred majdnem üresen állott a szezon derekán. A ragyogó, nagyvilági milieuban alig lézengett hús vagy harminc fürdővendég, s a sok pincér, szolgálattevő személy, irodai alkalmazott egész nap unatkozva nézte egymást a jól ápolt fenyvesligetek árnyékában. Scherer úr nagyszerűeket aludt a hűvös igazgatói fogadó-teremben, Csollán doktor pedig, aki skót házikabátot, könnyű selyemsipkát csináltatott magának, a hintaszékben ujságot és regényeket olvasott. Este, amikor a vendéglőssel hármásban a vacsoránál ültek, s a terrász fölött, a diszkrét, vörös lámpaernyőcske körül, édes esti illatok lebegtek, a három korifeus aggodalmasan dugta össze a fejét.

- Nos? - kérdezte a vendéglős, akit a balsiker ugyancsak nem fosztott meg a flegmájától és a jó étvágyától.

Csollán doktor tünődve simogatta meg az orrát.

- Az ujságreklám, úglátszik nem ér semmit. Egyáltalában semmire ér semmit, amíg az idea át nem megy az emberek köztudatába. Az ilyesmihez épp úgy idő kell, mint ahhoz, hogy a buza

vagy a rozs megérjen. Irhatja a legkülönb publicista a legfényesebb cikket, a vetés attól két másodperccel hamarabb nem bujik ki a földből, mint amikor az ideje megjön. A csollanizmus ideje épp oly biztossággal el fog érkezni, mint az aratásé vagy a szüreté...

- Csak addig el ne fagyjon a vetés! - szólt közbe mosolyogva a vendéglős, miközben egy finom, kövér spárgát szopogatott mennyei gyönyörűséggel.

Egyik délután - a doktor éppen a hintaszékében ült és bóbiskolt - hangos kopogtatás hallatszott a szanatórium-épületnek azon az ajtaján, amely fölött aranyos betűkkel ragyogott az *Igazgató-orvos* fölírás. A következő pillanatban már kellemes ruhasuhogás hangzott be az előszobából.

- Jé, ez már meglepetés! - kiáltott föl Csollán doktor, aki a kopogtatásra hamarosan talpraugrott.

A küszöbön egy kipirult leány állott: Seötét Erzsike. A Pogányvár tündére pár pillanattal kíváncsian nézett be a rendelő szobába, aztán leányos félénkséggel így szólott:

- Szabad?

- Nem háborgatjuk? - kérdezte egy mélyebb hang, az Erzsike háta mögött.

Seötét úr volt, az eddigi tulajdonos.

- Oh, dehogy is háborgatnak, dehogy is... A dolgomtól akár napestig a kanapén heverhetnék és regényeket olvashatnék... No de mindegy, majd lesz ez másképp is... Most jöjjenek be és foglaljanak helyet egy pillanatra, nehogy az egyetlen szórakozásomat, a délutáni álmocskámat elvigyék...

A leány és az édesapja nyájasan bólogatva léptek közelebb s Erzsike kisasszony mindjárt nagy érdeklődéssel kezdte nézegetni a doktorszoba műszereit.

- Istenem, hát ezt a sok gépet és szerszámot használják is valamikor?... Borzasztó lehet a betegség, ha ilyen réműletes masinák kellenek hozzá.

- Hát a kedves anyja otthon maradt? - kérdezte Csollán doktor udvariasan.

- A feleségem? - válaszolta Seötét úr, tréfásan legyintve a kezével. - Hallotta ugy-e a multkor, mennyire panaszkodott, hogy pestre föl nem viszem a farsang idején? Na iszen! Még arra se tudom rávenni, hogy a fürdőbe lehozzam. Kerek tíz esztendeje, hogy egyáltalában le se jött a Pogánykőről. Ez a szegény leány se mozdulhatna ki egyáltalában az öreg várból, ha én néhanapján meg nem könyörülnek rajta. De most már magammal hoztam, hogy a nagyszerű átalakításokat megnézzé.

- S azért látogattuk meg, hogy a kalauzolásra fölkerjünk, - szólt közbe Erzsike kisasszony jókedvűen. S kacérul tette hozzá:

- Ha ugyan okosabb dolga nem akad, mint hogy az idejét velünk töltsé.

Csollán doktor engedelmet kért, hogy kabátot váltson, aztán becsukta a műhelyét és kiszólt az aranycipkés szolgának:

- Lajos, most már ne engedjen be több beteget, még akkor se, ha revolverrel fenyegetőznek. Az a rongyos két-háromszáz páciens, aki ezután akarná megvizsgáltatni magát, most már csak türelmetlenkedjék a becses bajával holnap reggelig.

Kacagva jöttek le a lépcsőkön, amelyek kápráztak a tisztaságban, de eddig, fájdalom, hasztalanul várták a milliomos vendégeket. Erzsike, aki a részvénytársaság megalakulása óta még nem volt idelelni, csodálkozva, szinte magánkívül csapta össze a kicsike kezét.

- Jézusom, hiszen itt holmi tündérek gazdálkodtak... Valami pajkos tündérek, akik egy éjjel ellopták innen az egész fürdőhelyet s hajnalra palotákat és sétatereket loptak ide a francia meg a belga tengerpartról...

Sorra nézték a gyönyörű épületeket (a János-forrás csillogó-villogó pavillonja előtt egy bájos, provánszi jelmezbe bújtatott leány kínálta meg pezsgő ásványvízzel az úrikisasszonyt), bekukkantottak a nagy szállók foyerjába, megbámulták a személyzet egyenruháját, s jóízűen borzongtak össze, amikor az új, hidegvizes intézet ezüstös csap-szövevényeit megpillantották. A nyaralók utcájánál Erzsike hízelkedve, izgatottan karolt bele csöndesen szivarozgató édesapjába.

- Drága apuskám, ugy-e vásárolsz nekem egy ilyen villát a születésem napjára?... Inkább a tizenkét pár keztyűről is lemondok, csak egy ilyen icurka-picurka nyaralócskát megvásárolj...

Az utca végében összetalálkoztak a régi vendéglőssel, aki most - mint a kocsmai terminológia oly ékesen mondja - kitűnő „svemm”-et tartott a szolgák, a kocsisok és egyéb szolgálattelvő személyek számára. A két régi barát nagy örömmel üdvözölte egymást, a lány pedig minden garde nélkül sétálgatott előre, a fenyvesliget felé, Csollán doktorral.

Még kora délután volt, a nap még magasan ragyogott az égboltozaton, de az erdőben, amelynek sötétzöld lombjai most följük borultak, hűvös, ájtatos, dalra és szerelemre ihlető csöndesség fogadta őket. A fürdő zsongó nesze itt már csak elmosódva hatott a fülükbe, mohos, fehérkérgeű fák sejtelmes hangon susogtak valamit, kénsárga pillangók cikáztak ide-oda a lombok között, tarka gyíkok surrantak tova nagy ijedten a buja haraszt védelme alatt. Vízmosásos agyagpart lábánál esővízből gyűlt erdei tó ringatta szeliden a beléje hullott faleveleket; kopogás és füttyszó jelezte, hogy fölöttük és alattuk az erdő minden pontja csupa élet, csupa küzdelem, csupa gyönyörűség és fájdalom. Jó ideig hallgatva sétáltak a fák között, mintha mindaketten irtóztak volna attól, hogy valami banálitást mondjanak. A doktor végre megállt és a lányra nézett.

- Édes, ugy-e, ez az örökké zsongó-bongó erdei magány? Nem vagyok valami szentimentális legény, de néha, higgye meg, elfog a vágy, hogy estétől-reggelig itt heverjek a fű között s azt a csillagos fátyoldarabot nézzem, amelyik a nagy fák közül idelátszik... Maga persze egészen másra gondol, arra, hogy milyen jó is lenne, ha más volna itt az én helyemben...

- Például kicsoda?

- Például az a csinos, barna fiú, akivel a minap a maguk lovagvárában összetalálkoztam...

A leány bámulva állt meg, s kicsinylő felsőbbiséggel nézett egy pillanatra a doktor szemébe.

- Szepessy Bandit gondolja, ugyebár?

- Azt.

- Csollán, magának megbocsátom, hogy így beszél, hiszen most találkozik velem másodszor az életben. Ha régebben ismerne, nem támadnának ilyen ötletei; Szepessy Bandi engem nem igen érdekel jobban; mint az a természetrajzi lecke, amit kislánykoromban fölkaptam...

- Komolyan mondja?

- Mindent komolyan mondok, és általában nem igen hasonlítok azokra a lányokra, akiket maga ismer. Ha e kijelentésem után gögösnek tart, nincs igaza... Amiért más vagyok, mint a többi lány, az egyszerűen a következő: nagyon őszinte vagyok és mindig nyíltan megmondom, hogy mit gondolok... Akarja, hogy rögtön bebizonyítsam ezt? Nagyon szívesen. Én sohasem fogok fértjezhemni olyan szegény ördöghöz, amilyen Szepessy Bandi...

- Hát Szepessy szegény ember?...

- Az általános felfogás szerint nem az, hiszen nyolc vagy kilencszáz holdnyi birtoka van... De az én fogalmaim szerint koldus, mert én olyan férjről álmodozom, akinek ahhoz is elég esze van, hogy milliókat szerezzen...

- Meg is érdemli, hogy milliomos ura legyen.

- Hagyja a bókokat, Csollán, amit én mondok, az elhiheti, hogy komoly beszéd... Nem nagy-zolás ez tőlem, de az egész életem programja... A szegény férj oldalán nem tudnék boldog lenni; a köznapi, a rendes kaliberű ember, aki verejtékes homlokkal kénytelen számotvetni a jövedelmével, sohase bírna úgy imponálni nekem, hogy szeretni tudjam... A szerelem az én hitem szerint, furcsa valami; jólét, fényűzés, dús vagyon kell hozzá, hogy szántalmasan össze ne zsugorodjék... Azokban a házasságokban, ahol a férj nem öltöztetheti királynő módjára az asszonyát, s ahol egy boldog nap vagy egy boldog óra megszerzése a nyomorult pénz miatt megakadhat, csak hazugság. A férfi, aki anyagi dolgokban a lehetetlen szót ismeri, az én szememben nem lehet tökéletes ideál... Kinevethet, de én szentül hiszem, amit mondok... És vagy ilyen férjem lesz, vagy semmilyen, azt elhiheti... Hála isten, meg tudok élni leánynak is; s a legrosszabb esetben végre is nem szorulok arra, hogy egy idegen férfi eltartson...

Csollán doktor meglepetve nézett a leányra, aki most még nagyobb hévvel folytatta:

- A házasság poézise, - ugyan ne beszéljen róla!... Anyagi függetlenség nélkül még a szerelem költészete is hazugság... A költészet: a selyem, a gyönyörű lovak, a kastélyok a kék tengerek partján, a fehér tánctermekekben csillogó gyémánt-diadém, az expressz-vonat szalonkocsija, a parancsainkat váró inasok sokasága, a francia szobaleány, aki a szépségünket ápolja, a drága csipke, a jégbehűtött pezsgő, a számóca január közepén... Ez a költészet, mert ez adja meg az élet szépségét és a hangulatát... A konyhó, a téli esték meghittsége, az egyszerű, de ízletes estebéd: ez csak a szajkómódra papoló versírók füllentése. A konyhóban léghuzam van, a téli esték igen unalmasak, az egyszerű, de ízletes estebéd pedig olcsó és hamisított anyagokból készül: mindez, higgye meg, kiöli a leglángolóbb poézist is... A gazdagság, a gondtalan élet, a csillogó fényűzés: ez az, ami még a szerelmet is fokozni képes...

A doktor ámulva állott meg s az ajkán udvarias mosolylyal, de a szemében az őszinte bámulat kifejezésével bókkolt a szónokló szép leány előtt. Látszott rajta, hogy imponál neki a bájos teremtés merész és őszinte szókimondása s az a vakmerően divatos felfogás, amivel még a romantika évezredes anyagát: a szerelmet tárgyalta.

- Bravó, - mondta elismerőleg, - azt ugyan álomban se hittem volna, hogy ötszáz kilométernyire Budapesttől, a Pogánykő orma alatt, ilyen bátor, energikus és bölcs nézeteket fogok hallani a szerelemről és a házasságról. Egy amerikai lánynak is a becsületére válnék, amit mondott, mert csak azoknak van mersük ahhoz, hogy ilyen nyíltan szakítani merjenek a régi epokhális hagyományokkal. Az őszintesége engem is hasonlóra kötelez: ha eddig elbájolt a rózsás arcoskájával, a gyönyörű természetével, a csillogó szemével, most egyszerűen imádom. Mert ami a divatos gondolkodást illeti, hát én se tartozom ám éppen a nehézkes, örökké habozó vaskalaposok közé.

- Óh, azt nagyon jól tudom. Ha nem gondolnám, hogy hasonlítunk egymásra, nem is kockáztattam volna meg azt, hogy kiábrándítsam magamból. Mert ne vegye elbizakodottságnak, ha azt is észrevettem már, hogy egy kicsikét megtetszettem magának...

Csollán a zsebébe tette mind a két kezét - ezt a pózt ő fölöttébb hatásosnak tartotta, - tréfásan meghajolt, aztán röviden így szólott:

- Gratulálok az emberismeretéhez, mert abban, hogy megtetszett nekem egy kicsit, ugyancsak nem csalódtam... Nagyon is mély hatást tett rám, olyan hatást, amilyenre én, a gúnyoló és cinikus legény, igazán nem számítottam itt, a jó Isten háta mögött... Amikor odafönn, a régi kastélyban, szemben ült velem, s a főjegyző úrnak elmésségtől sugárzó csevegését hallgatta, mindjárt tisztában voltam azzal, hogy magának még szerepe lesz az életében... Jó vagy rossz szerepe, nem tudom, de bizonyos, hogy ez a véletlen találkozás nem mulik el nyomtalanul... És lám, nem is múlt: azt a nagy változást, amely pályafutásomban beállt, tisztára, kizárólag magának tulajdoníthatom...

- Melyik változást?

- Azt, hogy most itt sétálok magával a zuggó-füredi fenyvesek között. Tudja, hogy minek köszönheti a tisztelt fürdőjűk az új palotáit, a fényes sétatereit, az európai komfortját?

- Minek?

- Annak az ebédnek a sziklába vajt ebédlőben, a maga oldalán, s annak a pár szónak, amit búcsúzaskor a fülembé súgott... Már akkor elhatároztam, hogy mindenáron magamhoz fogom kapcsolni...

A leány a kezét nyujtotta Csollán doktornak, aki szent meggyőződéssel folytatta:

- A többi: legyen türelemmel, hogy a többire se várokozik hiába... Eltalálta, hogy az ízlésünk, a gondolkodásunk egyforma; magam is csak egyet gyűlölök: a szegénységet... Mert a szegénység: a bűn, a tehetség elpusztulása, a rút, a szürke, az unalmas hétköznapi... Gyerekkorom óta csak egyetlen vágy él bennem: hogy gazdag és független legyek... Nem nyárspolgári módon gazdag, hanem úgy, mint a fejedelmek, mint az emberiségnek azok a kevés kiváltságosai, akiknél a pénz egyáltalában nem számít... Mindig arról álmodoztam, hogy úgy élhessek, mint a fejedelmek, s hogy az asszonyt, aki sorsát valamikor az enyémhez fogja kötni, a királyi nők kényelmével és fényezésével vehessem körül. És biztosítom róla, hogy meg is valósítom az álmomat, vagy belepusztulok a munkámba: de a feleúton, arra a szavamat adom magának, nem állok meg...

Oly önérzetesen, annyi biztossággal mondta ezt, hogy a lány büszkeségtől ragyogó szemmel hallgatta. Aztán még egyszer melegen kezét szorítottak, mintha valami szent fogadalmat kötnének. Mire? Erről nem beszéltek egymással. Seötét úr nemsokára utólérte őket s a beszélgetés hirtelen más fordulatot vett.

IX.

Az első évet csinos veszteséggel zárták, de a balsiker nem csökkentette a részvénytársaság kedvét; Scherer kicsinylő pillantással nézte végig az üzleti könyveket, aztán így szólt a Pestről odaszereződött főkönyvelőhöz:

- Oda se neki, Braun úr, ez nem számít... Az első év még a beruházások kontójára megy... Majd öt esztendő múlva ön egészen csinos fölösleggel fogja meglepni az igen tisztelt részvényes urakat.

A telet a főemberek Pesten töltötték, csak Csollán doktor tett nagyobb utazást a külföldön, hogy a híres világfürdőket tanulmányozza. Január végén azonban sürgős távirat szólította vissza váratlanul Budapestre.

- Na, mi ég? - kérdezte kissé izgatottan az elnöktől, amikor harminchat órai utazás után be-toppant az irodájába.

- Égni, semmise ég, - válaszolt Scherer úr nyugodtan, - de azt hiszem itt a legfőbb ideje, hogy az ideai szezonot előkészítsük. Már úgyis attól félek, hogy megint elmulasztottunk néhány hetet.

- Januárban attól félek, hogy már elmulasztott valamit? - kiáltott föl Csollán doktor csodálkozva.

- Persze, hogy attól, kedves barátom. Az az évad, amelyiknek a programja még január végén se tökéletes, arra az évre nem ér többé egy fabatkát.

Másnap délelőttre sürgős igazgatósági ülést hívtak egybe s tizenkét órakor szerencsésen előkerítettek néhány igazgatót: Dömjént, a milliomos gabonakereskedőt, Ráczt, az agglégényt, aki absolute nem értett az üzlethez, de Scherer felszólítására mindig kész volt arra, hogy az egész vagyonát megkockáztassa, Pressburg urat, aki valamikor levelező volt a Scherer irodájában, de azóta - néhány szerencsés spekuláció révén - házakra és tőkére tett szert, s egy-két úgynevezett pictus masculust, aki csupán előkelő névvel volt érdekelve a zuggó-füredi részvénytársaságnál. Ezek közt volt geleméri Geleméry Sándor is, a kitűnő képviselő és politikus, aki állandóan miniszterek társaságában vacsorázott s ezeket az ismeretségeit szívesen kamatoztatta előkelő pénzügyi körökben: egész sereg részvénytársaság igazgatótagja volt s állandóan annyi jó és új anekdotával rendelkezett, hogy mindenütt szerették és szívesen látták.

- Tisztelt igazgató urak, - mondta Scherer, a csiptetőjét föltéve, - elsősorban is hallgassuk meg a pénztáros felvilágosítását. Mennyi a készpénzünk, Lédeczy úr?

- Negyvenkétezer forint, elnök úr.

- Szóval, körülbelül annyi, amennyire momentán szükségünk van. Bátor vagyok ugyanis azt javasolni, hogy az idén kissé fokozottabb mértékben hívjuk föl a közfigyelmet Zuggó-Füredre.

S látva, hogy a többiek általános érdeklődéssel tekintenek rá, nyugodtan folytatta:

- Ha azt akarjuk, hogy Zuggó-Füred látogatottság dolgában is elérje azt a fokot, amelyre természeti adományai és gyógyító eszközei érdemessé teszik, kötelességünk, hogy az ismeretlen fürdőre koncentráljuk mielőbb, a művelt világ érdeklődését. Ennek elsősorban az a módja, hogy az ujság reklámot, itthon és a külföldön, minél nagyobb mértékben igénybe vegyük.

Az igazgatók helyeslőleg bólogattak, Scherer úr pedig játszani kezdett a csiptető zsinórjával. S aztán, mintha a legtermészetesebb dolgot mondaná, így szólott:

- Javaslom, hogy negyvenezer forintot fordítsunk az idén ujsághirdetésekre és reklámokra.

- Negyvenezer forintot! - kiáltott föl Demjén igazgató megdöbbenve.

- Ez, úgy gondolom, csakugyan sok egy kissé, - folytatta szerényen Rác Igazgató, aki egyébként nem igen szokta bírálni a Scherer úr indítványait.

Az elnök hidegen bólintott.

- Egyelőre csak negyvenezer forintot, mert nem akarom, hogy mindjárt a legnagyobb ágyút süssük el. Ez természetesen nem jelent annyit, mintha a jövő esztendőben százezer forintot alul állanánk meg.

Ismét föltette a csiptetőjét, s látva a komoly elképedést, amelylyel a szavait fogadták, szilárd felsőbbiséggel, a nagy hadvezérek biztosságával folytatta:

- Aki milliókra utazik, annak kötelessége, hogy a milliókhoz méltó eszközökkel is dolgozzék. A mi céljaink csak úgy fognak megvalósulni, ha nagy és impozáns stílusban látunk hozzá a munkához. Kérem, bízzanak meg az emberismeretünkben; már mint az enyémben és a Csollán doktor úréban, akivel a haditervet kieszeltük.

Az igazgató urak, akik megszokták, hogy Scherer nagy koponyája alól többnyire egészen jóra való ötletek kerülnek ki, némi tünődés után megszavazták a reklámköltségeket, s a következő hónapban, szinte maguk is megdöbbenve olvasták a lapokban a Zuggó-Füredre vonatkozó közleményeket.

Ezek a hallatlanul merész és kiáltó reklámok egyszerre óriás mértékben fölülmúlták mindazt, amit itthon és a külső országokban, ebben a genre-ban, produkált valaki.

Az újságreklám a hetvenes évek elején még a csecsemőkorát élte. Két magyar elme, a Schereré és a Csollán doktoré volt az, amely a hírnévcsinálásnak ezt az utólérhetetlenül nagy módját a maga fontosságához képest először fölhasználta.

Az újságolvasó Európa két hónapon keresztül lépten-nyomon találkozott a Zuggó-Füred nevével. Minden valamire való lap hátulsó oldala, az első sortól az utolsóig, a magyar fürdő szépségét, olcsóságát, gyógyító erejének csodálatos voltát zengte. Csábító színekkel volt lefőstve a Pogánykő égbenyúló ormát szegélyező fenyveserdő, a pisztrángokban bővelkedő tengerszem, a hegyek közül lesiető jeges zuhatag, s a gyönyörű, lelketifjító milieuban maga a fényes és modern fürdő, aranytól csillogó hoteljeivel, kacér villáival, gondosan ápolott parkjaival és erdei pihenőivel, királyokat kielégítő gazdaságával és kényelmével. Mindez azonban csak bevezetése volt annak a megkapó leírásnak, amely az új fürdő hihetetlen gyógyító erejét vázolta. Harminc orvosi tekintély, Európa minden részéből (ösmeretlen, de gyönyörűen hangzó nevek), kijelentette, hogy Zuggó-Füred tökéletesen restaurálja az elernyedte idegrendszert, s hogy meggyógyítja aggyastyánok daliás rugalmassággal tértek vissza, e fürdő használata után, az ifjúság berkeibe... „A lakásrendelések - így végződött az ismertetés - fölöttébb sürgőssek, mert több fejedelmi személyiség kilátásba helyezte, hogy az egész nyarat Zuggó-Füreden tölti.”

A hirdetésekkel egyidejűleg több olyan hír is megjelent az újságokban, amely még fokozta az általános érdeklődést. Egy dél franciaországi biboros - írták a lapok - azzal a furcsa kívánsággal fordult a zuggó-füredi igazgatósághoz, hogy küldje hozzá egyik orvosát Marseille-be, mert ő aggkora miatt nem tehet többé ily hosszú utat, pedig bizonyosan tudja, hogy a csodálatos gyógyítómód neki is visszaadná az egészségét. A kérést, fájdalom, nem teljesíthették, mert a zuggó-füredi orvosoknak még annyi idejük sincs, hogy a szomszédvárosba utazzanak. Ugyancsak a lapok azt is jelentették, hogy egy amerikai köztársaság feje, kíséretével együtt, Európába indult, hogy a magyar fürdőt használja. Valóságos körutat tett a sajtóban a spanyol tábornok esete, aki egy afrikai háborúban napszúrást kapott, s ennek következtében tizenhat éven keresztül borzalmas betegségben szenvedett: csak azokra az eseményekre bírt visszaemlékezni, amelyek huszonnégy órával ezelőtt történtek. A tábornok ötheti zuggó-füredi kúra után váratlanul visszanyerte az emlékező tehetségét, még pedig oly mértékben, hogy aktív szolgálatát, amelyről több mint másfél évtizeddel ezelőtt lemondani kényszerült, ismét megkezdhetette...

X.

- Most pedig itt az ideje, hogy néhány notabilitás után lássunk, - mondta az elnök, április vége felé, Csollán doktornak.

- Kikre van legsürgősebben szükségünk?

Scherer pár percig a szivarja füstjébe bámult, aztán gondolkozva így szólott:

- Azt hiszem, egyelőre elég, ha öt kiváló személyiségről gondoskodunk. Mit gondol egyelőre a következő csoportosításról: egy nyugalmazott tábornok, egy jónevű, inkább öreg, mint fiatal gróf, egy népszerű politikus, egy híres művész, s egy író, akinek nevét az egész országban ismerik.

- Nem lenne rossz.

- Akkor még ma este megállapodunk a nevekben, s holnap, kora reggel, Pestre utazom...

A két korifeus, vacsora után, még egy darabig félrevonulva csevegett, s a beszélgetést, amelyet titokban folytattak egymással, ezek a titokzatos szavak fejezték be:

- Állapodjunk meg abban, hogy ötezer forintba kerül. Ez se nem sok, se nem kevés.

Huszonnégy órával később Lenhart tábornok legénye kissé habozva viszi be a Scherer úr névjegyét a zerge-utcai lakás ebédlőjébe, ahol a vén katona egész nap pasziánszot játszik. A legény öt perc múlva azzal a válaszzal tér vissza, hogy a kegyelmes úr várja a tekintetes urat.

Scherer úr (belép). Bocsásson meg excellenciád, hogy pár pillanatra zavarni bátorkodtam.

A tábornok (komoran végignézi a vendéget). Mivel szolgálhatok?

Scherer úr. A dolog némileg kényes, de hiszen mindaketten férfiak vagyunk, ugyebár?

A tábornok. Én az vagyok, - hogy maga micsoda, azt egyelőre nem tudom.

Scherer úr. Tábornok úr, azért jöttem, hogy egy diszkrét ajánlatot tegyek önnek.

A tábornok. Miféle ajánlatot tehet maga nekem?

Scherer úr. Beszéljünk röviden: én szerződtetni akarom excellenciádat három hónapra.

A tábornok (vészjósló nyugalommal fölkel a helyéről). Mit akar?

Scherer úr. Szerződést akarok ajánlani excellenciádnak három hónapra.

A tábornok. Hallja maga, vén színházdirektor: máskor nyissa föl jobban a szemét, mert a kóristáné fölöttem lakik a második emeleten. (Csöngetni akar.)

Scherer úr. Miért tetszik csöngetni?

A tábornok. Behívom a legényt, hogy vezesse föl a második emeletre.

Scherer úr (igen erélyes és határozott hangon). Szíveskedjék excellenciád végighallgatni a propozíciómát. Én a zuggó-füredi részvénytársaság elnöke vagyok. A fürdő nagyon szép, s többbe került két millió forintunknál. A világ azonban nem elégszik meg ennyivel, - az embereknek, sajnos, még mindig az imponál, ha egy eleven gróffal, vagy egy eleven excellenciás úrral együtt fürdőzhetnek. Minthogy azonban a kegyelmes urak, legalább eleintén, nem jönnek maguktól, elhatároztuk, hogy a nyári szezonra szerződtetünk néhány notabilitást.

A tábornok (dühös mozdulatot tesz).

Scherer úr. Elhiheti excellenciád, hogy elég nagy a választék, de mivel mi nemcsak címet akarunk, hanem mutatós külsőt is, s mivel az excellenciád fehér haja igen jól festene a vacsorázó terrászon, bátor vagyok megismételni az ajánlatomat...

A tábornok (rekedten). Ha rögtön nem távozik, kidobatom.

Scherer úr (mosolyogva). Csak pár pillanatnyi türelmet kérek. Tudom, hogy excellenciádnak adósságai vannak, még abból az időből, amikor aktiv szolgálatban állott. Fürdőre tehát nem telik, míg így gond nélkül és kényelmesen élhet az egész nyáron keresztül... Ezenkívül, a szabad ellátáson felül, még ezer forintnyi tiszteletdíjat is felajánlok excellenciádnak...

A tábornok (komoran). És mi lenne a dolgom?

Scherer úr. A dolga? Reggel excellenciád megreggelizik a terrászon, délben szíves lesz végigenni a hatfogásos ebédet, este a pompás vacsorát a legjobb sarokban, napközben sétál, s nyájasan szóba áll a vendégekkel, néha barackot nyom a kis gyerekek fejére, az anyjuknak, ha úgy akarja, udvarol: körülbelül ez az, amit kívánni bátorkodunk...

A tábornok. És ezért fizetnek ezer forintot?

Scherer úr. Szolgálatjára.

A tábornok (kétkedve). És bizonyos az, hogy maga nem tébolyodott?

Scherer úr. Egészen bizonyos.

A tábornok. Annyira nem tébolyodott, hogy még talán előleget is ad az ezer forintra?

Scherer úr. Ha tetszik, a felét akár azonnal átnyújthatom...

A tábornok (mordul). Lássuk a pénzt!

Scherer úr. Kérem. (Kiolvassa a tábornok elé az ötszáz pengőt.)

A tábornok (szent meggyőződéssel). Maga mégis tébolyodott, de nekem mindegy.

*

Junius első napján öt kiváló notabilitás érkezik meg a fürdőbe. Lenhart, nyugalmazott tábornok, az öreg Réthy Kázmér gróf, Arácsy, a híres ellenzéki képviselő, Thurzó Katinka, az országszerte ismert, bájos operettdiva és Csapó Elemér, a kitűnő regényíró, akibe egy egész asszonygeneráció szerelmes volt.

XI.

Kora reggel. A Pogánykő orma aranyos sugárözönben ég s a virágágyakban harmatcseppek ragyognak. A tiszta levegőben a hegyvidék csodálatosan édes illata érzik. A zenekari pavillonban fölhangzik az első keringő, amely lágyan, dallamosan suhan át a fákon és a bokrokon, a szunnyadó nyaralók felé, óvatosan lopózva be a zöld zsalugáterek nyílásán, hogy egy-egy álmodó szép asszonyt fölébresszen...

A fürdő lassanként fölébred. A napsugarak megcsillannak a Chrizosztom-kút kristálypoharain s a forrás tünderei, a bóbítás lányok, rózsásarcu Hébék módjára várják nehezen ébredő betegeiket. A terrász reggeliző abroszai között már sűrögnek-forognak a pincérek; a konyhában jégen állnak a vaj aranysárga kúpjai, a nagy, tejszínes rézüstök, a hamvas és arómától illatos

számócaszemek. A hotelek ablakai fölnyitják zöld redőiket, s a fürdőépület ablakai mögül kihallatszik a hegyi forrásvíz csobogása...

A pavillon körül benépesül az erdei sétány. Előbb egy vidám aggastyán jelenik meg, aki már hajnali félnégykor ébred, s aki ilyenkor már a távoli zuhatagtól tér vissza a fürdő kultiváltabb vidékeire. Az öreg ember jókedvűen szóba áll a kúti lányokkal, s udvariasan szétosztja köztük a virágot, amit kirándulásából magával hozott. Néhány idősebb néni hangos beszélgetéssel közeledik a szálloda felől, ahol kisasszony-lányaik még legédesebb álmukat alusszák. Egy-két hivatalnok-vendég, aki megszokta a koránkelést, hófehér vászonruhában, fehér selyemsipkával jelenik meg a zenekari filagóriánál. Egy szép szalmaözvegy-asszony, bájosan összezapott frizurával, fűző nélkül fogadja hódolói köszöntését. Félóra mulva, úgy ahogy, megtelnek a kút körül kígyózó gyalogutak; a karmester a Szép Heléna potpourriját huzatja, s fiatal lányok libegő tánc lépésben himbálják magukat ide-oda a pikáns zene dallamára. A kis szálló kapujában feltűnik a nyugalmazott tábornok, aki előbb gondosan megvizsgálja a szemhatárt, műértő pillantást vet a báránnyelűkre, aztán méltóságosan, a botjára támaszkodva, közeledik a sétáló vendégek felé.

A tábornokot minden ember ismeri, s daliás alakja, hófehér koponyája általános tiszteletet és rokonszenvet kelt. A tábornok érzi ezt, s szívesen sütkérezik a népszerűség sugaraiban. Gavallér módjára köszönti a lányokat és a fiatal asszonyokat, s a negyvenes évek kipróbált modorában udvarol nekik. Az urakkal szót vált a politikáról s habozás nélkül kolportálja azt a meggyőződését, hogy az állam gépezete csak akkor fog kellőképp funkcionálni, ha a polgári közigazgatást is a katonák kezére adják. A gyerekek kissé félnek tőle, mert barackot nyom a fejükre; ők persze nem tudják, hogy a kötelességtudó tábornok a barackkal csak szerződéses tartozását teljesíti.

A reggeli séta eléggé mutatós, bár még távolról sincs annyi vendég, amennyi a rengeteg beruházással arányos lenne. A nagy reklám hozott ugyan idegeneket, de a domináló elem föltétlenül a hazai; az angol család, aki a reggelinél egy hosszú asztalt elfoglal, közérdeklődés és közbámulat tárgya. Sokan vannak itt a főváros pénzügyi köreiből s a vidék, jómódu családai se hiányzanak; de bizonyos, hogy a restaurált Zuggó-Füred négyennyi vendéget is könnyű szerrel elláthatna.

Nyolc óra még nem mult el, amikor az elnök, aranszegélyes tengernagyi sapkában, szintén kibukkanik a Ferenc József-szálloda kapuján. Scherer úr ezidőszerint az egyetlen élőlény, aki Zuggó-Füred programját tökéletesen megvalósítja; ő már puha selyemtógát visel, míg a többiek még európai toalettkben csevegnek és sétálnak a kút körül.

Az elnök, a fürdőépület előtt, szembetalálkozik Csollán doktorral, aki a kora reggel ellenére, már a kádak és hideg medencék közül jön. Együtt mennek végig a sétáló vendégek között s az elnök szigorú szemmel néz szét pár pillanatig a járókelők soraiban.

- Hol van Csapó? - kérdezi összeráncolt homlokkal.

- A regényíró? Csak nem képzeli kedves elnököm, hogy Csapó résztvesz a reggeli sétában?

- Miért ne képzelném?

- Mert derék koszorúsunk csak hajnali féltizenkettőkor szokta fölnyitani a szemét.

- Déli féltizenkettőig alszik?

- Természetesen. Csapónak is az az elve, ami a többi költőnek: hogy csupán a nappali alvás egészséges. Az éjjelt csak a perverz emberek alusszák át. Miben különböznék az író a kőművestől, ha ő is tíz órakor lefeküdnék?

- Hát Csapó mikor fekszik?

- Háromkor, négykor, ötkor: ez a helyzettől és a körülményektől függ.

- Mi az ördögöt tud itt csinálni hajnali háromig?

- Hogy mit? Ezer különféle dolgot. Többnyire a fiakkeresek kocsmájában virraszt, még pedig - állítólag - a tanulmányozás kedvéért. De ha a kocsmát véletlenül korábban becsukják, akkor a koszorús a szobájában tartlizik, malmost játszik vagy a kucséberrel beszélget, - csak hogy hajnalig ébren maradhasson.

- S mire jó ez az életmód?

- Csapó azt állítja, hogy az okos ember, aki az egészségére ad valamit, nem is élhet másképp, csak így. Ha este tízkor lefeküdnék, akkor - ő szerinte - két év alatt a sírba tennék.

Az elnök, aki kilenc órakor elvileg nyugovóra tért, rosszalólag rázta meg a fejét, aztán haragosan így szólott:

- Hallatlan, hogy mindenütt csalják az embert! Ezt az urat azért szerződtettem, hogy a közönség előtt mutatkozzék, s ő szépen átaluszsza a drága napot. No majd mingyárt teszek róla, hogy az efféle visszaélések megszűnjenek!

A következő pillanatban már a faképnél hagyta Csollán doktort, s gyorsan elsietett a regényíró hoteljébe. A bérszolga, aki a folyosón a szőnyeget kefélte, aggódalmasan vakarta meg a fejét, amikor az elnök Csapó ajtaján kopogtatni akart.

- Jaj nagyságos uram, - szólott szepegeve, - attól félek, hogy baj lesz, ha be méltóztatik menni...

- Micsoda baj lenne?

- A vendég úr azt mondta, hogy mindenkit lelő, aki tizenegy óra előtt zavarni meri....

Scherer úr dühösen nyitotta föl az ajtót, s a másik percben ott állott az oroszlán barlangjában. Éjjeli sötétség volt s az elnöknek ugyancsak föl kellett nyitnia a szemét, hogy az ágyat és az alvó vendéget megláthassa. De a hatalmas horkolás csakhamar útbaigazította.

- Ember, - kiáltotta hangosan, - ember, maga még mindig alszik? Nem röstell, hogy ebben a párnatengerben tölti az idejét, amikor odakünn a nap süt és a pacsirták énekelnek?

Valami artikulátlan hang hallatszott: a híres regényíró, az asszonyok kedvence, megmozdult. Egy pillanatra ijesztő csönd állott be, aztán a koszorús költő káromkodni kezdett, mint a jégeső.

- A teremtésit, ki az a gazember, aki háborgatni mer? Hol a pisztolyom, hogy lepuffantsam, mint az útszéli kutyát?

Az elnök szó nélkül az ablakhoz botorkált s fölhúzta a lebocsátott függönyöket. Az aranyos napfény beömlött a szobába s a regényíró ijedten hunyorgatni kezdett. Mikor végre nagynehezen visszanyerte a látóképességét, s váratlan vendégét, az elnököt fölismerte, mentegőzve megszólalt:

- Bocsánat, azt hittem, hogy az a félkegyelmű háziszolga jött be... A gazembernek megtiltottam, hogy tizenegy óra előtt a szobámba lépjen...

Scherer odaállt az ágy elé, s egy percre visszafojtott dühhel nézte a hálóinges poétát.

- Kedves uram, - mondta aztán, - én nem bánom, ha szeptembertől kezdve maga is téli álomra vonul be valami kárpáti barlangba, s egész március végéig nem is nyeri vissza a nagybecsű öntudatát. De addig, amíg a szerződésünk érvényben van, nem tűröm, hogy az egész délelőttöt

átaluggya. Azért fizetek ezer pengőt és teljes ellátást, hogy a kútnál épp úgy ott legyen, mint a többi vendég, s hogy a fiatal lányok meg a bolondos asszonyok a kedvükre nézhessék magát héttől kilencig...

A regényíró felült az ágyában.

- Hallja, - mondta elsápadva, - maga talán azt hiszi, hogy a hordárjával vagy a háziszolgájával beszél?

- Óh, legyen nyugodt, tudom, hogy önnel, a magyar Hugó Viktorral beszélek... Nagyon tisztelem és becsülöm önt, de a pénzemért jogom van ahhoz, hogy a szerződéshez ragaszkodjam... És akárhogy is dühöng, én szigorúan megkívánom, hogy ezentúl a reggeli sétában résztvenni méltóztassék...

Csapó még válaszolni akart valamit, de az elnök köszönt és távozott. Csak az ajtóból kiáltott vissza:

- A háziszolgának meg fogom hagyni, hogy ezentúl mindennap öt órakor keltse...

Másnap hangos dörömbölés verte föl első álmából a szerencsétlen regényírót. Mivel revolver nem volt kéznél, az incidens, hála a Gondviselésnek, nagyobb baj nélkül végződött. Csapó föl is kel félhatkor s negyedhét után, a reggeli vonattal, végképp elutazott Zuggó-Füredről. Ott hagyta az ezer forintot és a fényes ellátást, de nem áldozta föl az egészségét és az idegeit. Mikor a vonaton ült, úgy nézett vissza a fürdőre, mintha Szodoma vagy Gomorrha városa maradt volna el mögötte a hegyeken túl. A bűnös város, ahol a boldogtalan és perverz emberek nappal élnek és éjszakánként alszanak...

XII.

- Csak lassan hölgyeim és uraim, mindenki sorra kerül.

Az aranypaszomántos inas mondta ezt, aki a Csollán doktor várószobájában tartotta fenn a rendet az ambuláns betegek között. A nagy szalon tele volt emberrel; urakkal, akik a francia törvényszék bírásra emlékeztettek, amennyiben mindannyian bő, kissé ráncos, fekete tógát viseltek - s hölgyekkel, akik színes palástban, a derekukon mutatós övvel várakoztak arra, hogy az orvos színe elé kerülhessenek. A zuggó-füredi gyógymód egy hét óta szigorúan megkezdődött, s a hivatalos urakon meg a szolgákon kívül az egész telepen nem volt többé senki, aki megszokott polgári ruháiban járt volna. Megindítóan komikus látvány volt e többnyire kövér és idomtalan termetek sokasága, amint fényes selyemköpenyükből, kolostorbéli barátok módjára, jártak ide-oda a fák között, vagy üldögéltek reggel kilenc vagy tíz felé is a vendéglő terített asztalai mellett. Csollán doktor a francia forradalmárok merészségével törölte el az étkezések fix időpontjait s kiadta a jelszót, hogy mindenki akkor ebédel, amikor éhes és jól esik neki. Reggel kilenckor vagy este tizenegykor egyaránt lehetett látni az asztalok mellett éhes vendégeket, akik jóévtávgyal kanalazták a levest és szakértő ügyességgel vágták el a ramsteak rózsaszínű húsát. A kellelten képért, amit e sok esetlen férfi látása okozott, bőséges kárpótlást nyújtott a hölgyek szemrevaló csoportja; a lányok és az asszonyok karcsu öve alatt plasztikusan símult a gyönyörű termetekre a puha selyemszövet, amely ingerlő indiszkréciával árulta el alakjuk tökéletességét. Persze csak ott, ahol volt mit elárulni, - mert mi tagadás, olyan nő is elég akadt, aki, fájdalom, nem igen költötte föl a görög szobor illúzióját.

A Csollán doktor várószobájában csupa szép asszony volt jelen, bájos, de idegbeteg perszonák, akik nagy bajukban se feledkeztek meg arról, hogy nyakukra egy világos szalagot csa-

varjanak s tógájukat gyémántos tűvel fogják össze. A pálmagrupp alatt egy piszeorru, szőke-haju teremtés ült, aki nevető kék szemét vígan hordta körül a társaságon s nem minden célzat nélkül mutogatta tündöklően egészséges fogsorát. A férfiak pillantása mind csak ő rajta veszett el, de az asszonyok is mosolyogva és hízelgő érdeklődéssel figyelték.

- Nem is illik, hogy valaki ennyire bájos legyen! - szólt hozzá egy negyvenes felé járó, gyönyörű asszony, Szentvölgyi grófné, a mátramegyei főispán felesége.

- Óh - és ezt méltóságos asszonyom mondja? Az ország leghíresebb szépsége?

A főispánné gyöngéden simogatja meg a lány rózsás arcát, azzal a hátsó gondolattal, hogy talán a festéket letörli. A többiek kedvtelve nézik a jelenetet; hogyne: a legtöbbször most van először alkalmuk ahhoz, hogy Thurzó Katinkát, az operettprimadonnát, a világ legjobb Szép Helénáját (mint egy pesti lap írta) ilyen közélről megláthassák. Becsületes, félénk kis nyárs-polgár-asszonyok, akik még talán a gondolatától is megremegnének annak, hogy egy idegen férfiúval kacérkodjanak, szinte ijedten, meghunyászkodva tekintenek az aranyszőke, pisze nőre, akiről a fáma többet beszél, mint Pompadour asszonyról. Óh, milyen édes, milyen egyszerű s milyen jóságosan leereszkedik a hétköznapi asszonyokhoz...

A közérdeklődést egy pillanatra megszakítja, hogy Csollán doktor, különös szabású, fehér selyem kabátjában, amely egy indiai mágusra emlékeztet, halkán fölnyitja a belső szoba ajtaját s lekötelező mosolylyal így szól:

- Szentvölgyi grófné ő méltósága!

Bókolva engedi be maga előtt a főispánnét s a csiptetője mögül barátságosan, de az igazi tudós komolyságával néz a fauteuilben helyet foglaló szép asszonyra. Egy titokzatos, ezüsttel kivert, csövekkel és csavarokkal ellátott állványnak támaszkodik, amelyről még a páciensek se tudják, hogy micsoda?

- Nos, használt-e valamit a faolaj-kúra?

Kíváncsian kérdi ezt és a grófné kissé elfogultan válaszol:

- Óh, mindenesetre javultam valamit, az esti idegesség mintha tegnap óta csökkenőben lenne... Hónapok óta minden alkonyat idején úgy érzem, mintha a szívem meg akarna szakadni fájdalmában... Mindig ez az érzés kínoz, akkor is, ha semmi okom sincs, hogy boldogtalannak képzeljem magam... Mennyire félek, hogy remegek az alkonyattól! Már reggel, amikor nap süt és az egész világ jókedvű, sírva tudnék fakadni arra a gondolatra, hogy alkonyodni fog... Ezért jöttem ide, mert már sokáig, érzem, úgyse tudtam volna kitartani...

- És mit észlelt méltóságod, amióta a faolajkúrát megkezdte?

- Úgy érzem, mintha az idegeim lassankint elszibbadnának. Valami édes bágyadság borul rám, s mindent szépnek és nyugalmasnak látok körülöttem... Ha ez a javulás továbbra is így folytatódik, akkor tanár úr egyenesen az életemet mentette meg...

Csollán doktor helyeslőleg bólogat, aztán gyöngéden megtapogatja a főispánné hófehér nyakát. Miért éppen azt? Erre az orvostudomány épp oly kevésbé tudna feleletet adni, mint a csollanizmus megteremtője. Kétségtelenül a vizsgálat érdekében, aminthogy bizonyos, hogy a szép asszony csuklóját is a pontos diagnózis miatt kellett oly pedáns gonddal megszemlélni...

- Méltóságos asszonyom, - mondta Csollán doktor komolyan, - a javulás, hála isten, szemmel látható... A csuklóporcok bámulatosan visszafejlődtek, de tökéletes gyógyulást csak úgy ígérhetek, ha a tanácsaimat mindenben vakon követi... Még ma este megmaradunk tehát a faolaj-kúra mellett, de holnaptól kezdve egy fokkal előbbre megyünk...

- Mit kell használnom holnaptól kezdve?

- A gyapotolajt, méltóságos asszonyom, a gyapotolajt... Még pedig délelőtt a sárga gyapotolajt, s estefelé a szürkét, az amerikaiat...

A főispánné hálásan mosolygott még a küszöbön is, ameddig Csollán doktor elkísérte. S amíg boldogan, a javulásban bizakodva, távozott, az orvos harsány hangon kiáltotta ki a várószobába:

- Párkány ügyvéd úr!

Kicsiny, összetöpörödött emberke lépett a rendelőszobába, egy örökké izgő-mozgó, nyughatatlan vidéki polgár, akit állandó foglalkozása, a bírósággal, felekkel, kollégákkal folytatott szüntelen disputa igen különös módon tett beteggé: a kis ügyvéd nem tudott többé meglenni a gesztikulálás nélkül, s még a borjuszeletet is olyan mozdulatokkal kérte a pincértől, mintha egy apagyilkos fölmentéséről lenne szó. Ezenkívül, az idegei züllöttsége folytán, állandóan valami beteges kíváncsiság kínozza; mindent látnia és hallania kellett, ha csak azt nem akarta, hogy az ideges rohama rájöjjön. Most is, hogy az orvos szobájában körülnézett, heves gesztusokkal rohant a sarokban álló gép felé.

- Mi ez, mondja meg doktorkám, mi ez? - kérdezte lihegve.

Csollán doktor nyugodtan letakarta a gépet az ott heverő posztószöveggel.

- Ehhez magának, ügyvéd uracskám, semmi köze... Egyáltalában megtiltom, hogy ezentúl maga kérdezzen valamit tőlem... Különben úgy látom, hogy még mindig nem csillapult le, s így holnap változtatni fogunk a gyógyítómódunkon...

- Még pedig mennyiben? - kérdezte a kicsike ügyvéd olyan mozdulattal, aminőt legföljebb a bánatbasülyedt anyától várna az ember, aki elvesztett gyermekét huszonöt év múlva megpillantja...

- Még egyszer s utoljára figyelmeztetem, hogy ne kérdezzen... No mindegy, majd a kölesfürdő megnyugtatja...

- A kölesfürdő? - kiáltott föl Párkány ügyvéd megdöbbenve.

- Igen, kedves barátom, a vízbe áztatott köles... Majd holnapig intézkedünk, hogy az új kúrát megkezdhesse...

Gyöngéden kitzskolta a bámulattól megdermedt emberkét, hogy a következő páciens, a környékbeli vincellériskola igazgatóját bebocsássa. Ez a derék férfi, akit Marosi Benő Jánosnak hívtak, joggal viselhette volna a babonakirály címet. Többé-kevésbé valamennyien babonások vagyunk kissé, de amit Marosi Benő János e téren produkált, annak a kabalák történetében aligha volt még párja. Pirospozsgás, egészségtől sugárzó férfinak látszott s a maga szakmájában országos tekintély volt. (A venyige élődíjei című munkáját az Akadémia is megkoszorúzta) s mégis: e kitűnő polgárnak - mint a nép nyelve mondani szokta - hiányzott egy kereke. Babonás volta szinte átcsapott a tébolyba, bár legközelebbi barátai is, akik a baját nem ismerték, okos és józan egyéniségnek tartották. Marosi Benő János például ünnepiesen sétált a kis város főutcáján, s a szőlőférgek szaporasága felől gondolkodott, amikor hirtelen egy kényszer-gondolat szállta meg az agyvelejét.

- Ha most rögtön vissza nem megyek a Holzer boltjáig, s háromszor egymásután el nem olvasom a baloldalon függő cégtáblát, akkor a jövő hetet nem érem meg!

Ez nyilvánvalóan örültség volt és Marosi Benő János mégse bírt megszabadulni tőle. Homlokát ellepte a veríték, a karja remegett, a lélegzete majdnem elállt, amíg egyszerre meg nem fordult, vissza nem sétált a Holzer fűszeresboltjáig, s háromszor egymásután el nem olvasta a baloldalon függő cégtáblát...

Lefekvés után, amikor már az ágyban kényelmesen olvasott egy-egy tudománytól duzzadó szakmunkát, a szeme hirtelen megakadt a ruhafogason. Az egyik szögön egy viharoktól megtépett mellény függött.

- Ha azt a mellényt be nem akasztom a szekrénybe, akkor rövid idő alatt meghalok, - mondta magában a szerencsétlen igazgató. S többé nem jött álom a szemére, amíg fáradtan, a hidegtől dideregve föl nem kelt, s a mellényt el nem csukta a szekrény mélyébe.

Csollán doktor, aki a humoros oldaláról fogta föl különös páciensét, nyájasan kezet nyújtott neki, amikor a rendelőszoba küszöbét átlépte.

- Nos, nem kell, hogy visszamenjen előbb, mielőtt megvizsgálom? Ha esetleg a fejébe vette, hogy kétszer meg kell kerülnie a Chrizosztom-forrást, hát csak tessék, én szívesen várok egy negyedórácskát...

A vincellériskola igazgatója szomorúan intett, s komikus elkeseredéssel válaszolt:

- Hagyja édes doktorom, nem gyerekjáték az én bajom... Utóvégre is el fognak vinni abba a tágas nyaralóba, ahol a szobák falát óvatosságból kipárnázták...

A doktor jókedvűen ütött a betege vállára, aztán derűs hangon szólott:

- Nem kell aggódni, ettől a bajtól száz évig is békességben élélhet... Majd meglátja, hogy milyen kitűnő eredményt fogunk elérni a terpentinkúrácskával, amit holnap reggel megkezdünk...

- Mi az a terpentin-kúra?

- Hogy mi? Hát csak annyi, hogy jó kis ülőfürdőket fogunk venni a drága, finom terpentinben. Két hét múlva kineveti a világ minden babonás emberét, még azt is, aki a kártyakabalák iránt érzékeny.

Az igazgató hálás sóhajtások közt távozott, hogy átengedje a helyét a várószoba legszebb páciensének, Thurzó Katinkának, a hazai operett-irodalom starjának. A művésznő nehéz parfüme-felhők közt libegett be a szobába, s kacérul odanyújtotta kicsiny kezét az udvarias orvosnak.

- Remélem, hogy magának csak nincs valami komoly baja? - szólta Csollán doktor nevetve.

A primadonna festői pózban (a selyempalástját ügyesen elrendezve) omlott le a legelső fauteuilbe.

- Édes fiam, - mondta, - én betegebb vagyok, mint ez az egész csöcselék idekűnn... A nyomorult stréberek azt képzelik, hogy nekik is idegeik vannak, amiért néha a fejük fáj, vagy rossz a kedvük valamiért... Az idegekről csak egyetlen hivatott személy tud beszélni a magyar korona országaiban, s ez a valaki, nem dicsekvésből mondom, én vagyok...

- De hiszen nagysádat, úgy tudom, hogy reklám céljából hívták meg Zuggó-Füredre.

- Reklámból, lelkem, de ez nem zárja ki, hogy tényleg egy boldogtalan roncs legyek... Ha úgy nem hívnak, hát magamtól jövök ide, mert én szorulok rá legjobban valami célszerű gyógymódra... Biztosítom, hogy ha én a szimptomáimat elmondom, hát maga, fiacskám, menten elájul az ijedtségtől...

- Az istenért, akkor el ne mondja valahogy...

- Ne tréfáljon, mert súlyosabb betege még aligha volt nálam... Egy kis hitvány idegességnek ugyancsak nem néznék oda, de amit én, törekeny nő létemre, kiállok, az már igazán több a soknál... Vannak napok, amikor azt hiszem, hogy rögtön bevisznek a bolondok házába; az idegeim szinte ágaskodnak, a szívem dobog, s olyan sírógörcsöt kapok, hogy a szobalányom rosszul lesz a láttára...

Csollán doktor helyeslőleg intett, aztán komolyan így szólott:

- Óh, én tisztában vagyok a bajával, s az orvostudomány is régóta tisztában van vele... Akarja tudni, hogy mi a neve a betegségének?

- Micsoda?

- A latin elnevezés szabad fordításban így hangzik: „heveny tapsláz”. Nem hallott még róla?

- Nem én.

- Jellemző tulajdonsága, hogy csak a taps nyomán támad; minél erősebb a taps, annál heve-
sebb a láz is. A beteg torkát a sírás fojtogatja s úgy érzi, hogy legjobb volna meghalni...

- Bocsánat, de a tapsnak épp ellenkező a hatása: boldogok vagyunk, amikor halljuk s szívesen a keblünkre ölelnők az egész világot...

A doktor gyöngéden a kezébe fogta a művésznő kacsóját.

- Nem arról a tapsról beszélek édes szívem, amelyikkel magát kitüntetik, hanem arról a másikról, amelyikkel a vetélytársnőjét a lámpák elé hívják... Ez a taps okozza a lázt és a sírógörcsöt s ennek a hallatára ágaskodnak olyan élénken a tisztelt idegszájai...

A primadonna nevetve ütött a doktor kezére, s durcásan szólott:

- Menjen, maga mindig csak tréfával üti el a bajomat... Nem is hisznek addig nekem, amíg a temetőbe ki nem kísérek...

- Annyira hiszek, hogy még a biztos orvosszert is megmondom... Ha a direktora a másik primadonna szürét kiteszi, vagy ha olyan szerepet oszt neki, amelyikben kipisszegik, biztosítom, hogy huszonnégy óra múlva semmi baja...

És látva, hogy a szép, pisze leány szemrehányólag tekint rá, komolyan folytatta:

- Egyék jól és sétáljon sokat, s ami a fő, ne gondoljon a színházra... Ez, higgye meg, sokkal többet ér, mint a mi ostoba sarlatánkodásunk... Magának, aki a céhez tartozik, megmondhatom...

A művésznő homlokon csókolta az őszinte orvost, s gracióz léptekkel libbent ki a sétatér betegei közé. A doktor még fogadott néhány látogatót, aztán levetette dolgozókabátját, a bajuszát felkötötte s pár perc múlva ő is megjelent a fák alatt. A mai napra megkereste a kenyerét.

XIII.

A doktor azonban nem állt meg a fürdőzők között, hanem a villák utcáján át kísétált a hegy-
szakadék felé, amelynek szikláiról tajtékzó zuhatag omlott alá a zöldmoszatos kövekre. A
fakorlát mellett, a feje fölött, egy piros napernyőt pillantott meg s egy üde leányhang vidáman
lekiáltott hozzá:

- Halló, maga az, milliomos-jelölt úr?... Mondhatom, hogy tisztességesen megvárakoztatott.

A doktor fűgén sietett föl a primitív falépcsőkön, s jókedvűen a kezét nyújtotta a szép leánynak, aki világos szemét bájos merészséggel fordította feléje. Seötét Erzsike kisasszony volt, a Pogánykő fiatal úrnője, aki pár nap óta mindennap bejárt a fürdőbe, egyedül, a könnyű homokfutó-kocsiján, amelynek lovait - a fürdőhely filisztereinek nagy megbotránkozására - saját maga hajtotta.

- Mi hír a Seötétek vércsefészkében? - kérdezte a doktor azon a mámoros hangon, amely minden férfit elfog, amikor azzal a nővel beszél, aki a szívét is érdekli egy kissé.

- A Seötétek vércsefészkében olyan betegség grasszál, amelyet a régi várurak aligha ismernek... Mivel nem tudunk okosabb szórakozást találni, hát valamennyien migrénben szenvedünk... Az ember legalább nem ér rá, hogy unatkozzék tőle...

- Jó lenne talán megpróbálkozni egy szódapasztillával...

- Brrr, még gondolatnak is iszonyu... Egy várkisasszony, aki a holdvilágban szódapasztillát szed...

Víg kacagás közt sétáltak egy darabig a zuhatag szélén, a lány néha sikoltva kapaszkodott a doktor karjába, majd elkomolyodva tekintett alá a tajtékzó habokba, amelyek hangos locsogással siettek tova a kis völgyi alagútak sötétjébe... Egyedül voltak, csupán ketten, a sűrű, árnyat adó fenyőfák alatt, amelyek a keskeny sziklautat mindenünnen körülvették. Alulról, a völgyből, mint szelid méhdöngés hallatszott ide a cigánybanda nagyböngőjének mormogása s egy tisztásról a szemükbe tünt az Erzsébet-nyaraló fák közül kicsilllogó tornya... Az emberi kulturát most mindössze ez a torony képviselte körülöttük, mert a zúgó fák alatt, a meredek szélén, szinte tízezer kilométernyire érezték magukat a lármás és küzködő világtól. A levegőben sárgaszínű darazsak röpködtek s mélabús, szerelmet szomjuhozó madárhangok felelgettek egymásnak a zöld koronák ágai közül... A pesti doktor behunyt szemmel szívta magába a hegyvidék ezer illatból összesűrűsödött levegőjét s majdnem részegen szorította meg a hozzásimuló leány puha és bársonysima kis kacsóját.

- Nem gondolja, hogy ez az igazi boldogság? - szólott félig susogva.

A leány kacéru mélyesztette a szemét az övébe, anélkül, hogy a kezét kiszabadította volna. És halkán, asszonyos kokettériával kérdezte:

- Szeret?

Válasz helyett a doktor szenvedélyesen magához ölelte a bájos teremtést és forró csókokkal borította el tűzben égő arcát. De a lány egy mozdulattal kirántotta magát az ölelő karokból.

- Ohó, - mondta, miközben kibomlott haját visszatűzte, - ha azt akarja, hogy jóbarátok legyünk, hát egyszer s mindenkorra lemond az efféle esztelenségekről... Jól tudja, hogy nem vagyok olyan, mint a többi, s hogy az ilyen jelenetek nincsenek a kedvemre... Ha udvarolni akar, hát menjen be a fürdőbe, ott talál elég asszonyt, aki szívesen fogadja... Ha így bánik velem, csak azt bizonyítja, hogy engem se tart különbnek a többinél...

A doktor lihegve dőlt az egyik fának, s a kezét a dobogó szívére szorította.

- Erzsike, - szólott aztán komolyan, - hallgasson rám... Éppen, mivel másnak tartom, mint a többi lányt, kell, hogy megértse, amit mondani akarok... Tudja, hogy feleségül fogom venni, mert éppen olyan szükségem van magára, mint magának én reám... Kellott, hogy mi ketten egymásra találjunk, hiszen a sok együgyűt csak úgy fogjuk meghódítani magunknak, ha az erőnkkel és okosságunkkal összetartunk... De addig, amíg törvényes formában is egymáséi

leszünk, még hónapok, sőt talán évek is elmulnak... Nem a büszke szegénységet akarom megosztani magával, hanem a vagyont, a fényűzést, a fejedelmek kényelmét... De mi lesz, amíg a kitűzött célokat el nem érem? Azt kívánja tőlem, hogy tökéletesen lemondjak magáról, s hogy az ostoba konvenció kedvéért, amelyet csupán a szamarak kedvéért kodifikáltak, talán évekig nélkülözés legyen az osztályrészünk?... Miért?... Maga, aki száz férfinél okosabb, le tudna mondani a szerelem boldogságáról, csupán azért, mert az emberi törvény még nem hatalmazott föl bennünket arra, hogy a magunk gyönyörűségére is gondoljunk, arra a gyönyörűségre, amelyről kettőnkön kívül senki se tud?... Egy üres banálítás kedvéért csakugyan arra legyünk-e kárhóztatva, hogy az ajkaink, amelyek egymásért égnek, elkerüljék egymást?

A leány kissé gúnyosan elmosolyodott, az orvos pedig szenvedélyes hévvel folytatta:

- Higyje meg, ostobaság, amit cselekszünk, - a mi szempontunkból tekintve, akik okosabbak vagyunk a többiekénél, tiszta ostobaság... Azzal mindakettőn tisztában vagyunk, hogy az életnek csupán egyetlen célja lehet: minél mulatságosabban tölteni el azt a pár pillanatot, amit a szeszélyes gondviselés a számunkra rendelt... Aki a holnapban bizakodva, a mai nap gyönyörűségeit elmulasztja, az én szememben, nem tagadom, együgyű ember... Ha módomban lenne, akár rögtön kitörölném a bölcsesség könyvéből azt a régi mondást, hogy az okos ember a holnapi tuzokért bátran fölálldozhatja a mai verebet... Hát vajjon bizonyos-e, hogy holnap a birtokába jutunk a tuzoknak, s egyáltalában bizonyos-e már az is, hogy holnap még élvezhetjük az élet örömeit?... Pláne, ha arról van szó, hogy a holnapi tuzokért ne a mai verebet, hanem a mai tuzokot áldozzuk föl...

- Mit ért a mai tuzok alatt? - kérdezte a lány, ironiába hajló kacérsággal.

- Hogy mit, azt maga épp olyan jól tudja, mint én... Azt a nagy, azt a végtelen boldogságot, hogy fentartás nélkül szerethessük egymást... Miért kell nekem arra várnom, hogy magát a szívemre szoríthassam s a csókjaim tüzével a magam mámorát átolthassam magába?... Mert ma még nincs meg a millióm, amit a lábaim elé akarok rakni? Örültség. A millióra - bár bizonyos vagyok benne, hogy [...]nunk* kell, de azokat a pillanatok, amelyeket a szenvedélyünk részegségében töltenénk el, nem adhatja vissza senkise, soha többé... Ha végre ott tartunk egyszer, hogy a világ előtt is egymáséi lehetünk, mindig fájni fog a szívünk arra a gondolatra, hogy a gyönyörűség mennyi pillanatáról mondottunk le egy ostoba előítélet kedvéért...

Szenvedélyesen nyúlt a leány keze után, aki nyitott ajakkal, de még mindig gúnyosan mosolyogva hallgatta. S látván, hogy nem kap feleletet, türelmetlenül folytatta:

- Nos, hát éppenséggel nincs válasza? Nem gondolja, hogy minden szavam igaz? Volna szíve ahhoz, hogy a boldogságától megfossa magát?

A leány most kivette a kezét az orvos kezéből, gyöngéden megsimogatta a férfi tüzelő arcát, aztán csöndesen így szólott:

- Kedves barátom, én értem a maga fellobbanását, s azt se mondom, hogy nincs igazság abban, amit beszél... Hazudnám, ha azt állítanám, hogy az a mámor, amelyet oly lojális nyíltsággal említ, engem valami túlságosan hidegen hagy... Óh, én is örömet találnék ám abban, hogy a férfitől, akit szeretek, semmitse tagadjak meg... És ha tudnám, hogy holnap ilyenkorra meghalok, elhiheti, hogy egy pillanatig se haboznék, hogy a nyakába boruljak... De a valószínűség, bár egyszer mindannyiunknak meg kell halnunk, mégis csak az, hogy talán a holnapot, sőt a holnapután is megérem... Miért áldoznék hát föl mindent, ezért az ezred-

* *Szöveghiány!* [az elektronikus változat szerk.]

résznyi rizikóért? Mert hogy a mámor eloszlása után nem lennék többé az, aki most vagyok, azt maga épp oly jól tudja, mint én... Ha az okosságomra hivatkozik, hát engedje meg, hogy hasznát is vegyem annak az okosságomnak, s kimondjam, hogy a maga nézetét valló nő ostoba és szánalmas teremtés... Mi, akik ismerjük kissé a férfiakat, tisztában vagyunk azzal, hogy a házasság előtt minden nő egy talány, akit az ura csak az esküvő után fog megfejteni... Amíg meg nem fejtette, izgatja a kíváncsiság, talán az étel, a szivar se izlik neki, de ha a megfejtést tudja, közömbösen nézi az ujságot s vállvonítva így szól: Együgyűség, hogy ennyire törtem a fejemet, hiszen ez a rejtély sokkal egyszerűbb, mint gondoltam... S mivel az ember, még ha fiatal leány is, nem igen tud meglenni anélkül az ambíció nélkül, hogy a jövő ura érdekesnek találja, hát engedje meg, hogy ne osszam a becses nézetét s egyelőre még megmaradjak - talánynak...

Csollán komikus kétségbeeséssel nézett maga elé...

- Ez az utolsó szava? - kérdezte kedvetlenül.

- Ez. De mivel azt is tudom, hogy a talány csak még jobban izgatja a szenvedélyes olvasót, ha egy szótagot kitalál belőle, hát ime, megengedem, hogy az ajkamat megcsókolja...

Mosolyogva nyújtotta a férfi felé üde ajkát, s Csollán lángoló arccal szorította magához a kívánatos teremtést. Isten tudja meddig tartott volna a csók, ha az izmos lány hirtelen ki nem bontakozik az ölelő karokból, s hamiskás pillantással így nem szól:

- Pont, - ennyit és nem többet! Egy szótagot kitalált, most már törje a fejét a többen az esküvőig...

XIV.

Zuggó-Füred csodákat művelt: a betegek pár heti ott tartózkodás után sugárzó arccal jelentek meg a reggeli és délutáni zenénél, s örömtől repesve mesélték egymásnak, hogy a különös gyógyítómód erősekké és boldogokká tette őket. Egy fiatal mérnök, aki az esküvőjét volt kénytelen elhalasztani az idegessége miatt, fűnek-fának elbeszélte, hogy új ember lett belőle: három hónapig úgynevezett tériszonyban szenvedett, szédült, ha valami tágasabb téren kellett átmennie, többször attól tartott, hogy a nagy bérházak a fejére dőlnek (ezt értem, mondta egy maliciózus fürdővendég, főképp, ha azokat a bérházakat ön építette) s most szinte más vér költözött az ereibe: ruganyosan, félelem nélkül jár órák hosszáig egyedül, s már reggel kilenckor jó étvágygyal elfogyaszt egy entrecote-ot.

- És ezt mind Önnek köszönhetem, édes doktorom, - szólott hálásan. - Ha a kökörücsinforrázatot és a vöröshagyma-inhalációt nem használom, most már talán én is ott vagyok, ahol semmire fáj...

A tériszonyban szenvedő mérnöknél hasonlíthatatlanul nagyobb reklámot csapott Zuggó-Fürednek a gyógyítóhely egy másik, súlyos betege, Réthy Kázmér gróf, akit, mint tudjuk, szintén a bölcs Scherer szerződtetett vendégnek a fürdőbe...

Réthy gróft országsherte ismerték: a bivalynyaku, barnára sült mágnás, a magyar haza legfélelmetesebb krakélérei közé tartozott. Akárhányszor megtörtént, hogy a fiatal főúr, aki őseitől mindössze a kettős tokáját örökölte, éjjel, mulatság közben, belekötött a legelső utcai járókelőbe s oktalan jókedvében nyakig a fejébe ütötte a cilinderkalapot... A hetvenes évek gavallér-fiatalságának, amely egy darabig Budapest egész éjjeli társadalmát terrorizálta, Réthy gróf volt a legrettegettebb alakja. Pénze nem volt, - nappal rejtelmes biztosítási ügyletekkel

foglalkozott, - de mint pisztoly-lövő nemcsak a kontinensen, hanem Angliában is ritkította a párját. Nem kellett egyéb, mint hogy Réthy gróf egy éjjeli mulatóhely küszöbén megjelenjék, - a tágas terem pár pillanat alatt kiürült. A kávé rémülten emelte meg előtte ezüstbojtos házi-sipkáját, magában pedig azt gondolta:

- Bár ütne meg a guta, amikor a knikebajnodat kiiszod...

Réthy gróf most már megöregedett kissé, de régi hírneve még csorbíthatlan épségben ragyogott. Anyagi javadalmainak aggasztó megfogyatkozása kényszerítette, hogy Scherer ajánlatát elfogadja, de valami szelid bárányt a szerződés nem csinált belőle: most is olajbafőzéssel fenyegette a pincért, ha az étel hőfokában valami hiba volt s három hét alatt több centiméterrel kinyújtotta a szerencsétlen borfiu fülét. A vendégek tisztelettel nézték, Scherer pedig jogos büszkeséggel tekintett rá, ha széles alakja a sétatér fenyőfái alatt megjelent.

- Remélem, hogy meg van velem elégedve, vén uzsorás, - kérdezte kedélyesen a gróf, ha az elnökkel négszemközt találkozott.

- Van annyi sütnivalóm, hogy akkor se szólnék, ha panaszom lenne, - válaszolt Scherer úr ravaszul. - Csöpp kedvem sincs ahhoz, hogy méltósággal pisztolypárbajt vívjak, bár ha őszinte akarnék lenni, hát megvallanám, hogy többet vártam...

- Dadogja el, hogy mit várt, modern Shylock!

- Elsősorban is azt, hogy a fürdő érdekeit szolgálja.... Mit ér nekem a krakélerséged jelenléte, ha a többi vendégem azt hiszi, hogy semmi baja?... Szíveskedjék elhíresztelni, hogy itt valami súlyos betegségből gyógyult ki, akkor aztán elismerem, hogy megérdemelte a honoráriumát...

- Azt akarja, hogy betegséget szimuláljak?

- Természetesen. Annál jobban lekötelez, minél különösebb nyavalyát talál ki...

A gróf vígan ütött az elnök vállára, s nemes egyszerűséggel szólott:

- Ha csak az kell, hát nem lesz panasza ellenem...

Délután, a fekete kávénál, Réthy gróf furcsa vallomást tett az asztala körül lebzselő fürdővendégeknek: elmesélte, hogy a neuraszténikus rohamai miatt kereste föl a gyógyhatásokban bővelkedő magyar fürdőt. Már jóformán egész Európát végigjárta, a világ minden híres professzorával értekezett, de a bajára az igazi orvosságot mindeddig nem találta meg. Csak most, annyi sok esztendő mulva, bukkant rá: itt, a magyar Kárpátok völgyében, az Istentől megáldott helyen, ahova nemsokára az egész művelt világ zarándokolni fog.

- Hát mi baja volt méltóságodnak? - kérdezte egy korosabb sóhivatalnok, akinek az volt a betegsége, hogy néha órákig csuklott.

- A bajom? Olyan bajom volt nekem édes öregem, amely a legnagyobb unikum az orvostudomány évkönyveiben. Hallotta-e már valamikor hírét a tibeti sírógörcsnek?

- Nem én.

- De egyszerű sírógörcsről csak hallott talán valamit?

- Óh igen. A hugom nevelőnője is abban szenved.

- Nos tehát, a tibeti sírógörcs abból áll, hogy a beteg fuldokló zokogásba tör ki, ha egy katonalovat megpillant. Normális körülmények között semmi baja, de jaj neki, ha egy katonaló az útjába téved: egyszerre görcsösen összerándul, a szeméből patakzanak a könnyek s hangosan, bömbölve, szívettpően zokog...

- Hát mi az összefüggése egy katonának az idegrendszerrel? - szólott a sóhivatalnok bámulva.

- Ez az, amivel még az orvostudomány sincs tisztában... Annyi bizonyos, hogy egy tibeti tábournoknál konstatálták legelőször ezt a rohamot s innen kapta a betegség a „tibeti sírógörcs” elnevezést. Riffault tábournok óta több kiváló férfi szenvedett ebben a nyavalyában: többek közt VII. Hubert Manó is, a hírneves svéd király...

- És a méltóságos úr szintén bömbölt? - kérdezte naivul egy vidéki ügyvéd, csodálkozó pillantást vetve a gróf hatalmas nyakizmaira...

- Hogy bömböltem-e? Meghiszem. Úgy ordítottam, mint egy beteg tapir, aki még hozzá boldogtalanul szerelmes. De a sóska-fürdő, hála az atyáúristennek és Csollán doktornak, tökéletesen visszaadta az egészségemet.

Diadalmasan nézett szét a bámuló vendégek közt s emelt fővel folytatta:

- Ha nem hiszik, szívesen meggyőzőm önöket arról, hogy a zuggó-füredi kúra csodát művelt. Vezessenek ide akár egy egész század katonalovat s majd meglátják, hogy csak egyetlen könyecseppet is hullatok-e?

Oly harsogó hangon mondta ezt, hogy mindenki beleegyezőleg bólogatott. Csak amikor a gróf távozott, szólott a sóhivatalnok kételkedve:

- Az ördög hiszi ám el, hogy ilyen furcsa betegség egzisztál... Magam is meglehetősen gyöngye természet vagyok, de egy katonaló látása miatt ugyancsak nem pityeregnek... Én azt hiszem, hogy a gróf úr mindannyiunkat bolonddá tartott...

XV.

Augusztus közepe felé - már a levelek zöldjében az ősz legelső rozsdafoltjai mutatkoztak - egy vezérkari őrnagy érkezett Zuggó-Füredre. A Ferenc József-szállodában vett lakást, s két napig egyedül kószált a fürdőben s a körülfekvő hegyeken. Harmadnap beállított az elnöki irodába, s katonásan összeütötte a sarkantyuit az udvariasan fölálló Scherer előtt.

- Seitz báró, - szólott röviden.

Az elnök helyet mutatott neki az egyik fauteuilben, mire az őrnagy elmondta, hogy mit kíván.

- Seitz báró, - ismételte, - Emil Jusztin főherceg ő fenségének udvarmestere. - A fenség, aki már nem fiatal ember, a hargittai hadgyakorlaton meghült és lázas lett. Ő, aki születése óta mindig egészséges volt, mint a makk, két év óta egy igen kellemetlen betegségben szenved. Amióta a lázat, amely több mint egy esztendeig gyötörte, kiheverte valahogy, annyira elernyedtek az idegei, hogy jóformán szüntelenül ásít. Ez igen nagy baj, mert ő fensége sokat forog a világban, majdnem mindennap fogad polgári és katonai küldöttségeket, s egyáltalában sűrűn érintkezik az emberekkel. Már most képzelje el, micsoda kellemetlenségeket okoz ő fenségének, hogy a legkényesebb percekben akaratlanul ásítania kell. A színházban érdekes darabot játszanak, ő fensége áhítatosan figyel, s egyszerre, az úgynevezett nagy jelenet közepén, hangosan, szinte dallamosan ásítani kezd... Az emberek megdöbbenve néznek föl az udvari páholyba, a szerencsétlen szerző pedig megsemmisülve dől a kulisszának... Vagy más alkalommal, amikor a küldöttség szónoka a legszebb frázisát vágja ki, a körülállók köszörülnek a torkukat, hogy minél lelkesebben éljenezhessenek s íme egy jóízű, mindeneket szuggeráló ásítás zavarja meg a gyönyörű hangulatot... Nem bolondság ez, mert a legképtelenebb bonyo-

dalmak származhatnak belőle... A minap is, hogy a fenséges úr XVIII. Cirillt a vadászkastélyában fogadta s a fejedelem pompás felköszöntőben ünnepelte vendéglátó házigazdáját, az asztalfőn ülő házigazda egyszerre ásítani kezdett, még pedig oly hévvel és meggyőződéssel, hogy a hadsegédeken, az udvarmestereken, a főlzolgaló lakájokon, sőt magán XVII. Cirillen és a kíséretén is egyszerre kitört az ásítás... Rémületes dolog ez, és ha a tudomány nem segít fenséges uramon, még Isten tudja, talán európai bonyodalmak is származhatnak a dologból... Ezért jöttem ide, mert a fürdőjük felől csodákat hallottam... Ő fenségének az a szándéka, hogy Zuggó-Füreden töltsön néhány hetet, föltéve, hogy itt megtalálhatja azt a kényelmet, amelyre, állásánál fogva, szüksége van... Méltóztassék eziránt megnyugtanni, hogy a Fenségnek haladéktalanul referálhassak...

Az elnök fölállott a helyéről és a boldogság széles mosolyával tárta szét a karjait.

- Őrnagy úr, a jó Isten vezérelte ide... Ha van hely a világon, amely ő fensége baján segíteni képes, úgy dicsekvés nélkül állíthatom, hogy Zuggó-Füred az... Majd lesz oly kegyes, hogy elfárad velem Csollán főorvos úrhoz, akivel a részleteket azonnal megbeszélhetjük...

Az őrnagy, beleegyezése jeléül, összeütötte a sarkantyuját, s aztán együtt ment el az elnökkel az igazgató-főorvos lakására. Csollán doktor figyelmes arccal hallgatta végig a különös esetet, aztán komolyan így szólott:

- Ez az eset nem rendkívüli, sőt már magamnak is volt egy hasonló betegem, aki egy időben két vagy talán három évig is ásított... Majd csinálunk a fenséges úrral egy pompás kis Jellner-kúrát, s biztosítom, hogy akkor se ásít azután, ha három napig egyfolytában virraszt...

- Miből áll az a Jellner-kúra? - kérdezte az őrnagy aggódva.

- Óh, semmi, mindössze csak arról van szó, hogy az idegrendszert általában s az állkapocsizmokat specialiter megerősítjük. Négy hét múlva a fenséges úr viruló egészségben fog eltávozni Zuggó-Füredről...

Az őrnagy másnap kiválasztotta a főherceg lakosztályát: tizennégy elsőemeleti szobát a fenséges úr, - hat földszinti pedig a kíséret számára. A Karolina-nyaraló virágágyai közé már kora hajnalban beállított a főkertész és tábornoka, hogy a fiatal ültetvényeket hamarosan udvarképes állapotba hozzák. Negyvennyolc óra múlva már nemcsak a fürdőben, de az egész környéken tudták, hogy a vén Pogányhegynek eleven főherceg látásában lesz része: a király unokaöccse Zuggó-Füredre jön, hogy elveszített egészségét visszaszerezze...

Kilenc nappal az őrnagy elutazása után, egy délelőtt az egész fürdőhely kiürült: aki csak a lábát emelni tudta, mind ott lebzelt hajnal óta a pályaházban, hogy a berobogó különvonatot megláthassa... Seitz báró sürgősen tudatta az igazgatósággal, hogy a fenséges úr inkognitóban érkezik a fürdőbe, Schneethal gróf álnév alatt s egyenes kívánsága, hogy minden ünneplés fogadás elmaradjon. Scherer úr, amikor az őrnagy levelét elolvasta, furfangosan vállat vont:

- Tudom, hogy ez csak szerénység, s ugyancsak megharagítanám a fenséges urat, ha a kívánságát teljesíteném... Akár Schneethal, akár nem Schneethal, én a magam részéről tudom, hogy mi illik!

A pályaház tehát zsúfolásig megtelt közönséggel, odakünn pedig, a kerítésen kívül a fürdői zenekar tagjai szorongatták izgatottan a hangszereiket. Az aligazgató fehér ruhás leányokat is hozott javaslatba, de ezt már Scherer úr hevesen lehurrogta:

- Talán azt hiszi, hogy a tarfalusi tűzoltók zászlószentelését ünnepeljük?... Maga elfelejti barátom, hogy világfürdő vagyunk, vagy mi a jó Isten csodája...

Csollán doktornak alig volt annyi ideje, hogy Seötét Erzsikét és az édesapját a perron legjobb pontján elhelyezze, már füttyentett is a kanyarodónál a különvonal lokomotívja, s tíz másodperc múlva Emil Jusztin főherceg egy energikus mozdulattal már le is ugrott a kocsis lépcsőjéről. A háttérben föltűnt a hadsegéde, a többi kupéból pofoncsapott kalapos inasok és vadászok szálltak ki, a közönség tomboló éljenzésbe tört ki, a zenekar háromszoros tust huzzott, mire Scherer úr, az elnök, bátran kilépett a sorból s messzecsengő hangon, bátor halálmegvetéssel így szólott:

- Amidőn fenségedet azon a ponton, ahol Zuggó-Füred a nagyvilággal érintkezik, tudniillik a végtelenbe futó sínpáron üdvözölni bátor vagyok, szívem egész melegéből mondom hálát a gondviselésnek, amely fenségedet e szép, e viruló, ez áldásos magyar fürdőbe vezérelte. Fenséged itt gyógyulást keres, - s én biztosítom ez ünnepies pillanatban, hogy a gyógyulást meg is fogja találni nálunk. Őseink igaz vendégszeretetével, lelkes hazafiasságával kiáltok föl: Isten hozta közöttünk fenségedet, Schneethal gróf ő fensége éljen!

Dörgő éljenzés tört ki, a zenekar lármás indulóba fogott, Emil Jusztin főherceg pedig, aki tetőtől talpig katona volt, s mint ilyen, nem igen szerette a sok beszédet, kissé idegesen nyujtotta a kezét a szónokló elnöknek s röviden így szólott:

- Köszönöm, de tósztot most ne várjanak tőlem. Fáradt vagyok és át akarok öltözni...

A zenekar újra belefogott az indulóba, a tömeg éljenzett, a főherceg pedig sietve felült az udvari kocsiba, amely már az előző napon Zuggó-Füredre érkezett... A kocsis a lovak közé vágott s a hintó csakhamar eltűnt a villasorba vezető kocsiuton.

A fürdői közönség aznap hiába készült arra a gyönyörűségre, hogy a főherceggel együtt fog ülni a vendéglő terraszán: a fenséges úr egész nap nem mutatkozott többé. Csak Seitz báró jelent meg egy pillanatra az igazgató-főorvos lakásán, jó negyedóráig tanácskozott Csollán doktornal, aztán visszatért a Karolina-nyaralóba.

Másnap kora reggel azonban már kielégítést talált az általános kíváncsiság. Emil Jusztin főherceg, botjára támaszkodva, megjelent hajnalban a forrásnál, s kedélyesen ásítva nézte végig az előtte eldefilozó közönséget. A vendégek áhitatosan köszöntek neki s ő lekötelező mosolylyal fogadta az üdvözlést. Nyolcig ott kószált a kút körül, aztán fölkanalozott egy köcsög aludtjejet, majd hazatért, de előbb elküldte vadászát Csollán doktor lakására...

Tíz perccel később a doktor cilinderesen, fekete gérokkban sietett a Karolina-villa felé. Útközben ünnepies arccal szólt a szembejövő vendégekhez:

- A fenséges úrhoz megyek, Emil Jusztin főherceghez, aki az imént üzent a vadászával, hogy várakozik rám... Most fogjuk megállapítani a gyógyítómódot, amit a fenséges úr követni fog...

Az első orvosi konzultáció így folyt le:

A főherceg jókedvűen ült egy fotelben s a két lábát fölrakta egy másik fotelbe. Amikor az orvos belépett, nyájasan intett neki, aztán ásított, s a balkezevel többször a szájára ütött.

- Kedves doktorom, - mondta, ahogy az ásítástól szóhoz jutott, - ez a világ nagyon unalmas, de annyira mégse az, hogy az embernek hajnaltól késő estig ásítania kelljen. Ha ez így megy tovább, lassanként a Csipkerózsika várává fogom átváltoztatni az egész világot, mert minden teremtet lélek elalszik körülöttem... Nem vagyok valami érzékeny természet, de ez már mégis több a soknál... A tisztjeimre máris úgy átragadt az ásítás, hogy a közös étkezőben esti nyolckor minden embernek leragad a szemehéjja...

Csollán doktor szertartásosan meghajolt, aztán ünnepies arccal így szólott:

- Ha nincs kifogása fenségednek, hát rögtön meg fogjuk ejteni a vizsgálatot... És azt gyanítom ugyanis, hogy a fenséged baja nem az álkapocsbán, hanem az általános idegrendszerben gyökerezik...

- Csak ejtse meg édes barátom, a tetszése szerint. A fődolog, hogy minél előbb egészséges embert faragjon belőlem...

Csollán doktor ekkor összehúzta a szemöldökét, s hosszasan megtapogatta a főherceg mellkasát, térdizmait, nyakmirigyait, izületeit és koponyadudorait. Majd figyelő, gondolkodó, merengő és elhatározott arcot vágott, egy pillantást vetett a fenséges úr pupillájára, körülményesen megnézte a foghúsát, a tenyere élével többször óvatosan ráütött a térdére, aztán leült, föltette a pápaszemét s így szólott:

- Fenségedet négy hét alatt kigyógyítom, ha fenséged kegyes lesz mindahhoz szigoruan alkalmazkodni, amit ezennel ajánlani fogok. A kúra egy kissé kényelmetlen, de biztos.

- Csak nem fog talán olajban kifőzni? Más egyebet szívesen elviselek, ha garantálja, hogy csak annyit ásítok azontul, mint a többi közönséges polgár...

- Erről orvosi szavammal jót állok. De csak úgy, ha fenséged holnaptól kezdve épp úgy tógát visel, mint a többi vendégünk, az asztalhoz csak olyankor ül, amikor éhes, naponként kétszer fürdőt vesz az ökörfarkkóró-párázatban s félóráig minden reggel friss enyvét szagol... Ha ezeket betartja, hát négy hét múlva fenséged maga se fogja elhinni, hogy ilyen különös betegségben szenvedett...

- Teringettét, félóráig enyvét szagoljak? Nem lehetne ezt a pontot arra változtatni például, hogy verseket olvassak harminc percen keresztül? Azt se nagyon szeretem, de még inkább megteszem, minthogy azt a furcsa szagot magamba szívjam...

- Nem, fenséges úr, a friss enyvhez ragaszkodnom kell...

Emil Jusztin főherceg másnap levetette a katonai egyenruhát, puha tógát öltött magára, kora reggel megfürdött az ökörfarkkóró-párázatban, s megható buzgalommal inhalálta félórán át az enyvszagot. Az ásítás nem szünt meg, de a kúra után rémülten menekült a legbelső szobájába, s egész nap úgy érezte, hogy a világegyetem egy rengeteg asztalos-műhely...

Két nap múlva a monarchia minden ujsága hosszú cikkeket közöltek arról, hogy Emil Jusztin főherceg Zuggó-Füreden tölti a késő nyári heteket, a csodálatosan szép magyar fürdőn, amely mindjobban fölemelkedik a világhír magaslatára... A fenséges úr, - írták a lapok, - akinek baján Európa összes orvostanárai se tudtak segíteni, már negyvennyolc órai üdülés után kijelentette, hogy úgy érzi magát, mintha egy éjszaka után újjászületett volna...

Az ujságok híre nem igen bizonyult valónak, mert a főherceg meglehetősen távol állt az újjászületés érzéseinek gyönyörűségétől. Az étel nem ízlett neki, mert az enyvszag megfosztotta az étvágyától s egészséges alvása, amelyre gyermekkorá óta büszke volt, aggasztóan eltűnt. Csollán doktor, akinek kissé idegeskedve panaszolta el a baját, mosolyogva vállat vont:

- Ez az új gyógyítómód reakciója, fenség... Afféle tornaláz, amely pár nap alatt elmúlik...

A kellemetlen érzés azonban a biztosítás dacára sem szünt meg, sőt az eredeti baj, az ásítás sem csökkent. A fenséges úr már egész melodia-ásításokat produkált, zenével kísért, hosszú, változatos hangú ásításokat, amelyek mondhatatlan szuggeráló erővel hatottak a környezetre. Az ásítás néha valóságos hullámgyűrűben terjedt tova a fürdő parkjaiban és utcáin, s

megesett, hogy rövid tíz perc keretében a fürdő összes vendégei, hivatalnokai, szolgálói, sőt ölebecskéi is ásítottak...

Négy hét múlva a főherceg kiadta a parancsot, hogy sürgősen csomagoljanak. A különvonat rendeletet kapott, hogy másnap, kora reggelre, készen álljon, de este a fenséges úr még elhivatta magához Csollán doktort.

- Kedves doktorom, - mondta finom mosolylyal, - maga ígéretet tett nekem, hogy négy hét alatt kigyógyít. Ha goromba ember lennék, hát most azt mondanám, hogy az egész Zuggó-Füred nem más, mint egy szédelgő telep, de mivel nem vagyok az, hát csak annyit mondok, hogy csalódott. És most, éppen kétszer annyit ásítok, mint amikor idejöttem...

A doktor szelid béketűréssel bólintott, aztán a félreismert tudós nemes egyszerűségével válaszolt:

- Fenséges úr, amit megígértem, meg is tartottam... Fenséged betegen jött ide, de hála a tudománynak, egészségesen távozik...

- Azt akarja mondani, hogy nem ásítok? - kiáltott föl a főherceg álmétkodva.

- Óh nem, ezt nem mondhatom, mert valótlan mondanék... Fenséged minden bizonynyal ásít, de csak én, az orvos, tudom megkülönböztetni az egyik ásítást a másik ásítástól... Most már, hogy túl vagyunk a bajon, bevallhatom: az a multkori ásítás egy beteg idegrendszer szimp-tomája volt, a neuraszthéniának, hogy így fejezzem ki magamat, a levezető csatornája... De a mostani, óh a mostani, az egészen más fenség... A lecsillapult, zsibbadásban lévő, jótékonyan elernyedte idegzet pihenése, álmoossága, gyógyulást hozó nyugalma nyilatkozik meg a fenséged ásításában... Akkor azért ásított, mert ideges volt, most azért ásít, mert nyugodt, közömbös, álmos, s az izgalom minden érzésétől megszabadult... Én, mint orvos állítom, hogy fenséged egészségesebb, mint valaha...

A főherceg kissé zavartan nézett maga elé.

- Azt hiszi, hogy ez másnemű ásítás? - kérdezte habozva.

- Nem hiszem, hanem tudom, fenség... Mi, a tudomány emberei, nem csalódunk...

Másnap, kora reggel, a különvonat harsogó éljenmámor, zene, zászlólengetés közben gördült ki a zuggó-füredi pályaudvarból. Emil Jusztin főherceg kinézett a kupé ablakán, s szalutálva, meleg pillantással intett üdvözlő Csollán doktornak. És hallani lehetett, amint nyájasan, de ásítástól megszakított hangon így szól:

- Isten vele, köszönöm, még egyszer köszönöm...

XVI.

A főherceg látogatása megadta a végső lendületet Zuggó-Füred sorsának: az ujságok szenzációs cikkeket írtak a nagyszerű magyar fürdőről, amely egy csapással túlszárnyalta a régi, évszázados gyógyító helyeket, s különleges kúrájával, amely egy geniális magyar elme találékonyságának eredménye, rövid pár hónap alatt a civilizált világ minden pontján ismeretessé vált. A képes lapok Csollán doktor arcképét is kiadták, azzal a címmel: „Emil Jusztin főherceg megmentője”. Sőt a szaklapok is, kénytelen-kelletlen, foglalkozni kezdtek a zuggó-füredi specialitásokkal; s bár még egyelőre a gúny és kicsinylés hangját használták, elismerték, hogy Csollán doktor föltétlenül elsőrangú pszichológus, aki az egyéniségek szerint, pusztá szuggesz-

tió útján gyógyítja az ideges betegeket. „Kár, - írta az egyik legkiválóbb egyetemi professzor, - hogy ez a nagytalentumu, fiatal orvos a sarlateniára adta magát.”

A nagytalentumu fiatal orvos elégiült mosolylyal olvasta a szakcikkekét s diadalmasan szólt Scherer elnökhöz:

- Most már a jó úton vagyunk: szidnak bennünket. A millióból nem engedek el öt százalékot se...

A telet a fővárosban töltötték, sűrűn lerándultak Zuggó-Füredre, hogy a jövő esztendei, előreláthatólag zajos évadra kellő módon elkészüljenek. Január elsején Csollán doktor csodát művelt: magával hozta Pestre Seötétét, az apát, Erzsikét, sőt az öregasszonyt is, aki harminc évi gondolkodás után végre rászánta magát arra, hogy Pogányvár bástyái közül kimozduljon.

- Érzem, - szólt a tisztés matróna, hangosat sóhajtva a kupé sarkában, - hogy sohase kerülök többé haza abból a rettenetes nagyvárosból... Vagy a Dunába esem, vagy egy kocsi elgázol, de a nyugodalmas nappali szobámat többé sohase látom meg...

A fiatalok nem igen figyeltek a sopánkodásra, mert ők teljesen el voltak foglalva a maguk ügyeivel. Zuggó-Füredtől Budapestig egy pillanatra se fogytak ki a beszéd tárgyából s az öreg Seötét János titkolózva intett a feleségének, miközben a balszemével ravaszul csiptetett.

- Ezek aztán értik egymást, nem gondolod? Nézd, milyen ragyogó szemmel lesik egymás szavát, s hogy ki vannak pirulva mindaketten...

A beszélgetés, amelyet Erzsike és Csollán doktor folytattak egymással, valóban nem volt valami banális jellegű.

- Igaz, mit szól a Szepessy öngyilkosságához? - kérdezte a leány, - amikor a vonat már a főváros felé közeledett.

- Melyik Szepessyről beszél?

- Arról a barna, kissé csöndes fiatalemberről, aki nálunk volt, amikor maga először a Pogányvárban járt.

- A tiszteletbeli megyei főjegyző, a maga szerelmes lovagja? Csak nem ölte talán meg magát a boldogtalan?

A leány komolyan bólintott.

- De igen, két héttel ezelőtt öngyilkos lett. A hátrahagyott leveleiben azt írta, hogy a tüdőbaja miatt válik meg az élettől, de én tudom az igazi okát...

- És mi volt az igazi ok?

- Az a szegény fiu bakfiskorom óta szerelmes volt belém... Mindig azt remélte, hogy a felesége leszek, de maga, Csollán, aki ismeri az életem programját, jól tudja, hogy ez sohase következett volna be... Akkor se, ha magát a sors az utamba nem hozza... A csöndes boldogság nem nekem való, s a nyugodalmas élet, amelyet csak a kicsike nyárspolgári örömei szakítanak meg, engem talán örültté tenne... Ragyogó tűzijáték kell nekem, amely fölzigat és káprázatba ejt... Én, ha egyszer asszony leszek, csodálkozva akarok fölnézni az uramra, aki az egész világot meghódítja... Meg is mondtam ezt neki, amikor két héttel ezelőtt a kezemet megkérte...

- Hát megkérte a kezét?

- Komolyan beszélt velem, de én kijelentettem, hogy sohase leszek az övé. Másnap éjjel egy hatalmas korhelykedés után, fejbe lőtte magát, de még küldött nekem egy utolsó levelet, amelyben csak ennyi állott: maga miatt halok meg.

Mindketten elhallgattak s gondolkodva néztek ki a kupé ablakán. A lány azonban, pár perc múlva, gyöngéden nyult a meghatott doktor keze után.

- Ez a szomorú epizód bennünket a mi utunkban meg nem állít... Elpusztult, mert gyöngé és szentimentális volt, s mert nem volt ereje ahhoz, hogy a sorsának parancsolni tudjon... Az élet, Csollán, a bátraké és az erőseké...

A férfi fölemelte a fejét s energikusan kezét szorította a leánynyal. Ő bátor és erős volt: a jövő-jének tehát úgy kellett alakulnia, ahogy önmaga akarta. Mindketten ragyogó arccal tekintettek ki a téli napsugárban úszó rónaságra, míg a vonat veszett sietséggel robogott tova a közeledő nagyváros felé. Egymásra néztek és egyikük se gondolt többé arra a csöndes fiúra, aki egy vidéki temető sötétjében pihent, hat lábnyira a hófödte rögök alatt.

XVII.

Zuggó-Füred a következő tavasszal elérte a világfürdők rekordját: a kis tátrai telepről az egész civilizált világon beszéltek, s a furcsa magyar név belement az emberek köztudatába. Mintahogy később, - több, mint egy évtized múlva - nem igen akadt művelt férfi, aki Wörishofen hírért, s tudós papját ne ismerte volna, épp úgy barbárszámba ment, aki a csollanizmus lényegével ne lett volna teljesen tisztában. A külföld idegesei - fájlalván a derekukat vagy aggodalmas szívvel konstatálván magukon, hogy az emlékező tehetségük csökken - hirtelen elhatározással így szólottak:

- Próbáljuk meg hát végül Zuggó-Füredet, az idegesek Mekkáját... Ez a fürdő, úgy mondják, újjá alkotja a legelnyűttebb idegrendszert is...

Kényeskedő asszonyok, akiket fölvetett a jó mód és a kényelmes élet, az uzsonázótársaságukban vagy a színházi páholyokban ülve kissé affektálva mondták az udvarlóiuknak:

- Alig várom már, hogy junius legyen, s az első nyári nap kisüssön... A legelső gyorsvonattal leszököm Zuggó-Füredre...

A fürdőt, amelyben pár évvel ezelőtt ingujjas pincér szolgálta föl a környék urainak a savanyuvizes bort, mint az előkelő világ kedves és fölkapott helyét emlegették a gazdagok és a kiválasztottak között. Öreg diplomaták, koronás fők bizalmasai és kedvencei, itt pihenték ki a hosszú szezontól fáradalmait, s megrokkant derékkal, de a kötelező bő tógában sétáltak reggelenként a kút körül.

Tavaszelejtén meg kellett nagyobbítani az igazgatósági irodákat s új, munkabíró erővel frissíteni föl a hivatalos személyzetet. A gyönyörűen fölszerelt íróasztalok mellett gérokkos fiatal urak görnyedtek a levelek és a főkönyvek fölött, s külön osztály intézte a lakásrendelések fárasztó reszortját. Május elejtén már nem volt üres szoba az egész fürdőben, s az igazgatóság sürgős ülésre gyűlt össze, hogy az új szállodák és dependance-ok felől tanácskozzék.

Ebben az évben Zuggó-Füredet az a nem mindennapi szerencse érte, hogy Pázmán tanár úr, a híres belgyógyász szintén látogatást tett a fürdőben.

Pázmán professzor az orvosdoktorok régi, híres típusának volt legkiválóbb képviselője. A budapesti egyetem a hetvenes években e hatalmas és erős férfiú képére volt alkotva: a fiatal

orvosok nemcsak az ő nagy tudományát, hanem az ő sajátosságosan goromba és imponáló modorát is szétvitték az ország különböző részeibe. Pázmán tanár úr ugyanis nevezetes volt arról, hogy ő a leggorombább ember a magyar szent korona területén; s a betegek, akik a klinikáján fölkeresték, méltán rettegettek attól, hogy haragos kedvében találják. De nem csupán a klinika ingyenes betegei, hanem a gazdag és előkelő páciensek is sokat beszélhettek volna az öreg professzor brüszk és kiméletlen voltáról; mert Pázmánnak ugyancsak nem imponáltak olyan csekélységek, hogy valaki a grófi titulust viseli, vagy hogy két-három rongyos millió fölött rendelkezik. Akárhányszor megtörtént, hogy egy-egy sápitózó és félénk kegyelmes úrra ráírvallt:

- Vagy nyögdéssel excellenciád, vagy békén tűri, hogy megkopogtassam... Az affektálásnak, az én jelenlétemben, nincs helye...

A hetvenes nyolcvanas évek goromba, vidéki doktorai mind a Pázmán tanár klinikájáról kerültek ki. Ezek a szegény emberek ugyanis komolyan azt hitték, hogy a professzornak közmondásos gorombaságával együtt az ő csodálatos tudományát is megszerezték maguknak.

Pázmán tanár véletlenül vetődött Zuggó-Füredre (egy vidéki beteghez hívták le, s mivel éjszakára nem volt jobb dolga, hát itt szállt meg), de Csollán doktornak elég esze volt ahhoz, hogy a szerencsés látogatást a fürdő érdekében kihasználja. Azonnal frakkot öltött és Scherer elnökkel együtt udvariasan tisztelgett a professzor Ferenc József-szállodai lakásán.

- Boldogok lennénk, nagyságos uram, - szólott szerényen, - ha intézményeinket nagybecsű látogatásával megtisztelni kegyeskednék...

A tanár kíváncsian nézte végig a tisztelettel hajlongó fiatal orvost.

- Maga az a szédelgő, barátom? - kérdezte jóindulattal.

Csollán doktor jóízűen föl kacagott, mint akinek valami kedves és hizelgő bókot mondtak.

- Igenis, nagyságos tanár úr, én vagyok... Ez meg itt Scherer elnök, a másik szédelgő...

Pázmán tanár nagy kegyesen végigjárta velük az egész fürdőt, benézett egy pillanatra a gyógyintézetbe, egy pillantást vetett a tógákban sürgölődő betegekre, aztán röviden így szólott:

- Ami a fürdőt illeti, az horribilis számárság, vagy hogy helyesebb kifejezést használjak: szemtelen világbolondítás... De igaza van, ha akadnak olyan tébolyodottak, akik a maga szédelgésének felülnek... Már a tógában való járás, meg a fix étkezőidők eltörlése okos dolog; annak dacára is az, hogy a maga kobakjából került ki... Mindenben van valami ráció, ami a természetes életmódot megközelíti... Ezt azonban maga, bár a föl találás dicsőségét joggal arrogálhatja magának, úgyse érti meg, hiszen jól emlékszem, hogy az első szigorlaton is megbukott...

Csollán hálásan meghajolt, aztán egész délután lötött-futott, hogy a fürdő notabilitásait föl lár mázza. Este bankett volt Pázmán professzor tiszteletére s az első tósztt után, amelyet Scherer elnök az uralkodóra mondott, Rheinzelt altábornagy, a hidászság főparancsnoka, lelkes szavakban köszöntötte föl a kitünő tudóst, aki látogatásával Zuggó-Füredet kitüntette. A beszéd annyira meghatotta az öreg tanárt, hogy egy pillanatra még a gorombáskodásról is megfeledkezett...

Két nappal később valamennyi ujság közölte, hogy az ország legelső doktora, Pázmán tanár, a nyár egy részét szinte ott töltötte Zuggó-Füreden... Igaz, hogy a professzor mindössze tizenkét óra hosszát volt a fürdő területén, de az ujság még se hazudott, mert utóvégre tizenkét óra is a nyár egy részének mondható. A levelező részletesen leírta a tudós különböző nyilatkozatait, amelyek mind abban a nézetben csúcsosodtak ki, hogy a csollanizmus észszerű és okos dolog,

mert alapjában véve nem egyéb, mint a természethez való visszatérés. A professzor nyilatkozatát, kénytelen-kelletlen, az összes szaklapok reprodukálták.

Zuggó-Füred tehát, hosszú küzdés után, odáig jutott, hogy a legitim orvostudomány is elismerte.

XVIII.

Ez a szezon már egyszerre úrrá tette a részvénytársaságot: a jövedelem minden várakozást fölülmult s a pénztáros, aki pesszimista volt, mint minden kartársra, ezúttal ragyogó szemekkel szólott Scherer úrhoz:

- Ez már beszéd: a részvényeink után az idén legalább tizennyolc százalékot fizethetünk... Mindenki meggazdagszik, aki Zuggó-Füred jövője iránt bizalommal viseltetett...

Két héttel a szezon lezárása után, egy korán besötétülő őszi estén, az elnök és az orvos együtt ültek a kivilágított igazgatói irodában. Odakünn egész sereg hivatalnok dolgozott, s kilenc óra felé a főkönyvvezető behozta az idej mérleg első, hevenyészett példányát.

Mikor a hivatalnok távozott s a fürdő két oszlopa egy pillantást vetett a számok és kockák rengeteg tömege közé, Scherer diadalmasan fölkiáltott:

- Nos, mit szól hozzá, barátocskám?... Nem tizennyolc százalék a tiszta jövedelmünk, hanem még valamivel több huszonhat százaléknál is... Ha a fejlődés ebben a mértékben halad tovább, akkor tíz esztendő múlva nem kell irigyelnünk még a Rotschild-csoportot se...

Boldogan omlottak egymás nyakába, s a rideg Scherer, akit egy költemény, egy szimfónia vagy egy szép dráma ugyancsak nem hozott volna lázba, most az elérékenyülés édes könyeit hullatta Csollán doktor karjaiban. Hiszen e gyarló világon csak egyetlen dolog volt, ami reá szinte a Marseillaise mámorával hatott: a pénz, a vagyon, a hercegi jövedelem.

- Ki mondta meg először, hogy joggal lehet építeni az emberek ostobaságára? - kérdezte Csollán doktor emelt fővel.

- És ki volt, aki rögtön megértette a zseniális tervet? - tette hozzá Scherer úr, miközben a szemei még jobban fölragyogtak.

Hamarosan megrázták egymás kezét, mint két szenvedélyes szerető, akik sok évi távollét után viszontlátja egymást. Egy darabig még rapszodikus fölkiáltások közt olvasgattak egy-egy kikapott részt a mérlegből, aztán szivarra gyújtottak, s kényelmesen dőltek hátra az igazgatói iroda hatalmas bőrfauteuiljeiben.

A két augur jóformán most volt először bizalmas téte-á-téte-ben, mióta Zuggó-Füredet megalapították.

A fejüket hátra hajtották a karosszék támlányára, boldogan fújták a levegőbe a szivarjuk füstjét és gyöngéden, szinte szeretettel mosolyogtak egymásra.

Jó ideig hallgattak, de az elnök utóbb fölemelte a jobb kezét, s mutatóujjával tréfásan megfenyegette a füstfelhőbe burkolózó Csollán doktort.

- Maga csirkefogó! - mondta neki apai gyöngédséggel.

A doktor hálásan bólintott, aztán halkán megszólalt:

- Vannak, akiknek a házai, a földjei, a gyárai hoznak dús jövedelmet, - nekünk a meghibbant emberi idegecskék tejelnek... Áldva légyen a teremtő, aki a neuraszténiát kitalálta: a rossz, a beteg, az enervált szervezetek bennünket, a bölcsességünk folytán, mihamarabb hozzáfognak juttatni egynéhány millióhoz... Higyje meg, hogy néha bolond gondolatom támad: oly bolond, hogy szinte nem is merem hangosan kimondani...

- Csak ki vele!

- Azt gondolom, hogy az egész kerek világon, a két-három, vagy tiz milliárd halandó között tulajdonképpen csak két okos ember van: Ön, elnök úr, meg én... A többiek ostobák, gyöngék és szuggerálhatók, akik csak azért élnek, hogy bennünket fölsegítsenek... Akárhányszor megtörtént velem, hogy a rendelő órám közepén csak nagy fáradtsággal tudtam megállni, hogy a pácienseimnek a szemük közé ne kacagjak... Ha látta volna, micsoda jámbor bizalommal hallgatták végig képtelen tanácsaimat!... Még most is elfog a kacagás, ha meggondolom, hogy egy aranygapjas vitézt a nedves korpa közé küldtem mindennap s a kitünő államférfiút, akit minden politikai bonyodalom idején elsőnek szólítanak föl arra, hogy nézetét nyilvánítsa, enyves vízben fürdettem naponként félórán keresztül... Ugyancsak szükségem volt minden komolyságomra, hogy egyízben a doktori tekintélyemről meg ne feledkezzem...

Scherer kíváncsian nézett rá, Csollán doktor pedig nevetve folytatta:

- Egy délután a nagy államférfiu magából kikelve rontott be a rendelő szobámba... Sápadt volt, a keze szinte remegett a fölindulástól s ijedten dadogta: „Képzelve orvos úr, ma délután pokoli főfájás kínozott.” - „És elmúlt?” - „Igen.” - „Akkor hát sebaj, kegyelmes uram!” - „Óh dehogyan nincs baj, dehogyan nincs, a szörnyű fájdalom közepette megfeledeztem a kúrámról!” - „Csak nem tán!” - „De igen, elmulasztottam a fürdőt!” - Rémülten nézett rám, mintha arról lenne szó, hogy most már, miután egy napig nem fürdött enyves vízben, az egészségének, talán az életének is vége van. Az ajkamat összeszorítottam, nehogy elnevessem magam s arra gondoltam, hogy ettől az embertől néha még a korona is tanácsot kér. Valóságos fáradtságomba került, hogy megnyugtassam, ami csak úgy sikerült, hogy szigorúan ráparancsoltam: „Holnap excellenciád kétszer annyi ideig fogja fogja használni az enyves vizet!”

Majdnem éjfél volt, amikor a két matador végre eltávozott az igazgatói irodából. Csollán, aki jóformán hajnalig csomagolt, - már mindnyájan készültek a budapesti útra, - még késő délelőtt is aludt, s csak arra ébredt föl álmából, hogy az elnök ott áll az ágya előtt.

- Mi ujság? - kérdezte kissé álmosan.

Scherer leült az ágy szélére, többízben végigsimította a homlokát, aztán komolyan így szólott:

- Az az ujság, hogy egész éjjel le se húnytam a szememet... Ötven éven át hajókötelekéből voltak az idegeim, most a sok munka, érzem, hogy kimerített... Nem alszom, a jó étvágyamnak vége s ha a nevemet az üzleti levelekre aláírom, a kezem úgy remeg, mintha a hideg rázna. Vagyis, egy szó, mint száz, engem is kikezdett a neuraszténia...

Csollán doktor bámulva nézett a milliomosra.

- És mit akar tenni? - kérdezte.

- Ez az, amire én várom magától a feleletet... Ha nem törődöm magammal, bizonyos, hogy baj lesz, mert félszázadon keresztül még nem volt panaszom az egészséges álmom ellen...

- Talán jó lenne, ha Pázmán professzort fölkeresné...

- Pázmán professzort? Ugyan minek? Ha az egész világ idezarándokol Zuggó-Füredre, azt hiszem, tőlem is ostobaság lenne, ha tovább mennék... Ahol annyi százan oly gyönyörűen kigyógyultak, ott talán az én bajom ellen is van orvosság...

- A zuggó-füredi gyógyítómódot akarja használni? - kiáltott föl Csollán doktor.

- Miért ne? Magunk közt szólva, az a meggyőződésem, hogy ez a gyógyítómód nem is oly nevetséges, amilyenek mi ketten gondoltuk...

Csollán doktor nem vesztegetett több szót, hanem fölkelt és megvizsgálta az elnököt. Jó ideig babrált vele, aztán röviden azt mondta:

- Két hétig dinnye-pépben fog fürödni, ez, úgy gondolom, egy-kettőre helyreállítja majd az egészségét...

*

Mikor az elnök távozott, Csollán doktor sokáig utána nézett az ablakon keresztül. Tegnap óta megváltoztatta nézetét: most már szentül meg volt győződve afelől, hogy a világ annyi sok halandója között csupán egyetlenegy okos ember van...

XIX.

A következő év tavaszának egyik vasárnapján Zuggó-Füred, amely már zsufolásig tele van vendégekkel, ki van forgatva a rendes formájából; a szolgák óriási bukétákat hordanak, elegáns fiakkerek és magánfogatok sűrögnek föl s alá, a fodrásznék lihegve szaladnak egyik villából a másikba, a Grand Restaurant főszakácsa fagyalt-piramisokat és parfait-dómkokat alkot, s frakkos, rendjeles urak futnak ide-oda a fák között.

Mára van kitűzve a Csollán doktor esküvője Seötét Erzsike kisasszonnyal.

A jegyesek - az örömapa kívánságára - elhatározták, hogy frigyüket a Pogánykő tetején fogják megtartani, a Kürthök régi várkápolnájában, a márványlapos kripta fölött, amelyben az ősi család hantjai porladnak. Még pedig este, gyertyagyújtás után, hogy az esküvő még festőibb, még regényesebb legyen...

Délután öt órától kezdve szakadatlan láncolata robog föl a kocsiknak a Pogánykőre. A fürdő minden notabilitását meghívták: a menyasszonynak egy aktív miniszter, a vőlegénynek egy altábornagy a násznagya, egy feketehajú, kuruc öreg úr, akit a doktor veszedelmes idegbajából gyógyított ki. Nehéz selyemruhás, koros dámák csevegnek egymással az óriási ebédlőben, kivágott dereku, fiatal asszonyok várják kíváncsian a menyasszonyt. Még Pázmán tanár is lejött, nem azért, hogy a násznépet megtisztelje, hanem azért, hogy a kollegái, akik Csollán doktort kivétel nélkül charlatánnak tartják, megpukkadjanak. Ő az egyetlen férfi, aki az ünnepies alkalomból nem frakkot visel, hanem hosszú császárcabátot, amelynek a könyöke aggasztóan fényesedni kezd.

Hat óra után fölgyuladnak a várkápolna gyertyái s a násznép helyet foglal a sötét padokban, ahol valamikor a háboruból visszatérő Kürthök gyűltek össze hálaadó misére. Régimódi, nehéz ezüstcsillárokból lobognak a gyertyák száza s az oltár fölött égő vörös mécs misztikusan válik ki az aranyos cifrázatok közül. A szó suttogássá válik, a tréfa elhal, mindenki áhítatosan, ünnepi csöndben várakozik a sekrestyében zsbongó családi gyülekezetre.

Végre megszólal az orgona: híres budapesti művész játszsza rajta Mozart egy bájos rokokó-melódiáját. Az oldalajtó széttárul s frakkos, díszmagyaros urak tömege özönlik be a ragyogóan kivilágított emelvényre. A másik ajtón a hölgyek selyem- és csipkefelhői gomolygának be az oltár elé: hófehér vállak csillognak a gyertyák erdeje alatt, antik ékszerek rubintcsöppjein törnek meg a lobogó lángok, finom illatok ömlenek végig a hullámzó templomhajón. Utolsónak érkezik a vőlegény és a menyasszony: a Seötét Erzsike szőke fűrtjei kilátszanak a vékony fátyolszövet alól s a leány inkább a Szentivánéji álmot tündérkirálynőjére emlékeztet: bájos egyszerűsége, hajlékony alakja általános tetszést és csodálatot kelt. Csollán doktor frakkot visel, de gomblyukában színes rozetta látszik: egy montenegrói vagy ruméliai kitüntetés szalagja. Azt mondják, hogy direkt az esküvőre szerezte...

Az elhelyezkedés hosszabb időt vett igénybe, maga a szertartás már kevesebbet: a ránkvölgyi apát (a menyasszony anyai nagybátyja) tekintettel van a násznép ideges voltára s rövid percek alatt végez. A beszéd, amelyet a jegyespárhoz intéz, klasszikusan szép; mindenki könnyezve hallgatja, sőt a férfiak pikáns megjegyzései is elnémulnak az általános meghatottság közepette. Amikor az orgona újból megszólal s a tömeg a templom melegéből a csillagsugáros, tavaszi éjszakába kiözönlik: az asszonyok álmodozva dőlnek lovagjaik karjára s fátyolos pillantást vetnek a sziklás fenyvesekre, amelyek a lábuk alatt sötétlenek...

Két óriási terem várja fényáradatban a lakodalmi népet, hatalmas fehér asztalok görnyednek a virágok és a nyalánságok terhe alatt, de a fiatal pár nem vesz részt a nászszakomán: ők még ma este elutaznak, nehogy boldogságukból egy pillanat is kárba ne vesszék...

A menyasszonyt gyöngéd kezek sietve átöltöztetik, a vőlegény is angol utiruhát ölt, s félórával az esküvő megtörténte után, szinte lopva foglalnak helyet a batárban, amely a várkert alatt várakozik rájuk. Kéz a kézben, szerelmesen egymáshoz simulva, indulnak bele a sötét éjszakába, míg odafenn lelkes barátok koccintanak hangosan az egészségükre...

A mennyboltozaton a csillagok százai ragyognak, s mohos fák, a sötét fenyveserdő mélyén, kíváncsian nézik őket. A batár rozzant hidakon robog keresztül, amelyek alatt hegyi forrásokból táplálkozó, titokzatos csermelyek csörgedeznek vissza szeszélyes kanyarodásokban a hegyek közé. A völgyben, mélyen alattuk, égővörös és haragoszöld lámpák csillognak: a vasuti pályaház jelző-lángjai... Oldalt a zuggó-füredi nyaralók verandáin ég egy-egy üvegburás kerti lámpa...

A férfi megszorítja a fiatal asszony kezét, s míg az erdő fái villámgyorsan szaladnak el robogó kocsijuk mellett, álmodozva susogja:

- Amikor legelőször megláttalak, éreztem, hogy egymásnak vagyunk teremtve, mi ketten... Nem az érzéki vágy hozott össze bennünket, hanem akaratunk, energiánk, ízlésünk és nézeteink közössége... Ha öntudatlanul is, mindig arra az asszonyra gondoltam, akinek lelke azonos az enyémmel, s aki, mint én, szünetlenül arról álmodozik, hogy a világot a lába alá gyűrje... Nem puha szerelem, nem ócska szentimentalizmus kell nekem, hanem fény, hatalom, fejedelmi gazdagság, vagyis mindaz, ami az igazi boldogságot megadja... Olyan asszonyra gondoltam, aki mérhetetlen ambíciómát megérti s aki büszke és méltó társa a férfinak, akihez az életét kötötte... Mit fogunk elérni mi ketten, a gyöngék, az ostobák, a lágyszívűek ez óriási és nevetséges komédiájában? Azt hiszem mindent, amit csak önmagunk óhajtunk, hiszen az ilyen akarat előtt nincs ellentállás, ami össze nem omlanék... Tíz év múlva, amire az első fiunkat a gimnáziumba adjuk, millióink lesznek; oly igaz, aminthogy a kicsiny kezedet megszorítom...

Erzsike szerelmesen fűzte a karját a férje nyaka köré s ragyogó szemmel válaszolt:

- Itt az Isten szabad ege alatt, a csillagos éjszakában ígérem meg, hogy mindig hűséges társa leszek... Nem lehet olyan gondolata, amit meg ne értenék, olyan álma, amely az én lelkemet hidegen hagyná, olyan célja, amelyért magával együtt ne küzdenék... Ha az ambíciójáról beszél, ne felejtse el, hogy az én ambícióm se kisebb, mint a magáé... Boldogtalan lennék, ha az volna a sorsom, ami a többi asszonyé: a csöndes, a számító, a hideg, a közönséges nyárs-polgári élet... Nem a szépségemmel akarok kiemelkedni a tömeg közül, hanem az eszemmel, az okosságommal, a sikereimmel... Van bátorságom, hogy megmondjam: az az álmom, hogy mindenki irigyeljen... Már most is szeretem, de akkor fogom igazán imádni, ha egyszer minden reményünk megvalósult...

Kézet ráztak s mélyen tekintettek egymás szemébe: mint két szerződő üzlettárs, aki biztos arról, hogy milliókat fog bezsebelni. A batár eközben lekanyarodott a zuggó-füredi állomás elé, ahol az éjjeli gyorsvonat lihegve fujta ki magából a füstöt és a szikrákat. Negyedóra múlva Csollán doktor és a felesége már külön kupéban robogtak tova jövőre hatalmuk színhelyétől...

XX.

Szent Walpurgis éjjele...

A halandók lehunytt szemmel álmodnak magányos ágyasházukban, de az erdő, a fenyvesek mohos, ihszalaggal befőtt birodalma, csak most ébred föl igazán...

Titokzatos szörnyek suhannak tova ismeretlen céljuk felé a zöld haraszton. Pettyes gyíkok tűzszeme néz szét kémlélődve a holdvilágban, a páfrány alatt foltos kigyó öltögeti félelmetes nyelvét. Aranyhártyás éjjeli bogarak dongnak nagy buzgalommal a fatörzsek körül, otromba szarvasbogár udvarol a lepkék királynéjának, a pávaszemű pillangónak... A tisztás mocsarában az éjjeli világ savanyukedvű öregje, a varangyos béka, leselkedik védtelen áldozatára...

Az erdő mélye most is csak olyan, mint valaha régen, amikor a halandó ember még idegen volt itt, a sűrűség félelmetes magányában...

A fák föllélegzenek és üdvözlétet intenek egymásnak. Egy mohos fenyő, amelynek törzséből a szűzanya tekint ki bánatosan a rengetegre, halkan megrázza tűleveleit. Az erdei utakon éjjeli madarak füttyentgetnek; a levegőben rejtelmes szárnyasok sötét árnyalakja suhan tova.

A fenyveserdő fölött - mint akkor régen - káprázatos ezüsthely ömlik végig. A fák fehér kérge megcsillan és olvadt platinaként világít odáig a sziklák közül alácsurgó vizesés.

Penészes gnómok enyelegve megpiszkálják botjukkal a lombok között szunyókáló mókusokat. Zöldszakállu kis öregek muzsikát rendelnek a fülemülénél és komor harkályok, mintha nagybögőt kezelnének, búzgón belekopognak a hangversenybe. A fű között tücskök ciripelnek és a kakuk, mint rendező, jelt ad a tündérvjáték megkezdésére...

De a völgyi tóban, ahonnan a Csevice vándorútjára indul, most nem himbálózik, nem enyeleg, nem dalol a meztelen leánycsapat...

A forrás nimfái mélységes gyászt öltöttek...

A fenyves lombjait megborzolja az éjszakai szellő. De a víz reszkető sziporkái közül nem bukkannak ki a karcsu nimfák s nem fognak pajkos táncba, mint valaha, a magány és boldogság idején. Zöldszakállas törpék, akik nappal sötét barlangokban pihennek, mintha most

részvétellel ráznák a fejüket, a tündérlányok éneke, vihogása, zenéje nem veri föl immár álmukból a pillangókat és nem csiklandozza táncra az erdő mogorva agglegényét, a szarvasbogarat...

Pókhálóágyán, csillaghímes fátyol alatt, könyezve pihen a forrás tündére. Szolgálattevő hölgyei remegve kuporodnak a lába elé. Fürgé gnómok szomorúan húzódnak meg a lombok között. A tündér nagyot sóhajt és behunyja titokzatos zöld szemét, amely a tóparti moszatra emlékeztet. Altató dalt nem énekelnek körülötte és szempilláira mégis nehéz, nyomasztó álom borul...

Mit álmodik?

Az otromba varangyos béka, amely a mocsár szélén kuksolt, most egyszerre megrázkódik és alakot változtat. A víz mellől már mint ráncosképű törpe közeledik az álmodó tündér felé.

- Mit akarsz tőlem? - kérdezi a tündér.

A manó csúf arca kárörvendő vigyorgásra torzul.

- Azt akartam, hogy szeress és hogy az enyém légy. A csókodra, az ölelésedre, a szerelmes susogásodra vágyakoztam. A barlangok mélyén mesés kincseket gyűjtöttem össze, hogy valamennyit a lábad elé rakjam. Minden hiába volt, utáltál és elfordultál tőlem...

A forrás tündére remegve takarta be zöld szemét, a manó pedig rekedten kiáltja:

- Megátkoztalak, gőgös tündér, és átkom, amint látod, valósággá lett... Évezredes öröködből kitúrt a halandó ember s szűz birodalmad, a völgyi forrás fölött immár cifra, tornyos ház emelkedik... Lányaid seregét szétrebbentette a hegyek közül ideszáguldó gyorsvonat, s a forrás habjai földi asszonyokat ölelnek át, meg halandó gnómkokat, akik az orrukon pápaszemet hordanak... Az erdő, ahol annyi évezred óta megvonultál, nem a tied; a fák alatt vöröshaju angol guvernánt sétál, s a rengeteg mélyén gummitalpas kisasszonyok ütik el vihogva a tenniszlabdát... A holdvilágos tisztáson, ahol hölgyeid embernemtáncos magányban táncoltak aranyhímes fátyolágyad körül, most mogorva majoros méri a hamisított tejfölt... A virágok fölött, amelyeken csillagos uszályod végigsuhant, sárgarézéből készült gyógymérleg áll, s a sűrűség csöndjéből, ahol vidám birodalmadat felütötted, kihallatszik a vízcsapok zuhogása, s a fürdőszolgák káromló szava, ha nem kaptak elegendő borraivalót... A forrás nem a tied többé, hanem az övé, a merész tolakodóé, aki lassan-lassan az egész világot a hatalmába keríti... A zenének, a holdfénynek, a táncnak, a tündérkedvteléseknek máról fogva mindörökre végük... Gőgös tündér, itt az ideje, hogy mindannyian a kezetekbe vegyétek a vándorbotot...

A manó rekedten fölkap és mint az álom, mint a párázat eltűnik. Az alvó tündér nagyot sóhajt és borzongva fölnyitja a szemét. A fenyvesek lombjai dideregnek, mintha valami titokzatos, hideg szellő érte volna őket.

Kelet felől, messze a hegyek mögött, virradni kezd.

A fák fölött még reszket a holdvilág, de a fölkelő nap sápadt aranyszíne már ott lebeg az ég alján. A nappal, a halandó ember világa, ébred. Koránkelő madarak már nyílsebese végigszántják a levegőt és megpihennek a nyaralók karcsu tornyán...

A tisztáson szomorú lánycsapat kanyarodik kifelé a forrás völgyéből... Némán, dal és tánc nélkül, mondanak búcsút a mohos erdőnek, amely boldog örömeiket annyi évezreden át látta... Karcsu alakjuk mindinkább távolodik s mire az első napsugár kibukkan, végképp elnyeli őket a Pogánykő sziklás hegyi ösvénye... Reggelre köddé, mesévé, álommá lesznek a költöző nimfák...

VÉGE

A Kacér Iza

A szép asszony igen búsan olvasgatta a szakácskönyv *Pástétomok* című fejezetét, s közben lopott pillantásokat vetett egy fölbontott levélre, amely hidegen, közömbösen feküdt az ebédlő asztalán. Bár nem volt valami szentimentális teremtés - az ismerősei inkább mértéktelen józansággal vádolták, - a levél, amelyet a postás félórával azelőtt hozott, szörnyű módon bosszantotta. Ez különben több volt, mint természetes, hiszen a helyesírási hibákkal telt kriksz-kraksz alá egy ismeretlen női név volt írva - ez a név: Iza, - a boríték pedig a férjéhez volt címezve. Őszintén szólva, ez már a második levél volt, amelyet ilyen alattomosan elfogott; az első körülbelül egy héttel ezelőtt érkezett, amikor még sejtelve se volt afelől, hogy a gonosz ura megcsalja. A szép asszony akkor gyanu nélkül vette át a postástól a levelet, de mivel a rózsaszínű borítékon női betűket látott, lassanként kíváncsivá és izgatottá lett. A gyanu addig motoszkált a fejében, amíg később elszántan a spájzba vonult, s egy merész elhatározással fölszakította a borítékot. Bár ne tette volna! Iza - a jó Isten tudja, ki lehetett az az elvetemült teremtés? - sebtében arról értesítette az urát, hogy nem jöhet el a megbeszélrt légyottra, mert a férje váratlanul hazaérkezett. A szép asszony egy darabig ijedten nézte a vetélytársa borzalmas ortografiáját, aztán könyes szemmel törülte le a port az egyik befőttes üvegről s elkeseredve ezt sóhajtotta:

- A gazember!

A levelet nem mutatta meg az urának, mert attól félt, hogy a vita hevében még ki találja kaparni a szörnyeteg szemét. Fájdalmát, mint a tenger kagylója, némán magába rejtette, s a bosszúja mindössze csak odáig terjedt, hogy az ura nyájas közeledésekor fejjörcsöt szimulált. A nyelvén volt ugyan, de mégse mondta ki, amit a szemtelen Miska estéli udvarlására válaszolni akart; ezt a pár hideg és fenséges szót:

- Menjen el Izához, ha csókolózni akar!

Ma érkezett egy hét óta a második levél: méltó párja az elsőnek, amely annyira elkeserítette. Iza asszony, - mert a levélből kiderült, hogy férjes asszony - „drága egyetlen Miskám”-nak szólította az ő alávaló urát, s tudatta vele, hogy szerdán este a szokott helyen türelmetlenül várakozik rá. Mariska, - így hívták a szerencsétlen hitvest, - búsan nézegette a levelet, miközben a másik szemével a *Pástétomokról* szóló fejezet különböző utasításait tanulmányozta. A vetélytársa szellemi nívója felől, úgylátszik, nem igen volt valami nagy véleménye, mert megvető ajkbiggyesztéssel susogta maga elé:

- A szakácsnémnak sokkal több az intelligenciája, mint ennek a haszontalan perszonának!

Mariska asszony lesújtott kedélyvilággal olvasgatta a májpástétom receptjét, mert bár a házassága alaposan föl volt dűlva, ő egy pillanatra se feledkezett meg azokról a kötelességekről, amelyek a jó háziasszonyt terhelik. De azért hazugság volna, ha azt állítanám, hogy a szíve a levél láttára el nem facsarodott. Oly különös volt előtte az a gondolat, hogy ő most már a megcsalt feleségek boldogtalan gárdájába tartozik! Mi tagadás: nagyon szerette a haszontalan urát s bár inkább egy fiatal anya felsőbbiségével nézett rá (nem a kora, hanem az okossága révén), most szomorúan tapasztalta, hogy vannak esetek, amikor a józan feleség se józanabb, mint a fenkölt beszédű regényhősnők. Az ura férfiasága felől sohase tartott ugyan valami nagyon sokat - Miskát mindig aféle vén gyereknek nézte, - de ilyen hitványságot sohase tudott volna föltenni róla. Amíg a pástétom-recept különböző adatait gondos pedantériával kijegyezte, Mariska asszony búbánatosan mormolta:

- Hova is tettem a szememet, hogy nem láttam? Pedig gondolhattam volna, hiszen annyi cifra nyakkendő-t vásárolt a legutóbbi három hét alatt!

Épp a pástétomhoz szükséges majoránnamennyiség számjegyeit írta ki a mosókönyve lapjaira, amikor a szobaleány csöndesen az ebédlőbe lépett.

- Készen van Teréz a kilincspucolással? - kérdezte Mariska asszony azon a fátyolos hangon, amelyet Márkus Emilia szokott használni a *Nóra* utolsó felvonásában.

- Igenis, nagysága, készen vagyok, - felelte szolgálatkészen a csinos Teréz. - De most amiatt jöttem be, hogy a vörös Julcsa mindenáron beszélni akar a nagyságával.

- A vörös Julcsa, akit a múlt héten küldtem el? - szólott Mariska asszony csodálkozva. - És mit mond, hogy mi végből akar beszélni velem?

- Arról, kezét csókolom, egy szót se mondott odakünn.

A szép asszony intett a szobalánynak s a vörös Julcsa, a minap elbocsátott szakácsné, a következő pillanatban az ebédlőbe lépett. Alázatosan kezét csókolt a nagyságának s egy percig kipirulva nézte magát a nagy trumeau-tükörben, amely annyiszor látta őt lomposan, a házimunka hevében. A vörös Julcsa most testhezálló kabátot, tollas kalapot viselt s szakasztottan olyan volt, mint egy jómódu iparosleány.

- Na Julcsa, hát maga mi jót hozott? - kérdezte tőle Mariska asszony bágyadtan.

Julcsa ájtatosan nézett egy pillanatig a plafondra, aztán égő arccal csókolta még újra a volt úrnője finom kezét.

- Jaj, kezét csókolom, dehogyan is hoztam én jót, - mondta pergő nyelvvel. - Azért jöttem, mert a lelkiösméret bántott volna, ha a nagyságának meg nem gyónom, ami a lelkemet bántja. Már eddig is jól tudom, hogy nagyot vétkeztem, hiszen ezt a ruhát is, ami most rajtam van, az áldottszívű nagysága ajándékozta...

- Az Istenért, mi az, amit meg akar gyónni - kérdezte Mariska asszony megdöbbenve.

A vörös Julcsa nagyot lélezett, aztán szaporán folytatta:

- Nagy sora van ennek, ott kell kezdenem, amikor a nagysága a cselédkönyvet a kezembe adta. Szomorúan ballagtam a cókómókkal az Eötvös-utcán végig, amikor hátulról valaki egyszerre csak megszólít. Előbb csak annyit hallottam, hogy „Psz, Julcsa!”, de amikor hátrafordultam, csodálkozva láttam, hogy a nagyságos úr nyomon követ a lakástól kezdve.

- A férjem?

- Igenis, a nagyságos úr volt, de kicsit mintha meg lett volna ijedve, csak úgy lihegett a sietéstől. Magam is ijedten álltam meg, amire a nagyságos úr óvatosan körülnézett, aztán susogó hangon így szólott: „Julcsa, akar tőlem tíz forintot kapni?” Én előbb valami rosszra gondoltam, s szemérmesen lesütöttem a szememet, de aztán bátran azt feleltem: „Akarok biz’ én, ha a nagyságos úr ad!” „Hát akkor holnap délelőtt jöjjön föl hozzám a hivatalba”, mondta halkan a nagyságos úr. Másnap délben föl is mentem hozzá a Nádor-utcába, s nagyot néztem, amikor leültetett a bőrkarosszékebe, eléem tett egy árkus finom papirost, s titkolózva ezt mondta: „Irja csak le szépen, amit diktálni fogok, aztán ne szóljon senkinek, hogy itt járt!” Erre aztán tollbamondott egy levelet, amiben az állt, hogy valami Riza, vagy Liza nagysága nem jöhet el a „légyuttra”, mert az ura hirtelenében hazaérkezett. Mikor készen voltunk, egy ötforintos bankót nyomott a kezembe, megnézte, hogy nem hallgatódik-e valaki odakünn, aztán halkan így szólott: „Egy hét múlva jöjjön el ismét s akkor újra kap tőlem öt forintot.” Tegnap délben aztán megint ott voltam a Nádor-utcában, a nagyságos úr megint leültetett a

karosszékre, elém tett egy árkus finom papirost s egy másik levelet mondott a tollamba, amiben az állott, hogy Riza nagysága szerdán este a szokott helyen várja a nagyságos urat. Azután újra a kezembe adott egy ötforintost s azt mondta, hogy letöri a derekamat, ha valakinek a levélről említést teszek. Én el is vettem a nagyságos úrtól az öt forintot, de egész éjjel nem húnytam le a szememet, mert mindig az járt a fejemben, hogy az áldott szívű nagysága ellen vétkeztem. Most már aztán - mondok magamba - nem bánom, ha a nagyságos úr le is töri a derekamat, de én bizony nem titkolózom tovább, hátha valami nagy baj származnék belőle. A pénzt nem adhatom vissza, mert délelőtt egy ternóruhára valót vásároltam érte, de a dolgot elmondom, ahogy történt.

A vörös Julcsa e pontnál nagyot lélezett s némi aggodással tekintett a kipirult arcu nagyságára, aki eddig tágranyilt szemmel hallgatta. A nagysága azonban nem alélt el, ahogy Julcsa a maga jámbor elméjében hitte, hanem jókedvűen, ragyogó arccal ugrott föl a divánról, s háladatos szívvel így szólott hozzá:

- Köszönöm, hogy eljött, s mindezt elmondta nekem. Holnap megkapja azt az eperszínű blúzt, amit reggelenként viselni szoktam...

*

A vörös Julcsa boldogan távozott az ebédlőből, Mariska asszony pedig hangos kacagással kapta föl az asztalról a kacér Iza levelét. Ha a szép asszony valami vígjátéki alak lett volna, most bizonyára hosszabb monológba fog, így azonban, csöndesen hátradőlve, szűrte le magában a következő igazságot:

- Óh, a szegény, jó, becsületes és furfangos Miska! Tehát odáig jutott, hogy ilyen ravasz eszközökkel kell fölkeltenie bennem a féltékenység ördögét! Bolond kis uram, hát csakugyan igazad van: én hideg, közömbös, rossz és botrányosan józan feleség vagyok. Hat év óta mindig csak az bántja, hogy nem vagyok féltékeny, s hogy többet törődöm a konyhával, mint ő velem. Már lánykoromban is a nagy okosságomat hibáztatta, a nászútunkon pedig mindegyre csak azokat a boldog férjeket emlegette, akik egy-egy háborgó vulkánt vezettek az anyakönyvvezető színe elé. Nekem bezzeg akkor is csak azon járt a fejem, hogy a pénzünket ne pazaroljuk el holmi silányságokra. Hóbortos Miskám, hát teljék be végre a kedved: mától kezdve a női Otellót fogom játszani, a ki féltékenységgel megkeseríti az ura életét. Egy kicsikét nehéz lesz ugyan, de megpróbálom...

E pillanatban csöngettek az előszoba ajtaján: a hóbortos Miska hazaérkezett a hivatalból. Mariska asszony Niobeszerű állásba vágta magát, s mikor az ura belépett az ebédlőbe, fájdalmasan, vonagló ajkkal dőlt le a nagy trumeau márványlapjára. Miska ijedten állt meg az ajtóban, a felesége pedig búbanatos mosolylyal ingatta meg szőkefürtös fejét.

- Gonosz ember, - mondta szenvedő arccal, - már megint csak kettő után jut az eszedbe, hogy a szegény feleséged is a világon van... Az Isten tudja, hogy kinek udvaroltál eddig, kivel csaltál meg, kivel tettél boldogtalanná?...

Miska csodálkozva nézett az asszonyra, aztán egyszerre sugárzó pillantással közelített hozzá. És míg a felesége kezét hízelkedve a magáéba vette, kipirulva, szinte hálásan súgta a fülébe:

- Teringettét, csak nem vagy rám féltékeny?

Tavasza a Tűzoltóban

A jó Isten tudja, micsoda gyűlés után történt, hogy a *Rigó-asztaltársaság* tagjai - Rigó tudvalevőleg a budapesti nyelvtudósok doyenje - bevetődtek valami külvárosi kávéházba. A Rigóék társaságának egyik tagja, Lócsey tanár úr, kissé idegenül nézett szét a züllött éjjeli helyiségben, amikor az egyik pincér, aki foltos frakkjában nagyon hasonlított valami megviselt zebrához, örvendve feléje sietett a kávéház sarkából.

- Jé, - mondta a pincér, a kezét összecsapva - jé, a Lócsey tanár úr Sáros-Berényből. Vagy húsz éve, hogy nem láttam a tekintetes urat...

- Kicsoda maga? - kérdezte a tanár kissé húzódozva.

- Hát nem tetszik ismerni? Én a Muki pincér vagyok, aki a *Tűzoltó*-ban a tekintetes urat kiszolgáltam...

- Maga Muki, a sárosberényi pincér? - kiáltotta Lócsey hangosan.

- Persze, hogy én vagyok. Hja, akkor még a tekintetes úrnak is dúsabb fűrtjei voltak valamivel... Hát Burdáék, ha meg nem sértem, hova lettek?...

Lócsey tanár, ahelyett, hogy egyenes választ adna a kérdésre, maga köré csoportosította az egész Rigó-asztaltársaságot, s miközben a professzorok kíváncsian nézték a piszkos pincért, izgatottan így szólott kollégáihoz.

- Nézzétek ezt a kopasz fickót, ez Muki, a sároshelyi *Tűzoltó* volt kiszolgáló pincére. Ez akkor volt, amikor a két Burda-kisasszonynak udvaroltam és az eszeveszettségig szerelmes voltam Burda Kláriba... Ő hozta akkor a friss vaját és a hónapos retket...

A tanárok néma kegyelettel szemlélték a hajlongó Mukit, Lócsey pedig álmodozva folytatta:

- Mily boldog idők voltak, mennyi szerelem és ifjuság lakott akkor a húszesztendő szívemben... Mi érhetne most, ami oly boldoggá tehetne, mint azokban a napokban voltam... Muki a fiatalságot és poézist juttatja most kopasz fejével az eszembe...

A szerény Muki elhárító kézmozdulatot tett, a Rigó-asztaltársaság pedig tizennégy grogot rendelt. Míg a tanár urak a forró grogot megitták, én szívesen visszaidézem azt a kort, amely a Lócsey életében - a saját vallomása szerint - a poézist és a boldogságot képviselte...

Lócsey akkor nyomorgó tanárjelölt volt, akinek nem igen telt arra, hogy mindennap megébedelhesen. Egy darabig mindenféle kalandos módokon tengődött az egyetem falai között, de egyszer csak vége szakadt a problematikus életnek: Lócsey az utolsó forintot is elköltötte abból, amit kölcsönképp megszerezhetett. A kényszerűség vitte rá arra, hogy télikabátját zálogba tegye s hazautazzék Sáros-Berénybe, ahol legalább az éhenhalástól meg volt mentve ideig-óráig.

Sáros-Berény eleintén a földkerekség leghitványabb zugolyának tűnt föl előtte, amíg egy napon örvendetes tapasztalásra nem jutott: a szegény filozopter bolondul beleszeretett a szőke, tizenhétéves Burda Kláriba. Burda valami nyugalomba vonult káptalani gazdatiszt volt, aki évek óta a vagyona kamataiból élt; a két leánya mint általánosan elismert jó partie szerepelt a sárosberényi társadalomban. Az öreg Burda, aki valamikor maga is diákos ember volt, megszerette az esetlen tanárjelöltet, s Lócsey ettől fogva, napos vendég volt a Burdáék piaci, emeletes házában. És amikor a gyöngyvirág, a május búbájós, erdei csöngetyüje, hivatalosan is beharangozta az érkező tavaszt, a kisvárosiak naponkint gyönyörködhetek a fiatalember

ébredő szerelmi boldogságában: a *Tüzoltó*-beli kirándulásokon állandóan a kipirult diák volt Burda Klári lovagja...

A *Tüzoltó* afféle szellős kerti kocsmá volt a sárosberényi határban. Az öreg Burda, aki húsz év óta a környék legszívósabb sétálójának hírében állott, naponkint kigyalogolt a *Tüzoltó*-ba, hogy családját friss vajjal és hónapos retekkel traktálja... Mikor az előkelő familia láthatóvá lett a *Tüzoltó* lépcsőjén, a svábbanda ijedt dühvel kezdett bele a legzajosabb ländler-be...

Kétségtelenül nagyon boldog napok voltak ezek, mert Klárika teljes szívével osztotta az édes-
apja szimpátiáját... Lócsey már egy puha családi fészekről, egy szőke kis feleségről álmo-
dozott (mindössze csak két szemeszter, három vizsga és egy tanári kinevezés kellett odáig),
mikor a kegyetlen sors beleavatkozott az idillbe: Lócsey megdöbbenve vette észre, hogy a leg-
utolsó forintot is elköltötte abból az összegből, amit egy falusi nagybátyja ajándékozott neki...

Nyájas olvasó, kegyed bizonyára mosolyogva hall a prózai részlet felől, de Lócsey, hitemre
mondom, nem mosolygott. Mert bár a *Tüzoltó* árjegyzékét nem igen lehetett volna drágának
mondani, hősünk tünődve hánykolódott ágyában arra a gondolatra, hogy hol veszi ezután a
friss vajra a tizenkét krajcárt?... Önök, akikről nagyuri kollegáim írni szoktak, pokoli kacagás-
sal olvassák ezt, mert ki az ördög látott már olyan hőst, akinek nem akad mindennap tizenkét
krajcárja?... De a szegény Lócsey, akárminek is mondják, ilyen hős volt; ő három napon át
hasztalan kutatott a jótékony dzsin után, akinek kegyességéből a friss vaját meghozathassa...

És így történt, hogy egy nagyon szomorú júniusi délután...

De nem, haladjunk csak sorjában! Lócsey egy napon halálos sápadtsággal sugta a szigorú
Muki fülébe:

- A vajak iránt sziveskedjék nyugodtnak lenni, mert a jövő hétre tetemesebb összeget várok...
- Mit tetszik érteni a *jövő hét* alatt? - kérdezte a fizetőpincér gyanakodva.
- Mondjuk, hogy hétfőt, vagy legkésőbb keddet... E napon több követelésem esedékes...
- Hát nem bánom, maradjunk a hétfő mellett... De akkor, tanácslom, hogy rendezkedjék...

Klárika ez időben meleg barátsággal szorongatta a tanárjelölt kezeit, - és Lócsey boldog nyu-
galommal gondolt arra, hogy hétfőig még ötször nyugszik le a nap tűzkorongja a mérhetetlen
óceán habjai mögött. Öt nap, - hiszen mi minden történhetik öt nap alatt! A föld elsüllyedhet a
semmiségbe, ismeretlen amerikai nagybácsik térhetnek korai sírjukba és akik ma egy kopott
tízkrájcárost se mondhatnak a magukénak a világegyetem vagyonából, öt nap múlva, úgy
lehet, büszke milliomosokkal parolázhatnak a vasutkirályok klubjában...

Hétfőn azonban kissé megtörve sugta Lócsey a haragos Mukinak:

- Az adósok a világ kezdete óta könnyelmű és pontatlan egyének... Tőkémiből mi sem folyt be
ez öt nap alatt... de ha elsejéig még kegyeskednék türelemmel lenni...
- És ha elsején se fizet? - dörögte Muki fölöttébb barátságtalanul.
- Gentlemani szavamat teszem zálogba, hogy rendezni fogom az ügyletet.
- Gondolja meg, hogy a tartozás már másfél forintra rug! - mondta Muki baljóslatu fenyegetés-
sel, miközben eltűnt a poharak és sörshordók között.

És ekkor történt egy nagyon szomorú júniusi délután...

Tartsunk sort, barátságos olvasó! Elsején volt, napnyugta felé: Lőcsey a Burda Klárrika bal-
oldalán ült. Burdáék már megrendelték az ozsonnát, a sváb banda valami vidám indulót
játszott, a pöszmétebokrokon a hunyó nap utolsó sugarai játszottak és a tanárjelölt kissé
bizonytalan hangon ezt mondta:

- Kérek én is egy adag friss vajjat!

Muki ekkor megállt az asztal mellett, szalvétáját végiglegyintette az abroszon, majd egyszerre
ijesztően fölegyenesedett. És hangosan, kegyetlenül süvítette:

- Nem én, addig, amíg a régi tartozást ki nem fizeti... Egy forint kilencvennel hat hét óta
adósom... Én se lopom a pénzt, hogy még tovább hitelezsek...

Burda papa méltóságosan szögezte a szemét a halotthalvány diákra, Klári megdöbbenve
meredt a tányérra, a mama az asztalon dobolt... A sváb banda tovább játszotta az indulót, a
parasztleányok táncoltak és a világegyetem se fordult ki a sarkából... Csak a szerencsétlen
Lőcsey rohant el magánkívül a *Tüzoltó*-ból, miközben hörögve, porig alázva susogta:

- Megölöm, szétzúzom a gazembert...

*

- Mily boldog idők voltak! - mondta Lőcsey a kávéházban a barátainak. - A szerelem és az
ifjuság lakott akkor huszesztendő szívemben... Muki a fiatalságot, a poézist, az édes álmok
korát juttatja kopasz fejével az eszembe...

És miközben a tanárok lelkesen koccintottak a foltos Muki egészségére, Lőcsey tanár úr egy
ropogós ötöst nyomott a mosolygó pincér kezébe.

- Itt van, maga is igyék egy pohár jó bort... Megérdemli, hiszen magának is része volt az
életem legboldogabb korszakában...

Gellértné titka

Gellért nem igen tudta, hogy mi fán terem a féltékenység, bár a feleségeért egész nőtlen urakból álló ezred látogatta a különböző zsúrokat. Szemtelenül elbizakodott, önérzetes fickó volt, aki az epekedő pillantások láttára, amelyeket itt-ott szép hitvesére vetettek, nyugodtan azt gondolta magában:

- Miért csalna meg valami smokingos léhűtővel? Azt hiszem, vagyok olyan legény, mint akárki.

Így esett, hogy a csinos házaspár hallgatagon liberális egyezsége lépett: mindegyik vakon bízott a másikban, s eszeágában se volt azzal törődni, hogy a másik hol tölti a szabad óráit? Gellért néha vacsora után is elszaladt, Gellértné pedig teljes szabadsággal kószált sokszor egész délután a városban. Legföljebb annyi történt, hogy a férj néha tréfásan így szólt:

- Egész délután senkise arcátlankodott körülöttem? No, tisztelen az aszfaltbetyár urak izlését, ha az ilyen szép asszonynyal se arrogánskodnak...

Az Isten tudja, hogyan történt mégis, hogy Gellértet egy nap féltékenységi roham fogta el, még pedig olyan jelentéktelen ok miatt, amely még a néhai Otellót se nyugtalanította volna. A Rádayék zsúriján voltak, s a háziasszony, búcsúzkodás közben, megölelte és megcsókolta a barátnőjét.

- Nem jönnél be velem szerdán a városba? - kérdezte tőle az előszobában. - Kalapot akarok venni Gabriella kisasszonynál, nem szeretném, ha madárijesztőt csinálnának belőlem...

Sári, aki máskor nem igen szokta kéretni magát, most hirtelen a fejét rázta, s határozott hangon így szólt:

- Sajnálom, édesem, de szerdán délután nem mehetek veled...

Ez a pár szó, - fejték meg a pszichológusok, hogyan történt? - szöveget ütött a különben elbizakodott Gellért fejébe. Miért nem akar a felesége a városba menni? Szerdára nem ígértek társaságba. Ha pedig Sárit sürgős bevásárlások foglalják el, azt a barátnőjével együttesen is elvégezheti. Gellért máskor nyugodtan nézte, ha a felesége kikiáltott don Juánokkal suttog, de most valami baljóslatu hidegség futott a hátán keresztül.

- Annyi bizonyos, hogy résen leszek szerdán délután, - mondta magában, amikor a lépcsőn lefelé haladtak.

Ugorjuk át azt a két napot, amely az ominózus szerdáig eltelt, - a régi novellák olvasói úgyis megszokhatták az efféle ugrásokat, - s vegyük föl ott az elbeszélés fonálát, amikor szerdán délben a Gellérték szobaleánya az ebédlő asztalát lerakta. Gellért ilyenkor, rendes körülmények között, a villámos kocsiban nyelte le az utolsó falatját, de most óvatosan bevonult a szobájába, hogy a történendőket figyelemmel kísérje.

Mondjuk el röviden, hogy mi történt.

Sári asszony berakodott az éléskamrába, majd a szakácsnővel konferált a vacsora ügyében. Aztán lefekvés nélkül - pedig ebéd után mindig szokott pihenni egy félórácskát, - fölvette a téli kosztümjét, a tükör előtt fölsütötte a haját s a bolyhos kabátjába burkolózva, forgószerű módjára benézett a férfiszobába.

- Maga itthon van? - kérdezte kissé megdöbbenve az urától.

- Igen, pár sürgős levelet kell írnom. Hát maga hová siet ilyen korán?

Az asszony a füléig elvörösödött, - ha füllentett, mindig el szokott vörösödni, - aztán zavartan így felelt:

- A szabónőhöz.

- Ha egy félóráig vár, szívesen elkísérem a Deák Ferenc-utcáig, - mondta közömbös hangon Gellért.

- No, még csak az kellene, hogy maga is a nyakamon legyen... Útközben még legalább öt boltban kell tartanom hosszabb-rövidebb stációkat...

Gellért, aki látszólag nyugodtan szívta a szivarját, úgy érezte, hogy valami a torkát fojtogatja... Szeretett volna dühösen fölkiáltani: - Nyomorult, jól tudom, hogy a szeretődhez sietsz! De csodálatos erővel leküzdötte a nyugtalanságát s mosolyogva így szólott:

- Ahogy akarja, kedvesem. De vigyázzon, hogy el ne vásárolja a konyhapéznét...

Gellértné megcsókolta az urát s a következő percben már odakünn járt a köruton. Gellért tigris módjára hallgatózott s amikor biztos volt róla, hogy a felesége az utcán van, lázasan fölkapott az öltözőkódó asztról egy összegyűrt papirdarabot, amelybe az asszony a sütővasat megtörölte. Azt hitte, hogy szerelmes levél; de csalódott; a sarki szatócs számlája volt a reggel szállított fűszerekről...

Gellért megnézte az óráját, félhárom mult tíz perccel. Föltéve, hogy Sári csakugyan végigjár néhány boltot, ha a becsület ösvényén marad, úgy öt óra után már a szabónőnél lesz. Gyorsan megcsinálta tehát a haditervet: félhatkor maga is föl fog nézni a szabónőhöz s ha a feleségét ott találja, elviszi magával a cukrászdába. De ha nem találja ott, akkor a jó Isten legyen irgalmas hozzá...

Nyájas olvasó, voltál-e már valamikor a Gellérthez hasonló lelkiállapotban? Ha voltál, akkor nem kell előtted leírnom a szerencsétlen férfiú benső világát, amely a kaszinó asztala mellett - Gellért ugyanis hazuról a kaszinóba ment - viharos óceán módjára szenvedett a tajtékzó hullámok dühétől. Az óceán azonban inkább megengedhet magának hasonló excesszusokat, mert ő ilyen állapotban nem játszik tarokkot; míg Gellért kilencven forintnyi veszteséggel távozott öt óra előtt a kaszinóból...

De mit beszélünk hitvány anyagi dolgokról, amikor egy egész élet boldogságáról vagy boldogtalanságáról van szó? Gellért lázasan vetette magát a kaszinó előtt álló fiakkerbe s tompa hangon így szólott a kocsihoz:

- A Fürdő-utcába!

Tíz perc nem igen nagy idő, de a gyanakvó férj előtt egy örökkévalóságnak tetszett, amíg a fiakker a Fürdő-utcába ért. Ha a kellő kifejezést akarnók használni, azt kellene mondanunk, hogy Gellért fölviharzott az emeletre, s magánkívül lépett be azon a tüköruveges ajtón, amely a Gelbné előkelő szobájába vezetett.

A vastag málnaszínű szőnyeg, a jóleső melegség, a feketeruhás üzlettulajdonosnő mosolygó arca azonban hirtelen lecsillapította az idegeit. A tigrisből egyszerre kulturember lett, aki a legválságosabb körülmények közt is megőrzi nyugodtságát és jómodorát.

- Nem járt itt a feleségem? - kérdezte nyájasan Gelbnétől.

- Ó, a nagyságos asszonyt már négy hét óta nem láttuk. Pedig Párisból szenzációs színházi bluzokat kaptunk. Ha a nagyságos úr meg akarná lepni a nagyságát...

Gellért eltorzult arccal mosolygott.

- Nem, köszönöm, most ne fáradjon. De ha a feleségem esetleg később jönne, mondja neki, hogy hat előtt még fölnezek. Kérem, hogy várakozzék, amíg visszatérek...

Átment a szomszédos cukrászdába, majd egy kávéházban végignézte az összes ujságokat, anélkül, hogy egyetlen szót elolvasott volna belőlük. Hét óra előtt tíz perccel ismét becsöngetett a Gelbné szalonjába.

- Nem volt itt? - kérdezte lihegve.

- Nem, nagyságos úr...

Gellért búcsú nélkül távozott, beült a kapu előtt várakozó fiakkerbe, s rekedten így szólott a kocsishoz:

- Haza!

Tíz perccel később a prémeskabátú Otelló már ott állott a saját lakása ajtaja előtt. A szobaleány, aki az előszoba ajtaját fölnyitotta, ijedten nézett földult arcú gazdájára.

- Megjött a nagyságos asszony? - kérdezte Gellért kissé sápadtan.

- A nagyságos asszony már félőtkor itthon volt, - felelte a szobaleány csodálkozva.

Gellért belépett az ebédlőbe, az asszony nyugodtan, ártatlan arccal olvasott egy vöröskötéses regényből. Az ura láttára azonban abbahagyta az olvasást.

- Hogy kerül haza ilyen korán? - szólott bámulva Gellérthez.

- Azért jöttem, hogy megöljelek, hűtlen asszony! - szeretett volna fölkiáltani a szerencsétlen férj. De nagy erővel leküzdötte fölindulását, s halkán, szenvedő arccal válaszolt:

- Úgy érzem, hogy influenzát szereztem ebben a nedves időben... A kaszinóban találkoztam Sólyom doktorral, aki szigorúan rámparancsolt, hogy lefeküdjem...

Az asszony gyöngéden simogatta meg az ura homlokát (hogy tud szimulálni a kígyó!). Gellért pedig flegmatikusan kérdezte:

- Odafenn volt a szabónőnél?

- Persze. Már föl is próbáltam azt az új pongyolát, amelylyel az uracskámat még jobban magamba bolondítom...

- Melyik szabónőnél volt? - dadogta Gellért elhalványodva.

- Melyiknél? Hát Gelbnénél a Fürdő-utcában, maga vizsgálóbíró! - mondta kacagva Sári asszony.

A szerencsétlen férj úgy érezte, hogy minden vére a fejébe tódul, a butorok táncoltak körülötte (még a tekintélyes, nagy trumeau-szekrény is öregesen járta a kállai kettőst) s a homlokát kiverte a hideg verejték. Tehát igaz: a felesége megcsalja. Gellértnek úgy tetszett, hogy a tragédiák, a vérpad levegője rohan be egyszerre a csöndes ebédlőbe s hogy a felesége ártatlan, kék szemében a hetérák kacér és gúnyos pillantása lobog.

Egy darabig föl- és alájárt a szobában (tíz perc alatt minden földi bűnéért megszenvedett), aztán egyszerre megállott az asszony előtt.

- Sári, - mondta fuldokolva, - Sári, maga ma délután nem volt a szabónőnél...

Gellértné azzal ismét lázasan kipirult (éppen mint ebédután, amikor először füllentett), a kezével megkapaszkodott a zongorában, aztán szemlesütve kérdezte:

- Hát hol voltam?

- Azt ne tőlem kérdezze, Sári, hanem önmagától. Gelbnénél kétszer is föntjártam ma délután, de azt mondták, hogy négy hét óta nem látták magát. Bizonyos tehát, hogy rossz útra tévedt, mert különben nem volna arra szüksége, hogy hazudjék...

Gellért most szigorúan kiegyenesedett, olyan volt, mint a büntetés, a bosszúállás angyala. Az asszony ijedten zsugorodott össze, puha kezét (óh az az édes kéz!) megdöbbenve szorította a szívére, kék szemét iszonyodva lecsukta. Mintha csak a végső csapást várta volna, amely fiatal életét virágjában megszakítja...

- Mit akar tenni? - susogta pihegve.

- Mindent tudok, Sári, - folytatta, merészen Gellért. - Bűnének csak egyetlen mentsége lehet: az, hogy az egész dolgot őszintén bevallja. De semmitse szabad elhallgatnia, semmit, mert különben mindketten veszve vagyunk...

Sári asszony leroskadt a zongoraszékre, de aztán meggondolta magát és egy merész mozdulattal az ura ölébe kuporodott. Gellért, aki gyilkolni szeretett volna, fenséges némasággal tűrte ezt a hallatlan szemtelenséget, s visszafojtott lélekzettel kérdezte:

- Tehát igaz?

- Igaz, Miska... Meggondolatlan voltam, de tudom, hogy megbocsát... Hiszen sokkal jobban szeret, semhogy sokáig bírna haragudni rám!...

- Azért fogok megbocsátani, mert szeretem? - kiáltott föl megbotránkozva Gellért.

Az asszony hizelkedve hajtotta fejét az ura vállára, könyein édes mosoly csillogott keresztül s kacéran, hódító volta teljes tudatában folytatta:

- Azért se fogsz rám haragudni, azért se azért se...

Gellértnek még a szívverése is elállt erre a merészségre: az asszony most forró ajkát az övéhez tapasztotta. Erre még nem volt példa a világtörténetben: a hűtlen feleség édes csókkal akarja kiengesztelni a megcsalt férjet...

Mondhatatlan erővel leküzdötte azonban fölindulását (mily jó lett volna megfojtani a kétszínű teremest!) s azon a hangon, amelyet a régi novellaírók szenvtelenek szoktak mondani, játszott tovább sajnálatraméltó szerepét.

- Természetesen valami nőtlen férfi van a játékban? - kérdezte a szép bűnöst, aki most már karját is a férje nyaka köré fonta.

- Igen, drágám, cinkostársam is volt, - felelte az asszony sóhajtva, amíg ajkával a szegény Gellért füle körül babrált.

Gellért ideges mozdulatot tett.

- Szabad kérnem, hogy ne csiklandozza a fületem? És ha nem vagyok indiszkrét, hogy hívják a cinkostársát?

Sári pajkosan elmosolyodott.

- Lássuk édes, kitalálná-e magától is. Gondoljon csak végig az ismerőseim között és mondja meg őszintén, hogy mire gyanakszik?

- És maga ilyen könnyedén beszél a dologról? - fakadt ki iszonyodva a megcsalt férj. - Azt kell hinnem, hogy elment a józan esze...

- Istenem, csak nem kívánja talán, hogy a Dunába ugorjak? - szólott ajkbiggyesztve Sári asszony.

Gellért lenyelte, amit mondani akart, s behúnyt szemmel folytatta:

- A nevét! Mondja meg röviden a nőtlen úr nevét! Ha a jó Istent ismeri, figyelmeztetem, hogy igazat beszéljen...

- Jé, talán csak nem képzeli, hogy hazudom?... Ha már annyit megvallottam, hát semmi okom a további tagadásra... Az a nőtlen úr nem más, mint... mint... Hát mégse találja ki!

- Asszony, a nevét, mert rögtön megőrülök...

Sári asszony fölhúzta az orrocskáját.

- Jó, csak ne kiabáljon úgy, hogy a cselédek is meghallják... A cinkostársam nem más, mint Szentpály Gyurka...

- Mit mond? A kopasz Szentpály!

- Úgy van, a kopasz Szentpály... Addig suttogott a fülembe, amíg végre is levett a lábamról... Meg aztán, őszintén megvallva, az is mindig az eszemben volt, hogy magának olyan bizalmas jóbarátja...

- Azért tette, mert nekem bizalmas barátom?

- Nem csupán azért, de részben bizony ez is hozzájárult, hogy elcsábítsam magamat...

Gellért arcát elborította a vér - ilyen beszédre aligha volt még példa a hűtelen asszonyok történetében - de azért hősies önmérséklettel folytatta:

- És ma délután is találkoztak?

- Persze.

- Az ő lakásán?

- Természetesen. Csak nem hívhatom ide, hogy maga mindent megtudjon...

Gellért most már elmeháborodott módjára mosolygott:

- És mennyi ideig volt nála?

- Hát egy óráig. Mindig egy teljes óráig vagyok nála. Hétfőn, szerdán és pénteken vagyok ott, még pedig háromtól négyig...

A férj nagyot lélegzett, aztán görcsösen összeszorította a kezét.

- Szereti? - kérdezte.

- Kit?

- Hát Szentpályt?

Sári asszony csodálkozva nézett az urára.

- Miért beszél most megint Szentpályról?

- Hát az imént nem arról beszélünk!

- Drágám, a maga eszeckéje úgylátszik megzavarodott. Hiszen mondtam, hogy nála voltam...

- Kinél?

- Hát Pataky úrnál, az énektanárnál...

- De ha jól emlékszem, hát azt mondta, hogy Szentpály vette le a lábáról...

- Jesszusom, miért beszél annyi badarságot össze-vissza?... Szentpály vett rá, hogy a hangomat kiképezsem s tanuljak be egynéhány könnyebb fajtájú operett-szerepet. De mivel tudtam, hogy maga mindig ellene volt a komédiázásnak, hát titokban tanultam, hogy magát március végén meglepjem...

Sári asszony oly bájos együgyűséggel nézett az ura szemébe, hogy a Gellért dühe egyszerre elpárologott. Ha kedve után megy, rögtön össze-vissza csókolja a feleségét, de mivel rohamai dacára nem volt éppen az ostobák közül való, még idejében meggondolta a dolgot. Ahelyett tehát, hogy az örömét elárulta volna, komolyan megrázta a fejét és egy Shakespeare-színész nemes mélabújával deklamálta:

- Csak arról akartam meggyőződni, hogy csakugyan igazat beszél-e - és örülök, hogy az őszinteségében nem csalódtam. Így már továbbra is jóbarátok maradunk...

Az asszony hálás pillantást vetett rá, a ravasz Gellért pedig kissé nyájasabban folytatta:

- Megbocsátok neked, mert bájos és szeretetreméltó vagy... De a jövőben ne tégy ilyet, mert komolyan megharagszom...

Tee kettősben

I.

Starheim-Gedőváry Miklós herceg, a rétháti huszárezred főhadnagya, tulajdonképp a gedővári kastélyban lakott, de idejének legnagyobb részét Rétháton töltötte, az ezredénél. A fiatal főhadnagy, aki Lajos főherceg, az ezredparancsnok oldalán végezte az adjutánsi teendőket, alig félesztendő házas volt; a hercegnét azonban csak hetenkint kétszer látta, amikor a főherceg tizennyolc órai alvással pótolta ki gyakori virrasztásait. Az új férj ilyenkor már hajnali négy órakor a zuhany alá állt, ötkor átlovagolt Gedővárra, s este, tea után, megint csak visszatért a garnizonjába.

A hercegné tavaly szeptember elején tért haza négyhónapos nyári pihenőjéből. A gyertyánligeti vadászkastélyban lakott, fenyvesekkel benőtt, óriási hegyormok között, ahol a herceg mindössze kétszer látogatta meg a tatavidéki hadgyakorlatok előtt. A megérkezését követő ötödik napon történt, hogy Starheim-Gedőváry herceg, rendes szokása szerint, vissza akart lovagolni késő este Réthátra. A hercegné azonban, aki máskor szeliden csókra nyujtotta a homlokát, ezúttal lesütötte a szemét.

- Oly jó lenne, ha itt maradna! - szólott álmodozva.

- Mi jut eszébe? Ő fensége ma a rétháti önkéntes tüzoltók táncmultságába ígérkezett, s tíz órára odaát kell lennem a kastélyban. Ha még máskor kívánná...

- De én ma akarom, hogy itt maradjon... Ha szeret, csak hajnalban tér vissza... Oly édes dolgokat mondanék, hogy nem bánna meg az áldozatát...

- Hát a fenséges úr?

- Üzenje át valami lovaslegénnyel, hogy rosszul van, vagy üzenjen akármit, amit jónak lát... Oly szépen eltöltjük az estét, hogy akár sohasem vágyódik Réthátra... Ez az első kérésem az esküvőnk óta... lenne szíve, hogy megtagadja tőlem?

A herceg habozva nézett bájos feleségére, aztán szomoruan dűnnyögte:

- Nem lehet... akárhogy gondolkodom... a fenséges úr okvetetlenül megharagudnék...

- Ha a fenséges úr kedvesebb magának, mint én, hát csak menjen Isten hírével! - szólott a hercegné megsértődve.

A herceg még egy darabig gondolkodva sétált föl meg alá, de utóbb hirtelen elhatározással ezt mondta:

- Tudja mit?... Itt fogok maradni reggelig... átküldök egy lovas embert Réthátra és azt üzenem, hogy ötvenhat fokos lázam van... Az ötvenhat fok utóvégre egészen csinos rekord...

A herceg tehát otthon maradt a gedővári kastélyban és csak reggel lovagolt vissza Réthátra, az ezredéhez. De pszichológiai tehetségének kétségtelenül dicséretére vált, hogy a hercegné marasztalása gyanut keltett benne. Ő azonban aligha fog valaha rájönni a marasztalás igazi okára, amelyet én ezennel őszintén leleplezek.

II.

Starheim-Gedőváry hercegné, aki egy kisebb európai uralkodó kastélyából ment férjhez a dunántúli hegyek közé, már félóra óta várakozott a pázmánvölgyi vicinális vasútra, amely pontosan kilenc és tizenkét óra között szokott befutni a futókás állomásra. Az állomásfőnök másfélórás késést jelzett, de akik a pázmánvölgyi vicinálist ismerik, jól tudják, hogy Pázmánvölgyön másfél óra fölért öt vagy hat polgári órával. A fiatal nő unatkozva lapozgatta egy darabig német regényét, majd kisétált a podgyászraktárak és a fűtőház felé. Körülbelül huszonkétszer vagy huszonháromszor tette meg ugyanazt az utat, amikor észrevette, hogy a komornája elaludt. A hercegné irigykedve nézte a jóízűen pihenő leányt és kétségbeesve így sóhajtott föl:

- Neki könnyü, - de mit csinállok én, amíg ez az átkozott vasúti vonat ideér?...

Körülbelül tizenegy óra felé újabb kocsi kanyarodott a pázmánvölgyi vasúti állomás felé. Lakkos, nyitott cséza volt, amelyből egy feltűnően öltözött, de igen csinos fiatal leány ugrott le a pályaépület lépcsőjére. Az új vendég kacér mosolylyal fogadta a távirótiszt köszöntését, s amikor azt hallotta, hogy a vonat még valahol a borosnyói hegyek közt poroszkál, maga is betért a távirótiszt hivatalába... A hercegné gépiesen olvasta el a névjegyet, amely az új utas bőröndjeihez volt erősítve s amikor közelebb hajolt, csodálkozva fölsikoltott... A csinos, rézveretes bőröndökön ugyanis ez az ismert név volt olvasható:

- Ladányi Paula.

- Egek, hisz ez a férjem barátnője! - kiáltott föl magában a hercegnő.

Ország-világ tudta - és a hercegné épp oly jól, mint más, - hogy Starheim-Gedőváry herceg már másfél év óta udvarol a piszeorru színésznőnek... A herceg időközben megházasodott, de férji minősége absolute nem akadályozta meg abban, hogy a rétháti szintársulatot továbbra is bőkezűen támogassa. A tisztikar mindennap ott ült a *Korona* színházzá alakított nagytermében és Lajos főherceg, aki maga is mulatni szerető fiatalember volt, tisztársaival szintén gyakran végignézte a *Goldstein Számi*-t és a *Kornevillei harangok*-at. A primadonna azonban, Ladányi Paula kisasszony, kizárólag csak Starheim-Gedőváry hercegnek játszott, aki néha egy vagon tearózsát hozatott le az Isten háta mögött fekvő mezővárosba...

A hercegné eleintén megdöbbenve nézte a primadonna bőröndjeit, aztán kíváncsian beleskelődött a táviró-hivatalba... Gondosan vizsgálgatta a szép leányt, kutató pillantást vetett a színésznő selyem utiruhájára, zöld utazókalapjára, kicsiny, barna cipőire és komolyan így szólott:

- Csinos és megnyerő kis perszóna...

És csillogó szemmel folytatta:

- Aj, aj, de jó lenne megismerkedni vele!

Mínta a sors meghallgatta volna a hercegné kérését, a primadonna kijött a perronra és kinézett az összefutó sín párok közé. Később mosolyogva nézett a hercegnére és bohémes fesztelenséggel szólította meg az ismeretlen uriasszonyt:

- Ezt ugyan még jó kis darabig várhatjuk...

A hercegné barátságosan bólintott:

- Magam is azt hiszem... Még jó, ha ránk nem esteledik, amíg e sárfészekből kimozdulhatunk...

Egymás mellé ültek a hajnalkás eresz alá és Ladányi kisasszony utóbb bizalmasan elmondta ittlétének történetét és rugóit.

- Négy hétig Brezslícán nyaraltam... egy ócska malomban, amelybe zivatar idején becsurog az esővíz... Két hétig nem láttam kabátos embert... és fűző nélkül, világos kretonpongyolában kószáltam egész nap az erdőben... De most vissza kell térnem Réthátra a vőlegényemhez és mivel Brezslícának Pázmánvölgy a vasúti állomása, hajnalban fájó szívvel búcsúztam el egy esztendőre a malomtól...

- Hát vőlegénye van? - kérdezte a hercegné csodálkozva.

- Persze. A vőlegényem kétóránnyira lakik Rétháttól, a falusi birtokán, ahol gyerekkora óta gazdálkodik... A *Boccaccio* címszerepében bolondult belém, ahol tényleg mutatok valamicskét... Azóta majd mindennap bekocsizik Réthátra, s megígérte, hogy májusban feleségül vesz...

A hercegné gondolkodó arcot vágott.

- Megbocsásson, - szólt, - de úgy hallottam, hogy maga bizalmas barátságban áll Starheim-Gedőváry herceggel... Ha a vőlegényének csakugyan az a szándéka, hogy feleségül vegye...

- Ojjé, hát azt hiszi, hogy nem mondtam el neki mindent?... Az igaz szerelem nem sokat törődik a multakkal és Bandi, ha a jövő éven jó termésre lesz kilátás, az ismeretségem dacára szívesen feleségül vesz... De azt már szentül meg kellett fogadnom neki, hogy a herceggel egyszer s mindenkorra szakítok...

- És szakított vele?

- Azt hiszi, hogy ez olyan könnyű dolog?... A herceg másfél év óta szeret, s én most már szívesen lemondanék a barátságáról, ha könnyűszerrel szakíthatnék vele... De hogyan szakítsak, mikor szünetlenül a nyakamon van?... Bandi ma tizenkétoldalas levélben kér, hogy csütörtök este a lakásomon teázhassék, - de hogy fogadjam, mikor Miklós herceg mindennap nálam iszsza a teáját?...

A hercegnő tágranyílt szemmel hajolt előre, - azt a tónust, amelyben Ladányi kisasszony beszélt, világéletében még nem hallotta... De hogy a dolog végzetlenül érdeklő, az látnivaló volt izgatott hallgatásán... Egy kis ideig tűnődve nézett maga elé, de egyszerre hangosan elnevette magát... Valami pajkos, diákos ötlet lopódzhatott az agyába, mert egyszerre jókedvűen karolt a csöndesen üldögélő Ladányi kisasszonyba:

- Csakugyan szeretné, ha a Bandija ott teázna?

- Persze...

- Tudja mit?... Hívja hát meg bátran csütörtökre... Én jótállok arról, hogy a herceg ezen az estén nem látogatja meg...

- De kicsoda ön?...

- Azt ne kérdezze... Én az a jó tündér vagyok, aki a nélkülöző szerelmeseket támogatja... Higyjen a szavamnak... nem bánja meg... és csak fogadja el csütörtök este a Bandiját.

A színésznő bámulva nézett az ismeretlen uriasszonyra, de egy váratlan csoda megakasztotta a további beszélgetést; a pázmánvölgyi vicinális egyszerre berobogott az állomásra. A füttyülésre a hercegné komornája is fölébredt s ijedten szedte össze a táskákat és bőröndöket, amelyek a perron aszfaltján heverték...

III.

Hajnal felé lehetett, a herceg már szabályosan lélekezett, de a hercegné egyszerre fölébredt... Hálósobája ablakán át világosság derengett, a lámpa rózsaszín selyemernyője már lassankint beleolvadt a hajnali világosságba, odakünn koránkelő madarak füttyentgettek a gedővári ablak alatt... A hercegné egy darabig álmosan hallgatódzott, aztán alamuszi módon elnevette magát... És elégedetten így szólott:

- Talán most csalja meg... talán most... ebben a pillanatban...

Az impresszárió multjából

Valami híres művész hangversenyezett a Vigadó nagytermében, s amikor éjfél táján, hálás szavakkal, elbúcsuzott tőlünk, Dürer, az impresszárió, aki a világ legtöbb nagyságát elkísérte már Belgrádtól a Fokvárosig, egész sereg furcsa történetet mesélt nekünk kalandos pályafutásából.

- Higyjék meg, uraim, - mondta mosolyogva, - hogy nem mindig az igaz talentum nyomán fakad az úgynevezett égbekiáltó siker. Gyakran jelentéktelen kis epizódok döntik el egy-egy művészi debut sorsát; bolondos külsőségek, melyekre senkise számít komolyan. Persze, az olyan vén róka, amilyen én vagyok, már jól ismeri azt a szeszélyesen megbízhatatlan szörnyeteget, akit önök röviden közönségnek hívnak. Eszembe jut például egy kaliforniai téli este, amikor Tilda di Sicardit, a nagy olasz tragikát, bemutattuk annak a hitvány tolvajcsöcseléknek, aki ott a szegény aranybányákat kiszipolyozza...

Úgy emlékszem, mintha tegnap történt volna: a *La moglie infidela* című drámát hirdettük. A szép, fekete asszony, aki művészi turnéján a félvilágot lázba hozta, félig üres házak előtt játszott: a kalandor népséget a komoly dráma hidegen hagyta. Mikor délfelé a színházhoz fölnéztem, a pénztáros csöndesen bóbiskolt a rácsos ablak mögött, a titkár pedig sötét ábrázattal kémlelődött a vigasztalan messzeség felé... A bevétel alig volt több kétszáz dollárnál, holott esténkint legalább kétezerre számítottunk...

Kedvetlenül mentem föl a színpadra, ahol a színészek hitelbe kártyáztak, a kis Tina pedig, a művésznő szobalánya, kíváncsian várta az újabb híreket, hogy úrnőjének sietve referálhasson. Tilda ugyanis ideges volt, mint egy szanatórium, s az előtte való estén görcsök közt jelentette ki, hogy búcsu nélkül el fog utazni Friscóba (ahogy a benszülöttek San Franciscót nevezik). Mikor a kártyázó színészek között végigmentem, Tersi, a pisze kómikus nevetve rám kiáltott:

- Ma megint ott kell majd lebzselnünk a páholyban?

Mert elfeledtem önöknek mondani, hogy a nagy tragikát örjögővé tette az üres színház s az olyan estéken, amikor a nyomorult nép nem kapkodta el a jegyeinket, a dologtalan színészeinknek szigorúan meghagytuk, hogy a földszintet és a páholyokat benépesítsék s igaz meggyőződéssel adják a mámoros habitűt. Szegények sokkal szívesebben kószáltak volna az orfeumokban és a kocsmákban, de mivel félték tőlem, hát eljöttek a színházba. A legtöbb jóízűen aludt az előadás alatt, de gépiesen fölriadt, mikor tapsolni kellett. Oly búbanatoson tapsoltak, mintha az édesanyjukat temették volna. Persze, már százszor, százötvenszer bóbiskolták végig ugyanazt a darabot...

Mikor a pisze kómikus most ilyen tréfás kétségbeeséssel rámkiáltott, egyszerre megálltam a kártyaasztal mellett. Sokszor tapasztalhatták, hogy a legjobb ötletek néha egész váratlanul bukkannak föl az ember agyvelejében, s én, aki hat nap óta tanácstalanul kutattam valami tisztességes idea után, most hirtelen a homlokomra csaptam. A színészek bámulva néztek rám, én pedig így szóltam hozzájuk:

- Uraim, hagyják abba a kártyázást és fáradjanak föl azonnal a színházi irodába...

Giannini, a fiatal bonvivant, megütödvé tette le a kártyáját.

- Most, Dürer úr, amikor százezer lira veszteségben vagyok?

Kivettem a zsebemből egy ötlirást.

- Itt van egy kis kárpótlás a veszteségeért...

- Ez már egészen más beszéd, - mondta megnyugtatta Giannini, és habozás nélkül fölkel a kártyaasztal mellől.

Valamennyien követtek az irodába, ahol cigarettával meg cognaccal kínáltam őket, aztán nemes egyszerűséggel intéztem hozzájuk a következő beszédet:

- Hölgyeim és uraim, ma ismét az a kellemes kötelesség vár önökre, hogy az isteni Tilda játékában gyönyörködjenek. Fáradságukat azonban nem kívánom ingyen; személyenként husz lírát kapnak azért, hogy az előadást végignézzék. Ezzel cserében mindössze csak azt kötöm ki, hogy az utasításom szerint való maszkokban ülnek be a páholyokba és a földszintre...

- Kimaszkirozva menjünk a nézőtérre? - kérdezték össze-vissza a színészek.

- Úgy van. És nemcsak hogy kimaszkirozzák magukat, hanem el is játszanak egy kis rögtönzött tragédiát. Hogy mit, azt rögtön megmagyarázom önöknek. Még csupán azt jegyzem meg, hogy külön ötven lírát kap az a tisztelt művész, aki a szerepét legjobban eljátszsa...

Szavaimat általános lelkesedés fogadta: színészeim ama lények közé tartoztak, akik a pénzt nem gyűlölték elvileg. Mielőtt a további részleteket megmagyaráztam volna, a következő utasításokat adtam nekik:

- Tersi úr laplatai tábornoknak öltözködik és a mellére tizenegy érdemrendet tűz. Giannini úr egy melbournei szenátort fog ábrázolni. Giojosa kisasszony egy spanyol grófnét ad, míg San Rosa úr egy balkáni erőművész kecskeszakállával fog beülni a földszinti páholyba. A többiek mint grófok, szakácsnék, tengeri kapitányok és hercegnők helyezkednek el a földszinten és az erkélyeken...

*

Mikor az előadás kezdete előtt a függöny hasadékán át a nézőtérre leselkedtem, jogos büszkeséggel láttam, hogy művészeim megfelelnek a beléjük helyezett bizalomnak. A laplatai tábornok kifeszített mellel ült a földszinti proscénium-páholyban, s mord arccal fikszirozta az első sorok hölgyeit. Attiláján néhány gyanus rendjel, s egy kotillonból idecsempészett naptányér csillogott... A melbournei szenátor a színházi borbély kis leányával csevegett, aki beteg hercegkisasszonynak volt öltözködve... A spanyol grófné lorgnonján át a laplatai tábornokot nézte, aki később finom udvariassággal köszönt neki. A balkáni erőművész narancsot hámozott, s a kövér gyümölcshéjat kiszórta a parkettre. A grófnék, szakácsnék, tengeri kapitányok és hercegnők bágyadtan legyezhettek magukat és a színlapot olvasták...

A függönnyt utóbb pontosan fölhuzták és a *La moglie infidela* első jelenetei minden zavar nélkül leperegtek. A szicíliai gróf hosszan tárgyalt az intrikussal, aki nejét pokoli mosolylyal berágalmazta előtte. Később a harisnyás szolga, aki gránátszín nadrágot hordott, bejelentette a vendégeket, s a kormányzó, a kiskoru principe, a kövér, szőke postafőnök, az estélyruhába öltözött asszonyok sorra bevonultak a gróf szalonjába, amelynek hátterében viruló narancsfák látszottak be az üveges falon át. Élénken és sok maliciával csevegték, amikor a harisnyás lakáj egyszerre csak ezt jelentette:

- La contessa!

A grófné - a fenséges termetű Tilda di Sicardi - bágyadt mosolylyal közelített az oldalajtón át, a vendégek fölálltak a helyükből, amikor egyszerre rekedt ordítás hallatszott: a laplatai tábornok, aki mindeddig nyugodtan ült a földszinti proscénium-páholyban, tigris módjára felugrott a helyéből és idegenszerű angolsággal üvöltötte:

- A feleségem!

Általános zűrzavar támadt, a fizető közönség rémülten fölriadt, a rendőrtisztek vésztjósító arccal közeledtek, a melbournei szenátor pedig - halványan, de az előkelőség nyugalmával - hajolt ki a páholya bársonykönyöklőjén.

- Uram, - kiáltotta át nemes grandezzával a fiatal laplatai tábournoknak, - az a nő, aki ott fenn a színpadon játszik, a testvérhugom, született Tamar Indien-leány... Édesapánk a közép-ausztráliai szövetségtanács elnöke volt, s hugom csak a keblében lobogó isteni szikrának engedett, amikor a művészet göröngyös ösvényére lépett. Megtiltom hát önnek, hogy ama nőt sértesse! Ha a szép szó nem elég önnek, akkor lövöldözünk egymásra zsebkendővégről, ha úgy tetszik...

A spanyol grófné e szavakra elájult, de előbb ideges kacagógörcsök közt sikoltotta:

- Szegény hugom!

A balkáni erőművész egy narancsot dobott föl a színpadra, a grófnők, szakácsnék, tengeri kapitányok és hercegnők pedig kipirulva, a helyükről felugrálva rikoltották:

- Botrány! Gázság! Gyalázat! A családi jelenetet idehozni a színpadra! Le a zsarnok férjjel! Le a hűtelen asszonynyal!

Általános riadalom támadt, a nagy tragika ijedten menekült az öltözőjébe, mire a laplatai tábournok kilépett a páholy elő részén át, méltóságos léptekkel végigment a támlásszékeken, s teljes nagyságában kiegyenesedve állt meg az orkesztrum egy karosszékén.

- Hölgyeim és uraim, - kiáltotta a tábournok, - az a nő nemcsak engem hagyott el, hanem nyolc kiskorú gyermekét is. Én csak a hitvesem után kiáltok, de nevetlen porontyaim az önmagáról megfélemedezett édesanyát siratják. Megszökött egy gaz csábítóval, azzal a kopasz, vörös brigantival, aki az előbb testvér bátyjának hazudta magát... Hölgyeim és uraim, egy vén katona esdekel önökhöz: szolgáltassanak igazságot a vérigsértett férjnek és adják vissza gyerekeinek a gonosz anyát...

A közönség - a fizetők csekély csapata - tényleg kísérletet tett arra, hogy az anyát visszaadja gyermekeinek, de a rendőrség, szerencsére, közbelépett: a színházat karhatalommal kiürítették. Mondanom se kell, hogy a lapok másnap rémes cikkeket közöltek a botrányról, s szívreható színekben festették le az ősz katonát, aki a csaták viharából visszatérve, családi fészékét üresen találta... A város egyébről se beszélt, mint a megszökött asszonnyról, s a pénztár előtt másnap lovas katonaság tartotta fenn nagy fáradsággal a rendet. Hat hétig zsúfolt házak előtt játszották napról-napra a *La meglio infidela*-t; a kis truc kerek százezer dollárt jövedelmezett az önök alázatos szolgájának...

Az impresszárió mosolyogva szivarra gyujtott, aztán szerényen így fejezte be előadását:

- Egyébként kötelességem megjegyezni önöknek, hogy a következő évben megint csak koldusbotra jutottam. Életemben ugyanis már tizennégyszer volt egy kerek millióm, de legalább ugyanannyiszor jutottam abba a helyzetbe, hogy kenyeret és száraz sajtot kellett vacsoráznom. E pillanatban például nyílt számlám van az angol bankban, de biztosra vehetik, hogy a halálom után nem marad annyim, amennyiből a szálláspénzem kikerül...

A jutalomjáték

Polgári fényűzéssel berendezett szoba az udvar hátulsó részében. Az asztalon kopott album, megfakult családi képekkel. Pamutból készült ó-dívatu csecsebecsék. Nagy álló-tükör. A kanapén, melyből itt-ott kíváncsian kandikál ki a tengeri fű, *Daruvölgyi* Irma, a vidéki színtársulat primadonnája fekszik. Igen rosszkedvű és ideges.

(*Kopogtatás.*)

A primadonna (bosszankodva): Valószínűleg megint az a majom Baranyay akarja kínpadra vonni az idegeimet. Nekem ugyan akár az egész színtársulatot a nyakamra hozhatja. Bánom is én, hogy családapa, s hogy öt serdületlen porontya van. Nem lépek föl, ha bár az egész világ összedül. Játszsa el a felesége a *Nebántsvirág*-ot! Másfélmászás Deniset még úgyse látott a tamásvári értelmiség...

(*A kopogtatás szerényen ismétlődik.*)

A primadonna (a helyéből fölemelkedik. Harcra készen): Szabad!

Az ajtó lassan fölnyilik s egy negyvenévesnek látszó, alázatos úr aki folyton lekötelezőleg mosolyog, hajlongva a szobába lép. A mellényén háromszoros aranyláncot visel. A primadonna megdöbbenve nézi, mert a látogató teljesen ismeretlen előtte.

Az idegen úr: Bocsánat, hogy bátor voltam alkalmatlankodni. De oly ügyben jövök, amely némileg a hazai művészet közös ügye. Előbb azonban engedje, hogy bemutatkozzam. Nevem Goldschmied...

A primadonna (kedvetlenül): Foglaljon helyet. És mondja el gyorsan, hogy mit kíván tőlem. Nem vagyok abban a hangulatban, hogy hosszabb beszélgetésre képes lennék...

Az idegen úr: Óh kérem, kérem. Igyekezni fogok, hogy tömör és lakonikus legyek.

A primadonna: Tehát miről van szó?

Az idegen úr: A városban ma futótűzként terjedt el az a hír, hogy Nagysád holnap nem lép föl a *Nebántsvirág*-ban.

A primadonna: Úgy van!

Az idegen úr: A direktor haját tépve deklamál reggel óta a kávéházban, a rendező úgy lovagol föl s alá, mint a bolond, a színtársulat tagjai pedig, akik két hét óta nem igen ettek mást kiskutyásnál, zokogva várják, hogy a Nagysád szíve meglágyul...

A primadonna: Azt ugyan várhatják!

Az idegen úr: Engem, mint az imént szerencsém volt mondani, egyszerűen csak Goldschmiednek hívnak. Nem vagyok se művész, se költő, se valami mecénást játszó mágnás, de azért teljesen méltányolni tudom azt a csapást, amely a Nagysád elhatározásával a művészetre háramlik.

A primadonna: Bánom is én!

Az idegen úr: És megbocsát, ha arra is kitérek, ami a Nagysád elhatározását befolyásolta. Talán indiszkrétnak és tolakodónak fog tartani, de kötelességem, hogy ezt a kényes pontot is érintsem. Azt hiszem, nem járok messze a valóságtól, amikor a költő ismert mondását idézem: *Cherchez la femme!*

A primadonna: Mit ért ez alatt?

Az idegen úr: Azt, hogy: minden bajt a férfiak okoznak.

A primadonna: Mondhatom, hogy kissé furcsán kezeli a francia nyelvet.

Az idegen úr: Az mindegy. A lényegben azonban, úgy gondolom, nem tévedek: Nagysád bizonyára szerelmes.

A primadonna: Mi köze hozzá?

Az idegen úr: Mi közöm? Talán azt akarja mondani, hogy a művészet magánügy? Hogy a művész cselekedetei nem tartoznak a nyilvánosság bírálata alá? Ez esetben tudja meg, hogy minden tisztességes hazafi köteles érdeklődni az igazi művészek élete iránt. Mert az Isten kegyelméből való művész nem magának él, hanem nekünk, akik pályafutását figyelemmel kíséjük.

A primadonna: Él ám maguknak a kis cica!

Az idegen úr: De hagyjuk a cél nélkül való vitatkozást. Tamásvárott még a serdületlen gyermekek is tudják, hogy Nagysád azért nem játszsza el a *Nebántsvirág*-ot, mert Csizsár úrral, a természetfiuval összeveszett.

A primadonna: Ha nem akarja, hogy a szakácsnét becsöngessem, nagyon kérem, hogy ne említse azt a nyomorultat...

Az idegen úr: A csöngetyü annál kevésbé riaszt vissza, mert úgy látom, hogy nincs is csöngetyü a szobában. De ha volna is, habozás nélkül kimondanám, hogy az ily jelentéktelen magánügy nem jogosítja föl Nagysádat arra, hogy bennünket művészetétől megfoszszon...

A primadonna: Nem jogosít föl?

Az idegen úr: Nem, nem és százszor is nem. A művész nem a magáé, hanem a miénk. A művész éppen úgy közbirtok, mint a városháza vagy az országút.

A primadonna: Ne mondja!

Az idegen úr (hévvel): De mondom. És akkor is mondanám, ha nagysád a szakácsnét becsöngetné. Szerelem? Féltékenység? Szakítás? Engedje meg, hogy keserü kacagással kiáltsam: Hahahahaha!

A primadonna: Csak kiáltsa!

Az idegen úr: Mi közünk nekünk ahhoz, hogy a bájos Denise de Flavigny a polgári életben is szerelmes és féltékeny? Mi csak az ő színpadi szerelmét és színpadi féltékenységét respektáljuk; a többi, mint a költő oly szépen dalolja, sifli. A művész minden szubjektív érzését köteles alárendelni a hivatásnak s a dicsőségnek; ám jó, törjön meg a szíve, de azért játszszi, mert a hivatása úgy rendeli...

A primadonna: Törjön meg a maga szíve, ne az enyém!

Az idegen úr: Sírjon, átkozódjék és tépje akár körmével a párna csipkékjét; de a színpadhoz, az ő esküdtött bálványához, még boldogtalanságában se legyen hűtelenné. A szoba csöndjében tetszése szerint fetrenghet, de amint az utcára lép, felejtse el mindazt, ami szívét odahaza elfacsarta. És kövesse emelt fővel a csillagot, amely utján fényesen világít előtte...

A primadonna (felül a kanapén): Kedves Goldschmied úr, engedjen meg egy alázatos kérést...

Az idegen úr: Parancsoljon:

A primadonna: Legyen szives sürgősen búcsút venni tőlem. Mert ha szép szerével nem megy, behivom a szakácsnét....

Az idegen úr: Hát ez a válasza mindarra, amit elmondtam?

A primadonna: Ez.

Az idegen úr: És elhatározott szándéka, hogy nem lép föl a *Nebántsvirág*-ban?

A primadonna: Úgy van.

Az idegen úr (fönláll a helyéből. Zsebkendőjét a szeméhez emeli. Nagyon meghatott hangon): Jó, kisasszony! Meg kell nyugodnom a tudatban, hogy ön rideg, szívtelen és önző. A saját bánatáért egy egész város nyugalma fölládozza s gúnyosan elfordul azoktól az idealista lelkektől, akik művészetének tiszta lángját szomjuhozzák. (Könybefuló hangon): Áldja meg az Isten, kisasszony!

A primadonna (kissé megindulva): Isten vele, Goldschmied!

Az idegen úr (az ajtóból): És ne feledje el, hogy egy derék embernek, mi több: egy becsületes családapának bánatot és keserőséget okozott.

A primadonna: Még egy percre, Goldschmied! Az elhatározásomat nem fogom ugyan megváltoztatni, de megvallom, jól esik az a tudat, hogy egy derék ember így rajong értem, mint ön... És pályafutásom bárhogy is alakuljon, magára, Goldschmied, mindig úgy fogok visszagondolni, mint a művészet tisztalelkű barátjára...

Az idegen úr (félre): Szép vigasztalás!

A primadonna: Még egyet, Goldschmied! A nevét már tudom, de higgye meg, jól esnék azt is tudnom, hogy kicsoda tulajdonképp az a férfiú, akit tehetségemmel ennyire meghódítottam?

Az idegen úr: Azt akarja tudni, hogy ki vagyok?

A primadonna: Azt, Goldschmied!

Az idegen úr: Jó, kisasszony. (Nemes egyszerűséggel): Sem gróf, sem báró nem vagyok, pályadíjat sem tűztem ki középfajú drámára, sőt még csak szende karhölgyeknek se udvaroltam. Ellenben zálogházam van a tamásvári főtéren...

A primadonna: Zálogháza?

Az idegen úr: Úgy van. De a zálogház irgalmatlanul rosszul jövedelmez. Az emberek itt egytől-egyig nyárspolgárok; és a kis jövedelmecskéjüket pedánsul beosztják. Ha valamely különös esemény nincs, annyit se keresek, amennyiből a boltom árendája kifutja...

A primadonna: Nem értem.

Az idegen úr: De én, fájdalom, jól értem, kisasszony. Az ön jutalomjátéka kirántott volna a csávából; mert önbe a fél város szerelmes. De így, hogy azt a számárságot úgy a szívére vette...

A primadonna: Hát mi összefüggésben van az én jutalomjátékom az ön zálogházával?

Az idegen úr: Mi összefüggésben? Haha! Az ifjuság, amelynek kivétel nélkül maga az ideálja, virággal és koszorúkkal halmozta volna el dédelgetett kedvencét. És mivel az ifjuságnak nem igen van fölösleges pénze...

A primadonna: Tehát?

Az idegen úr: Tehát holnap délelőtt minden gyűrű és óra odavándorolt volna a szegény Goldschmied boltjába...

A primadonna (megtörve): És én azt hittem, hogy a művészetembe szerelmes! (Haragosan:) Goldschmied, most már csakugyan azt mondom, kotródjék...

Novotny, mint hős

Vízkereszt után volt, január vége felé, kétlábnyi csillogó hó borította a vázsonyi meg a vilonyi utat, a falusiak alig jöttek be a hetivásárra, a tél úgyszólván eltorlaszolta a várost a körülfekvő falvaktól. Nem jó lett volna most gyalogszerrel vándorolgatni az országúton, az idegenek megrekedtek a város falai között, a vonat csak két-három napban egyszer pöfögött be a bakonyi hegyek közül. Úgy látszott, hogy az élelmiszerek is elfogynak (ostrom alá kerülünk, polgártársak, mondotta a helybeli zászlóalj parancsnoka, a kövér, jókedélyű Juhász kapitány) és az igazgatónk, Pallay főtisztelendő úr, óra után nevetve így szólott hozzánk:

- Ha így tart, abba marad a multság! Nem marad egy szakajtóra való liszt, amiből a Schafarik a farsangi fánkot megsütheti...

Schafarik volt az *Arany Oroszlán* kocsmárosa, akinek két diák-fia együtt járt velünk a gimnáziumba, s ennek fejében a vendéglő száláját minden évben ingyen kaptuk meg huszonnégy órára. Régi, talán századokra visszamenő hagyomány volt a januárvégi matiné, amelyen a kis város minden szép asszonya, siheder leánya megjelent; a piaristák ilyenkor rövid kabátban táncoltak, mi meg két hétig majdnem kivétel nélkül szekundára feleltünk a matézisből és a természetanból. De ki törődött ilyenkor a szekundával és a jövővel? Csitri, félénk, pihegő kis leányokkal táncoltuk a négyest és a keringőt, miután a főtisztelendő urak érkekezéseit és a diákok szavakatát végighallgattuk. A matiné átolvadt az éjszakába; és nem egyszer történt, hogy Weber főtisztelendő úr, akit az egymásra következő generációk sohasem láttak mosolygónak és jókedvűnek, szilaj lelkesedéssel hajrázott szünóra után a párok között.

Süppedő, fehér hószőnyegben baktattunk esténkint hazafelé a tánciskolából (már csak öt-hat nap választott el bennünket a multságtól) és egy fitosorru kisleány (Zarjeczky Katuska), aki az egész úton nem igen beszélt tizenöt szót, búcsúzáskor bizalmasan a fülembe súgta:

- Lauschik azt akarja, hogy vele táncoljam a második négyest. De én nem akarom vele táncolni, nem akarom...

- Hát kivel akarja?

- Nem sejtji? - kérdezte lágyan, szemérmesen, miközben a homlokáig elpirult.

Megszorítottam a kezét, mire ő egy pillanatig álmodozva a vállamra hajolt.

- Magával fogom táncolni, - susogta, - azt akarom, hogy maga legyen a táncosom...

Nem igen aludtam a következő éjjeleken, és itt olvasóim engedelmével egy őszinte vallomást teszek: izgatottságomat nem annyira az estéli beszélgetés okozta, mint inkább egy prózai körülmény, amelyet a novellairók, sajnos, mellőzni szoktak: a ruhakérdés. Te, nyájas olvasóm, aki régi idők óta megszoktad, hogy a hős ilyenkor előkelő nonchalance-szal ölti magára frakkját vagy smokingját, bizonyára nem igen tudsz azokról a szerelmesekről, akik egy nyomorult új ruha hiánya miatt vonulnak el a vigasztalan magányba. Ismered-e a szegény fickókat, akik a multság előtt szorongó szívvel nézegetik megkopott frakkjukat s remegve vizsgálják a tükröt, amely redingotjuk könyökén csillog? Ők a szerelem igazi mártírjai; mert a Babochay vagy a Novotny kegyetlensége miatt mondanak le egy éjszakai boldogságról...

Babochay aféle előkelő uri szabó volt, aki a cégtáblájára ezt a misztikus fölírást festette: *Taylor for gentleman*. Ő ezt épp oly kevésbé értette, mint a kisváros fiatal gavallérjai; de mert Bécsben és Budapesten a legtöbb *comme il faut* helyen hasonló fölírásokat látott, bírálat nélkül átvette az idegen szavakat. Novotny ellenben távolról se volt ilyen előkelő; ő egy

szegény, öreg, lengyel származású szabó volt, aki negyvennyolcban végigküzdötte a szabadságharcot, s valahogy - Isten tudja micsoda viszontagságok után - idekerült a Kőkép-utca végébe. Hosszu szakálla citromsárga volt a burnótozástól, feltűnő rokonszenvet táplált a balatonvidéki borok iránt és az ismerős gyerekeknek az utcán barackot nyomott a fejük búbjára. Bolondos öreg ember volt, tréfáskedvű, vidám, mókás, aki csak akkor vett tüt a kezébe, amikor a *Tizenhét császár*hoz címzett kávéházban már végképp beszüntették a groghitelt. Így esett, hogy a karácsonyra rendelt ruha némelykor csak husvétra vagy pünkösdre készült el; s a vasaló olykor hosszú heteken át kihülve pihent a konyhában vagy az ágy alatt. A vén Novotny, mikor az utcán türelmetlenül meginterpelláltuk, derülten nyomta a hüvelykujját a koponyánkhoz:

- Ej ty huncwucie! Ne félj, megkapod a krispint, amire a menyasszonyodat hazaviszed.

Éjjeli töprenkedéseimben tehát (ne kacagj szíves olvasó!) nem a Zarjeczky Katuska fitos orrocskája jelent meg, hanem a vén Novotny sárgafoltos szakálla. Mi lesz, ha az öreg szabó az új ruhát idejében el nem készíti? Borzasztónak tűnt föl az a gondolat, hogy a második négyest a csontos Lauschiknak kell átengednem; s amikor Novotny, régi módi szerint a mértékvételnél bele-beleszakított az ujságpapírba, félénken sugtam az édesapám fülébe:

- Nem jobb lenne, ha Babochayhoz mennénk?

- Babochayhoz? Miért nem mindjárt Párisba vagy Londonba? A Novotny szabását se érdekled meg, engedetlen fickója!

Így közeledett lassankint a matiné napja, miközben Katuska ábrándosan nézett a szemembe esténként, s titokban megsugta, hogy új, csipkés ruhát kap (Mihalikné csinálja, aki pontos, mint a halál), csillogó fehér ruhát, amelyet a májusi tündérek viselnek. Boldog Katuska, őt nem csalja meg egy iszákos lengyel szabó! De én! Iskola után lihegve szaladtam el a Kőkép-utca végébe, ahol Novotny jókedvűen üldögélt egy csomó rejtélyes ruhakészlet között, a tüt a vastag ajkai közt tartva, vagy lehelletével élesztve a vasaló tüzet. Izgatottan nézelődtem a magam készülő ruhája után, mire az öreg szabó jóindulattal megcsiklandozott:

- Hehe, félsz, ugy-e, hogy felültetek? Ne félj, kis polgártárs, ne félj! Még csak a Husvét tanácsos attiláját vasalom ki és Kuich kanonok urnak csinállok egy fekete nadrágot. Aztán te jössz polgártárs az ünnepi krispinnel... Olyan krispin lesz, hogy a fél lányiskola belédszeret...

Már csak két nap volt hátra, már csak egyetlen egy, sőt - Uram bocsáss - a matiné előtt való este is szerencsésen érkezett. Öt óra óta néztem halálos izgalommal a Novotny szorgos munkáját, s miközben a vén lengyel nyugodtan burnótozott, megfoghatatlannak tűnt föl előttem az a gondolat, hogy e ruhadarabokból, vásznakból és sirtingekből reggelre kész ruha formálódjék. Mint lehetséges ez, mint lehetséges, jó Isten! Kissé halványon néztem a Novotny pepecselését (még pipára is gyujtott a szörnyeteg!) és utóbb reszketve megszólaltam:

- Novotny bácsi, én azt hiszem...

- Hogy nem lesz meg az új ruhád, hehehe... Ne félj cimborá, ne félj, akár mérget is vehetsz rá!... Reggelre ott lesz a szép krispin az ágyad előtt... Már csak a gomb kell, meg a vasalás és - készen vagyunk...

Földült lélekkel mentem haza, a vacsora nem izlett, az álom elkerült, türelmetlenül, szinte lázasan hánykolódtam reggelig a párnáim között. Réműletes hallucinációk gyötörtek: az ujjatlan kabát, a vattirozott mellény szilaj kalamajkát jártak körülöttem, a vasaló feketén ásított, s a vén Novotny gunyosan számfületeket mutatott. Ezt mondta:

- Katuska Lauschikkal fogja táncolni a második négyest, Lauschikkal, a csontos Lauschikkal... És te, cimbora, itthon maradsz a matinéről...

Hajnaltól fölédretem és az órára néztem: pont öt óra volt. A türelmem most már végképpen elhagyott, nesztelenül fölkeltem az ágyból, a ruhámat dideregve magamra vettem, s nehogy a szüleim valamit észrevegyenek, a konyha felé távoztam. A szakácsnő már javában pörkölte odakünn a reggeli kávé, s mikor meglátott, csodálkozva megszólított:

- Hová megy az ifj'úr?

- Pszt, ne beszéljen olyan hangosan! Félóra múlva, mire fölédredek, itthon leszek...

Kisurrantam a kapun: odakünn térdigérő hó volt és a pelyhek még sűrűen hullottak. Az utcán égett néhány petroleumlámpa, de egyébként holt némaság lebegett még a szunnyadó város fölött. Csak itt-ott, a külső részeken nyitott egy szorgalmasabb fűszeres s a vásártéri kávéházból hallatszott ki cincogó hegedűszó. Így értem el a Kőkép-utcába a Novotny lakásához, amelynek ablaka részvétlen hidegséggel meredt ki a hófehér utcára. Egy percig tanácstalanul álltam meg, azután halkán megzörgettem az üveglakot:

- Hé, Novotny bácsi!...

Semmi válasz. Újra beszóltam, lassan, majdnem könyörögve:

- Novotny bácsi, szépen kérem, ébredjen föl...

Csönd volt. Távolságban a Cserháton haragos kutyák ugattak, a kerekese kútnál valami szorgalmas cselédleány húzta föl a csikorgó vasláncot.

- Hé, Novotny bácsi, Novotny bácsi...

Jó negyedóra múlva nesz hallatszott a vén szabó ablaka mögül. Szívdobogva húzódtam közelebb, de nem a Novotny hosszú szakála bukkant ki, hanem egy álmos, öreg asszony feje.

- Ki van itt? - kérdezte a borzas néni boszankodva.

- Én, - rebegtem, - én, Czeglédy Gyurka...

- És kit keres?

- Novotny urat... A ruhám miatt jöttem... a ma reggeli ünnepi ruhám miatt...

Az öreg asszony mérgesen felkacagott.

- A ruhája miatt? Haha, Novotny úr tegnap este óta iszik a *Tizenhét császár*-ban. Eddig már bizonyosan Világosnál tart... (Az öreg szabó ivás közben a szabadságharcot mesélte.)

- És a ruhámmal mi lesz?

- A ruhájával? Hát majd fölveszi húsvétkor vagy pünkösdkor...

Dühösen ráncsapta az ablakot, én meg úgy éreztem, hogy belesüppedek a hószőnyegbe. Egyszerre elvonult a szemem előtt az *Arany Oroszlán* díszterme, Pally főtisztelendő úr, újdonszerű reverendájában, az ájtatosan figyelő asszonyok és mindenekfölött a fitos Zarjeczky Katuska, hófehér, csillogó ruhájában. És úgy képzeltem, hogy a vén Novotny így szól hozzám a levegőből:

- Otthon fogsz maradni, cimbora, míg a többiek mulatnak.

Megsemmisülve indultam visszafelé, a sírás a torkomat fojtogatta, úgy éreztem, hogy talán legjobb lenne meghalni... Egy percig kísértés fogott el: ne vágják-e neki a havas országútnak, hogy mindennek örök búcsút mondjak? De utóbb elszántan fordultam vissza s támoalgó léptekkel mentem a kopár vásártér felé, amelynek egy emeletes házából még mindig sunyi

jókedvvel hallatszott ki a cincogó hegedűszó. Gépiesen tántorogtam föl a lépcsőkön s az üvegajtón át csakhamar megláttam, akit kerestem: Novotnyt, a vén csalót, aki grog mellett, rózsás arccal mesélgetett néhány korhely formájú iparosnak...

Jó darabig álltam a hideg folyosón, gyáván, tanács nélkül, megdöbbenve, míg végre a tűzlegény kivetődött. (Mazsolát hozott a spájzból a krampampulihoz.)

- Psetnik úr, - mondtam neki (kisvárosban a tűzlegényt is mindenki ismeri), ha Istent ismer, kiküldi Novotny urat...

- Mit akar vele? - kérdezte csodálkozva.

- Ne kérdezze, semmit se kérdezzen, csak küldje ki...

A tűzlegény eltűnt az üvegajtó mögött, s pár perc múlva a vén Novotny lépett ki helyette a folyosóra. A szájában hosszú szivart tartott, előtte pedig Szigeti asztalos jött minisztránsképp, égő gyertyával.

- Ki van itt? - kérdezte a sárgaszakállu szabó.

Az asztalos elém tartotta az égő gyertyát, Novotny pedig örvendve fölkiáltott:

- Nini, te vagy az, kis polgártárs? Jőjj be, hozatok neked egy forró grogot...

A szememet elfutották a könnyek, térdem megcsuklott és félig sírva, félig könyörögve susogtam:

- Mi van a ruhámmal... az új ruhámmal?...

Novotny méltatlankodó arcot vágott:

- Ki beszél itt nyomorult ruháról?... Jegyezd meg kölyök, hogy most nem a vén kecske áll előtted, hanem Novotny, a negyvennyolcas katona...

- Novotny bácsi, - rebegtem, - édes, jó Novotny bácsi, hallgasson rám... Ha a matinéra el nem mehetek, meghalok... Mindenáron ott kell lennem, mindenáron... mert Zarjeczky Katuska másképp Lauschikkal táncolja a második négyest...

A részeg ember megdöbbenve nézett végig rajtam, aztán egyszerre megbubozta a koponyámat.

- Psia krew, vele kell táncolnod a második négyest! Kutjavér, ez már változtat valamit a dolgokon. Ha kell, hát kell, teringette! És miért akarsz mindenáron vele táncolni?

Az asztalos szemembe világított a gyertyával, de én most már elszántan válaszoltam:

- Mert szerelmes vagyok bele!

- Co ti muwisz! Mit nem mondasz! Szerelmes vagy! Gyere cimbora, fölvarrom a gombokat!... Hát szerelmes vagy? Ez már aztán más beszéd, egészen más beszéd! Ha szerelmes vagy, az egészen más dolog. Hé Vilmoska, fizetek!

Kotorászni kezdett zsebében az aprópénz után, közben komolyan dörmögve:

- Negyvennyolcban le tudtam mondani az édes apámról, most pedig le fogok mondani a forró grogról... Do diabla, az ördögbe, ha egyszer szerelmes vagy! Azt hittem, hogy csak az árpacukorba vagy szerelmes...

Az asztalos megindult az égő gyertyával, a szabó pedig, belém karolva, követte. És negyedóra múlva, lengyel nótákat dudolva, a vén Novotny szorgalmasan öltögetett a szegényes faggyugyertya világosságánál...

Az apa

Az *Illésházy-émlékverseny* véget ért, *Sárrét*-et, a győztes paripát, diadalmas arcu lovászfíúk vezették a tömegben át a mázsáló felé. A nyerő közönség boldogan éljenezte a kis *Holl*-t, aki szemtelen közönnyel ült verejtékező paripáján, a vésztők pedig mogorván emlegették azt az ötvenméteres térelőnyt, amit Sárrét állítólag a starter hibájából veszített. Mindenki lármázott, futkosott, gesztikulált, míg Pogány, a győztes Sárrét gazdája, elégedetten simogatta a pej csillogó, sárga szőrét. Pogányt nem igen hozta ki sodrából a negyedmilliót jövedelmező diadal, de Pogányné, akinek angolos ruháját a legutolsó gimnazista is ismerte, kipirult arccal, a boldogságtól szinte lihegve követte az ünnepezt állatot. Bár annyi pénzük volt, hogy jóformán maguk se ismerték az egész vagyonukat, az asszony egy fukar játékos fanatizmusával nézte végig a tavaszi versenyek minden számát: a legrosszabb gebéjük kudarcra is boldogtalanná tette huszonnégy órára. Ismerősei bájos és pikáns arcu asszonynak tartották, de ő már jó idő óta nem bírt szépségének tudatával; egy férfi szenvedélyével és szívósságával szentelte magát a lovainak és a fogadásainak.

Mikor *Sárrét*-et a mázsálóból kivezették, s Pogányné, az ura karján, ismét fölsietett a lovar-egyleti tagok tribünjére, a bookmakerek rácsánál egy különös öreg embert pillantott meg, aki merőn rászögezte a szeméit. A vén bácsi - bár meglehetősen meleg májusi délután volt - kopott duplagalléros köpenyeget viselt, melynek egyik gombjáról rikitó eleganciával fittyegett le az ötförintos belépőjegy. A borotvált képü, szinte kékarcu aggastyán kómikus pózzal támaszkodott a fogadóhely vasrácsának, olyanféle állásban, mintha valami hazafias vers elszavalására készülne. Mikor Pogányék forgószél módjára elhaladtak mellette, az öreg megemelte a cilinderét.

- Alázatos szolgája a méltóságos úrnak! - mondta mélyen meghajolva a házaspár előtt.

Pogány nem hallotta az üdvözlést, de a felesége halkán a fülébe súgta:

- Láttá?

- Kit?

- A papát... Ott áll a vasrács mellett, Széplakyval, a népszínműénekesssel együtt...

Pogány haragosan a bookmakerek felé tekintett.

- Persze, feljött, hogy magát megint megpumpolja néhány százás erejéig... Szeretném tudni, miért nem világosítja föl egyszer, hogy tőlünk abszolút nincs várnivalója...

Az asszony kedvetlenül vállat vont.

- Talán azt hiszi, hogy én csalogattam Budapestre? Minden levelemben megtiltom neki, hogy utánunk jőjön. De azt írja, hogy az egész színtársulat éhezik...

A férj szótlánul tovább akart sietni, de az asszony tétovázva megállt.

- Azt hiszem, mégis csak illik, hogy megszólítsam... Utóvégre az édesapám, aki a kedvemért utazott vagy ötödfélszáz kilométert...

Pogány rágyujtott egy szivarra.

- Ha meg akarja szólítani, hát hívja le az istállók felé... A bookmaker előtt megvárom, de mondja meg neki, hogy tisztességes dolog, ha mielőbb elutazik... Apai kötelessége, hogy a leányát ne kompromittálja...

Az asszony elvált az urától s a rács mellett intett az öreg embernek. Mikor az istállók háta mögött, a pázsiton egyedül maradtak, borús homlokkal fordult a méltóságos tartású, vén színész felé.

- Miért jött fel?

Az aggastyán az ég felé emelte a karját.

- Azt kérded, hogy miért? Szeretett leányom, ne engem kérdezz, hanem a ferencfalvi értelmiséget, amely pártfogását konokul megvonja tőlünk. Hat hete, hogy Ferencfalván ütöttük föl a sátorfánkat, de a gögös erdélyi urak inkább dinom-dánomra költik a pénzüket, mint hogy a nemzet napszámosságait támogatnák... Vasárnap este hét forint volt a jövedelmünk, s a társulat egy hónap óta éheznek... Még *Lear*-re, a legjobb szerepemre is üresen maradt a nyomorult bódé, ahol a hazai nyelv ígéit terjesztjük.

- Hát mit akar Budapesten?

- Adj egy zúgot, ahol a lábamat megvethetem s egy hét alatt meghódítom a romlott Babilont, amely hamis prófétáknak áldozik... Egy zúgot, amelyben a kopott vén színész a maga művészetét és oroszlánkörmeit megmutathatja...

Pogányné idegesen biccentett a fejével.

- Vagyis prózában beszélve, azt akarja, hogy pénzt adjak... Nincs olyan nap, hogy levelet vagy táviratot ne küldene, pedig jól tudja, hogy minden krajcáromat az uramtól kapom... Ahelyett, hogy a szerencsémnek és a jó sorsomnak örülne, a helyzetemet napról-napra tűrhetetlenebbé teszi...

A vén színész mélabúsan bólintott.

- Így beszélsz velem, te, aki a legkedvesebb gyermekem voltál?... Megvontam magamtól a betevő falatot, csakhogy téged táplálhassalak és nevelhesselek... Mit szólna ehhez a szegény édesanyád, akit ágyudörej, kartácsspattogás közt tettem a hitvesemmé?... Ezért virrasztottam éjszakákon át a betegágyad mellett, hogy vén napjaimra a lábaidnál éhen haljak...

- Életemben sohase voltam beteg, - mondotta szárazon a szép asszony.

- Jól tudod, hogy átvitt értelemben beszélek, - folytatta elkeseredve az öreg művész. - Csecsemőkorodban ölben vittelek át az árvizborította lapályon, mikor az Olt az egész környéket elöntötte. Tapolcán pedig a saját életem veszélyeztetésével mentettelek ki az égő ház üszkei közül...

- De hiszen tudja, hogy minden vagyonunkat az uram kezeli...

- És vajjon mi hasznom abból, hogy méltóságos asszony lett belőled? - deklamálta tovább a Mezőség legelső Otellója. - Társulatom elsőrendű csillaga voltál, mikor a férjed huszárkorában megszöktetett tőlem. Igaz, hogy később az oltár elé vezetett, de a trupp árván maradt, mikor magunkra hagyta bennünket... Mit ér nekem, hogy te idefönn minden földi jóban dúslakodol, mikor mi, a nemzet napszámosságai, éhenhalunk...

Pogányné tanácstalanul nézett maga elé, az aggastyán pedig hevesen folytatta:

- Az egész ruhatárunkat zálogba csaptam, csakhogy az utiköltséget meg ezt a belépőjegyet megszerezhessem... Holnap délre már nincs annyim, hogy megebédelhessek valahol... Hadd jusson valami a vén színésznek is abból a rengeteg pénzből, amit az oktalan állat megkeresett...

A szép asszony kissé ellágyulva játszott a napernyőjével, míg az öreg ember hirtelen a keze után nyult.

- Édes gyermekem, hallgass a szívedre: hiszen a jótéteményeddel nemcsak a vén apádat mented meg, hanem az egész színtársulatot... Azzal a pár forinttal a hazafiság oltárán áldozol, mert mi utolsó csepp vérünkig az anyanyelvünkért harcolunk... A haza érdeke, hogy ne vesszünk el, mint az útszéli kutya...

Pogányné válaszolni akart valamit, de e percben megszólalt a mázsáló csöngetyüje. Ez izgató hangokra egyszerre kiröppent a szívéből minden érzékeny hangulat s gyorsan, félig öntudatlanul szólott oda a türelmetlen vén embernek:

- Most nincs több időm, de jöjjön fel verseny után a lakásomra... Majd akkor meglátom, hogy mit tehetek...

*

Pogányék, esti nyolc órakor, a villámvonattal fölutaztak a bécsi versenyre. Mikor Vác körül a hálókocsiban helyet foglaltak, Pogányné egyszerre a homlokára ütött.

- Jézusom, valamiről megfeledkeztem...

- Miről? - kérdezte Pogány álmosan.

- Az apámról. A verseny végére fölrendeltem a lakásomra. Azt mondta, hogy annyi pénze sincs, amennyiből holnap délben megebédélhet...

Pogány fáradtan ásított, aztán gúnyosan így szólott:

- És maga még mindig hisz a vén komédiásnak? Ha fölvetné a pénz, akkor is magától koldulna...

Az asszony kissé elgondolkozott, de csakhamar maga is lefeküdt. Vetkőzés közben nevetve azt mondta:

- Abban igaza van, hogy az öreg javíthatatlan szélhámós. De lehet, hogy most csakugyan, nincs ennivalója...

Tíz perc múlva mind a ketten elaludtak és többet nem beszéltek a dologról.

Az üstökös

Férj: ...És ha szabad tudnom, mit következtetsz ebből a levélből?

Feleség: Azt, amit tulajdonképpen régen sejtek: hogy jellemtelen gazember vagy.

Férj (fölugrik): Mit mondtál?

Feleség (sápadtan, de igen nyugodt hangon): Azt, hogy jellemtelen gazembernek tartalak.

Férj: Ha rögtön meg nem magyarázod a szavaidat...

Feleség (keserűen): Párbajra fogsz hívni, ugyebár? Hiszen mindig kész voltál egy szép asszonyért megverekedni...

Férj: Nem hívlak ki párbajra, de elvitetem a holmimat a legközelebbi szállodába.

Feleség: Ezt meglehetősen ostobán tennéd. Sokkal észszerűbb, ha a holmidat egyenesen Pagonyi kisasszonyhoz viteted...

Férj (dühösen): Terka!

Feleség: Ott az a papírvágó kés, döfd a szívembe. Így legalább egyszer s mindenkorra megszabadulsz tőlem.

Férj (hirtelen lecsillapul): Mindig mondtam, hogy az eredeti drámaírókat a vízbe kéne fojtani...

Feleség (szótalanul, de kérdőleg a férjére mered).

Férj: Ha eredeti drámaírók nem volnának, a fiatal és zavaros fejű asszonykáknak nem volna alkalmuk ahhoz, hogy az agyvelejüket mindenféle regényes ostobasággal tömjék tele...

Feleség: Jobb szeretnéd ugy-e, ha alázatosan a nyakadba borulnék, s összetett kézzel könyörögnék hozzád, hogy légy kegyes megcsalni Pagonyi kisasszonnyal.

Férj (egy apa felsőbbségével): Terka, térj magadhoz. Hát mit olvastál ki abból a levélből?

Feleség (kétségbeesett kacagással recitálja a szóban forgó levelet): „Kedves Kuncsim!” (Villámló szemmel:) Nem ég ki a szemed, hogy az a perszóna kedves Kuncsijának szólít?

Férj: Azt hiszem, tudod, hogy a jó barátaim *Kuncsi*-ra rövidítik a *Kunhalmi* nevet. Már a gimnáziumban így szólítottak.

Feleség: „Kedves Kuncsim! Tegnap, fájdalom, félbeszakítottak bennünket. Kérem tehát, hogy ma délután okvetetlen keressen föl. Gondoskodni fogok, hogy senkise zavarjon bennünket. Öleli - a maga *Nebántsvirág*-ja.” (Majdnem sírva:) A maga *Nebántsvirágja*, maga nyomorult, érti?

Férj: De édesem, hát vegye tudomásul, hogy a primadonnáknál az ilyen frázis semmitse jelent. Ez csak annyi, mintha maga azt mondaná: Jó napot!

Feleség: Legyen nyugodt, ezután én se leszek olyan ostoba, hogy jó napot-tal köszöntöm a barátaimat. Hála Isten, nekem is van két karom, - ha nem is olyan gömbölyű, mint a primadonnáké - s talán akad valaki, akit a kedvem szerint megölelhetek. (Sírva:) És ez a gazember mert féltékenykedni én reám.

Férj: Ismétlem, hogy csak az új operettem miatt tettem néhány látogatást Pagonyi kisasszonynál. Tudja, hogy ő játszása benne a főszerepet s ha magamra haragítom, sonica kifütyülnek.

Feleség: Az új operettje miatt ölelkezett vele?

Férj: Szavamra mondom, hogy oly tisztességesen viselkedtünk, mint egy szeminárium.

Feleség (fölkacag): Viselkedtünk! Nem sül ki a szeme, hogy a felesége előtt a legbizalmasabb többszám köpönyege alatt meri emlegetni a szeretőjét?

Férj: Terka, most már komolyan kérem, hogy hagyja abba. Pagonyi kisasszonyhoz csak annyi a közöm, mint a sűgőhoz, vagy a szűnpadi ruhatároshoz.

Feleség: Kiváncsi vagyok rá, hogy a sűgő is *Kuncsi*-nak szólítja-e?

Férj (vállat von).

Feleség: És hogy a ruhatárossal is csókolózik-e délelőttőnként?

Férj: Ugyan, nőjjön be már egyszer a feje lágya! Utóvégre most már nem valami borzas iskolás leány, hanem férjes asszony.

Feleség: Férjes asszony! Mondja inkább, hogy a szédelgő áldozata, mint ahogy az ujságok írni szokták.

Férj (haragosan): Terka, azt mondom, hogy elég!

Feleség: Űssön meg! Most már csak az hiányzik, hogy megűssön.

Férj: Nem űtőm meg, hanem sűrgősen el fogom hivatni Moravcsik professzort.

Feleség: Azt akarja mondani, hogy bolond vagyok?

Férj: Magyarázza úgy, ahogy tetszik.

Feleség: Szegény, jó anyám, ő mindig mondta, hogy magának olyan a modora, mint valami kocsisnak.

Férj: A kedves mamája nagyon kedves.

Feleség: Még az eskűvőnk reggelén is azt sóhajtotta: meglátod, hogy ez a svihák méreggel pusztít el.

Férj: A tisztelt mamájának igen hiányos a logikája. Ha csakugyan méreggel pusztítom el, azt maga bajosan fogja meglátni.

Feleség: Kocsis!

Férj: Már La Bruyere megmondta, hogy a nők vagy nagyon okosak, vagy nagyon ostobák. Maga, édesem, meggyőző bizonyíték a La Bruyere tétele mellett.

Feleség: Ha tovább folytatja, a fejéhez vágom ezt a gyufatartót...

Férj: Próbálja meg!

E pillanatban csőngetés hallatszik az előszobából. Minthogy a csőngetés valószínűleg vendéget jelent, a házaspár hirtelen elhallgat. Pár pillanat múlva a szobalány megjelenik az ebédlő küszőbén.

Szobalány: Kovács úr kérdezteti, hogy a nagyságos úr itthon van-e?

Férj (kérdőleg néz a feleségére).

Feleség (hallgat).

Férj: Mondja, hogy várjuk.

Kovács úr, a ház barátja, a következő percben az ebédlőbe lép.

Kovács: Kezét csókolom, nagyságos asszonyom. - Szervusz, Kuncsi!

Férj: Isten hozott, öregem!

Feleség (nyájasan): Hát magát micsoda jó szél hozta erre?

Kovács: Fönn ebédeltem a kaszinóban, s amikor a Lipót-utcán végigjöttem, egy különös sejtelem fogott el.

Férj: Milyen sejtelem?

Kovács: Hogy a maguk asztalánál egy jó csésze feketekávé vár rám. Tudják, hogy babonás ember vagyok, s így természetes, hogy minden sejtelmemet respektálok.

Feleség: Magának, úgy látszik, kezd megjönni az esze. (Csönget. A belépő szobaleányhoz:) Gyujtsa föl a kávéforraló gépet!

A spirituszlámpa pár perc múlva vigan lobog az ebédlőasztalon, mely még tele van egy bizalmas ebéd romjaival. A desszertes tálon friss gyümölcs s Kugler néhány válogatott remeke. Pompás meleg, az ablakon át szinte tavaszias derű árad a szobába. A házigazda havannás skatulyát tesz az asztalra.

Kovács: Ilyenkor érzi az ember, hogy az agglegény a kivert kutyához hasonlít.

Feleség (mosolyog): Ugyan!

Kovács: Mindennap ugyanaz a program: a sivár vendéglő, a konfidenskedő pincér, a szétéphetetlen beafsteek és rostélyos. Amikor a családi tűzhely melegsége felénk csap, nehezen álljuk meg, hogy rövidesen fejbe ne lövöldözzük magunkat.

Férj: Az Istenért!

Kovács: Az ilyen bizalmas fészek, ahol az ember másodmagával ül az asztal mellett, a fehérbóbitás szobaleány és a gázkályha, az örökös tete a tete és a jó leves...

Feleség: Meg kell adni, hogy költői álmodozása közben a reális élet követeléseiről se feledkezik meg.

Kovács: Asszonyom, ne kicsinyelje a jó levest! Azt mondom önnek, hogy a jó leves tulajdonképp a boldogság, a családi tűzhely, a nyugodt élet és a tiszta költészet szimboluma. Adjatok egy kanálka levest és én megmondom, hogy boldogok vagytok-e?

Feleség: Legközelebb meg fogom hívni egy leves-zsúrra.

Kovács: Ne haragudjanak, ha most egy indiszkrét kérdést intézek önökhöz.

Férj: Halljuk!

Kovács: Mit szoktak tenni így közvetlen ebéd után?

Férj: Ernő, te kíváncsibb vagy, mint illenék.

Kovács: Tudom, hogy túl vannak a mézesheteken s így a kíváncsiságom nem illetlen. De néha, - amikor maguk egy csésze feketével megkinálnak, - oly élenken elképzelem a boldogságukat, hogy akárhányszor közel álltam már valami szörnyűséghez.

Feleség: Öngyilkos akart lenni?

Kovács: Körülbelül. Meg akartam házasodni, nagyságos asszony.

Feleség: Hallja!

Kovács: Ne értsen félre, úgy gondolom, hogy a házasságot nem az én számomra találták ki. Aféle üstökös vagyok, aki zord magányban rohanja be szédületes pályáját...

Férj: Hova rohansz?

Kovács: Kérdezd az üstököst, - az felelni fog!

Férj: A hasonlataid igen szerények.

Kovács: Mondd az üstökösnek, hogy vonuljon el egy szalmafüdeles viskóba, - ő is ugyanazt fogja válaszolni, amit én. Azt feleli: arra születtem, hogy a más boldogságát nézzem, de magam nem lehetek soha boldog.

Feleség: Ha tovább folytatja, azonnal sírva fakadok.

Kovács: Édes együttlét a terített asztal mellett, bizalmas zúg a meleg kályhánál, egy jó költő, akit az ember másodmagával olvas, néha egy csók, egy drága titok, amiről senkise tud kívülünk, egy magunkcsinálta tolvajnyelv, amelyen az egész világot kinevetjük - (fölkösz) kezét csókolom, nagyságos asszonyom!

Feleség (bámulva): Hova megy?

Kovács: Ne kívánja tőlem, hogy tovább nézzem az idillt, amelyben nekem, fájdalom, sohase lehet részem. Hiszen én se vagyok jobb, mint a többi agglegény: irigy és feketemájú gazember vagyok.

Feleség: Nem parancsol még egy csésze feketét?

Kovács (sóhajtván): Nagyságos asszony, Isten önnel!

Kovács ur ábrándos arccal távozik. A férj kikiséri az előszobába, s mikor visszatér, az iménti, mosolygó feleség helyett újra a villámló szemű asszonyt látja. A szobalány, aki az előszobát takarítja, élénk örömmel gyönyörködik a következő párbeszédben: „A szakácsné tűzérjének több műveltsége van, mint magának!” „Jó lesz, édesem, ha egy vizes borogatást rak a fejére!” - „Faragatlan fráter!” - „Még ma el fogom hivatni Moravcsik professzort!”

Kovács (a lépcsőházban): És ne szoruljon el az ember szíve, amikor a mások zavartalan boldogságát látja!

Az új birtokosok

A pusztai őrház előtt, amely a homokvári vasuti forgalmat lebonyolította, könnyű kocsi várakozott a vicnálisból kiszálló öreg házaspárra. A kocsis zsinóros egyenruhát viselt, s pántlikás kalapját alázatosan a kezében tartotta.

- Instálom, a Völgyi tekintetes urat várom, - mondta a fehérhaju öreg urnak.

Völgyi úr erre meglökte kissé a feleségét, s halkan így szólott hozzá:

- Bennünket vár!

E szavak után felültek a födetlen bricskára, s nekihajtottak az őrház elől kifutó pusztai utnak. Előbb azonban érdeklődő pillantást vetettek az őrház környékére: a zsuppfödeles viskóra, amelynek kutja körül piszkos gyerekek játszottak, a két óriási jegenyére, s a végtelennek látszó homoktengerre, amely a szegényes házikót körülvette. Úgylátszik, tetszett nekik a kopár vidék, amelynek egyetlen ékessége egy gyérlevelű akác volt, legalább erre vallott az a mosolygó tekintet, amelyet az öreg úr a feleségére vetett.

- Különös hely, nem igaz? Ez aztán egészen más, mint ahol az eddigi életünket eltöltöttük...

A kocsi végighaladt az akác alatt, s csakhamar kiért a tanyák közé, amelyek a letarolt vetések között meglapultak. A késő nyár szelid nyugalma lebegett az egész vidék fölött, a szalmafüdeles házak kéményeit körülfolyta a lenyugvó nap tüze, s a boglyák körül egy-egy póre atyafi heverészett a madárdalok alkonyi csöndben. A házaspár egy darabig szótlán nézte az elmaradozó tanyákat, de az öreg utóbb elégtel arccal szivarra gyujtott.

- Végre tehát tudjuk, hogy miért vesződünk negyven évig... Dolgos élet után nyugalmas öregség: ez az, amiről félszázadja álmodom...

A kocsitakaró alatt megszorította a felesége kezét, aztán vigan pöfékelve nézett szét újra és újra a homályosodó, szénaillatos rétek között. Valóban volt is oka rá, hogy elégedett legyen: hiszen negyven év óta úgyszólván minden élvezetet megvontak maguktól, csak hogy vén koruk nyugodtságát biztosítsák. A kis külvárosi bolt elég tisztességesen jövedelmezett, de Völgyiek talán kora fiatalosságuk óta egyszer se laktak jól, csak hogy valamikor vagyonhoz jussanak. A csinos fiatal asszony a hatéves ruháiban járt, Völgyi két krajcáros szivarokat szítt s akkor se költött husz krajcárt a kávéházra, amikor már nyolc-tízezer forintnyi megtakarított pénzük volt a különböző takarékpénztárakban. A sors nem áldotta meg őket gyermekkel - őszintén szólva, ennek mind a ketten örültek - s így minden szenvedélyük csak egyetlen vágyban csúcsosodott ki: pénzt, minél több pénzt szerezni. Negyven év óta csak kétszer voltak színházban, de akkor se a maguk pénzén: egyszer valami vidéki rokon vitte el őket egy másodemeleti páholyba, egyszer - a színházban akkor már harmincöt fokos melegség volt - az úr valami távoli ujságíró-rokona lepte meg őket, egy reménybeli kölcsön fejében, két zárt-székkal. Igen jól mulattak, de a fiatal rokonnak kinevették, amikor a sürgős pénzzavarral előhozakodott. Nem voltak valami gonosz vagy sötétlelkű emberek, de koldus az egész idő alatt hiába tette a lábát a boltjuk küszöbére. Völgyi úr ilyenkor fölneézett a pápaszeme mögül, s ridegen így szólott:

- Menjen az elüljáróhoz! Itt nem létezik pénzosztogatás...

Csoda-e, hogy meggazdagodtak negyven év alatt? Amíg a szomszédjaik egyszerűen tönkrementek, ők titokban forintot forintra halmoztak, s esténként ragyogó szemmel nézték végig tekintélyes takarékpénztárkönyv-gyűjteményüket. Örömeiket csak egyetlen esemény zavarta

meg: az a váratlan szerencsétlenség, hogy Völgyi urat valami külvárosi orvos Karlsbadba küldötte. Eleintén huzódzott az utazástól, de amikor az orvos megmagyarázta neki, hogy veszélyes gyomorbaja van, mégis csak kimozdult a boltjából. Ezt az évet - bár a takarékos beteg úgyszólván a betevő falatot is megvonta magától - igen sokáig megemlegették; s őszintén szólva, nagyon megharagudtak a jó Istenre, hogy ilyen váratlan kiadásba verte őket.

Negyven év múlva azonban, - mesébe való kínok, nélkülözések és gyötrelmek után, - mégis csak elérkezett az az este, amikor az öreg Völgyi így szólhatott a feleségéhez:

- Rendben vagyunk!

Kerek harmincezer forintjuk volt, vagyis épp annyi, amennyiről esküvőjük óta álmodoztak. Csakhamar készen voltak a tervükkel: a boltot eladják, vidéki birtokot vesznek s annyi fáradtság után végre teljesen a saját kényelmüknek fognak élni. Nemsokára akadt is tisztességes vevő, s Völgyi úr attól fogva reggeltől estig a leggyanusabb telekügynökökkel tanácskozott. De ha az ágensek azt remélték, hogy a vén kereskedőt horogra kerítik, igen alaposan csalódtak: a ravasz ember végre is őket csalta meg. A homokvári birtok, amit héthónapos huzavona után harmincezer forintért megvásárolt, testvérek közt is megérte a negyvenezer forintot.

Jó másfélórába került, amíg a bricska a járt útról a félreeső tanya kerékvágásai közé bekarnyarodott. Az asszony, aki most látta először a birtokot, csillogó szemmel próbált körülnézni a sötétben, de néhány jegenyenyárfán kívül semmit se láthatott.

- Mily szép minden, - susogta megindulva.

Pár perc múlva előkerült a gazda, aki kalaplevéve köszöntötte az uraságokat.

- A feleségem leöletett néhány csirkét s engedelmelemmel idekünn terítettem a ház előtt...

A földesúr leereszkedőleg intett, a földesasszony pedig kissé megütődve nézett az ingujjas emberre:

- Néhány csirkét? Kettőnknek egy csirke is megtette volna...

Csakhamar illő kényelembe helyezkedtek s hamarosan körüljárták a tanya környékét. Az asszonynak, aki budapesti lakásokhoz volt szokva, nem nagyon tetszettek az alacsony szobák, a férfi pedig megdöbbenve nézett szét a végtelenbe vesző pusztaságon, amelyre csillagsugaras nyári éjjel borult.

- Mennyire van innen a legközelebbi tanya? - kérdezte a gazdától.

- A Steiner birtoka nem igen van többre háromnegyed óránál... A Bikenbúr gróf kastélyába is el lehet jutni másfél óra alatt...

- És ezek a legközelebbi szomszédok?

- Ezek, tekintetes uram.

Az új birtokos közelebb hajolt a felesége füléhez:

- Mondhatom neked, hogy jó helyre kerültünk. Akkor vernek agyon bennünket, amikor nekik tetszik...

A sétát csakhamar abba kellett hagyniok; a fű nedves és hideg volt, és Völgyi, aki tizenöt éve reumában szenvedett, már nyilallásokat kezdett érezni az alsó lábszáraiban. Visszatértek hát a tanya elé, ahol a gazda felesége már fölterített a vacsorához. Isten tudja, mi bajuk volt: a paprikás csirke egyikőjüknek se ízlett, bár a pusztai szakácsné minden tudományát összeszedte, hogy tisztességes étellel szolgálhasson. Kedvetlenül rágicsálták a finom hust, s gondolatban mind a ketten Budapesten jártak, ahol annyi időn át oly tökéletes biztosságban érezték magu-

kat. Ott ugyan nem kellett félniök a betörőktől, mert a papírfalakon át a leggyöngébb hang is áthallatszott a szomszédokhoz. Völgyi úrnak eszébe jutottak a megszokott szórakozásai: eszmeccseréi a sarki borbélylyal, a temetések, amik a boltja előtt elvonultak, vasárnap délutáni sétái a ligetben, a zaj, a túlkölés, a csöngetés, amit az idegrendszere negyven év óta megszokott. Miképp fog meghonosodni e félelmetes csöndben, amely a magános házat körülvette? Mi pótolja a Rácfürdőt, amelynek gőze oly jótékonyan hatott a reumájára? Mivel tölti az egész napot, ha a vevőkkel, az inassal, a fuvaros kocsisaival nem veszekedhetik? Völgyi úr alkalmassint szégyelte volna bevallani, de valójában úgy érezte, hogy a boltja megszokott illatkeverékét, a sáfrány-, a terpentín-, az ánísszagot nem adná most oda az egész szénaillatos mindenségért.

- Bolondot cselekedtem, ennyi az egész, - mondta, miközben a szíve fájdalmasan elszorult.

Vacsora után azonnal lefeküdtek, de az ágy is kemény és szokatlan volt: az öreg házaspár egész hajnalig nem aludt el. Odakünn virrasztó tücskök cirpelték, ismeretlen madarak feleltek egymással, a nyárfák fölött hófehér holdvilág ragyogott: de a vén ember mindegyre csak a betörőkre gondolt, akik a tanya körül ólálkodnak. A kutyaugatásra hideg verejtek lepte el a homlokát és halkán szólott a feleségéhez:

- Ébren vagy?

- Még egy szemhunyást se aludtam, - felelte sóhajtva az asszony.

Elhallgattak és félénken közelebb húzódtak egymáshoz. Odakünn a végtelen pusztaság ezer poétikus hangja zsongott, a földre a szerelmeseknek való éjszaka édes búbája borult és ők mégis mind a ketten ugyanazt érezték: hogy negyven évig hiába dolgoztak, türetek, nélkülöztek s hogy öregségük se lesz vidámabb fiatal koruknál. A negyven évig tartó szüntelen munka végképp kiölt a szivükből minden költői fogékonyságot, a gyomruk épp úgy megromlott, mint a fantáziájuk s kiszáradt, öreg, beteges romokká lettek mind a ketten. Hiába dolgoztak, hiába kuporgattak, hiába szenvedtek: a jókedv, az életöröm egyetlen sugara nélkül közeledtek megásott sírjuk felé.

A nyárfa-utcai bank

- Herz, van önnél öt forint? - kérdezte hanyag mosolylyal az a tiszteletreméltó, öreg férfi, aki deres császárszakállát nemes nyugalommal pihentette az íróasztal itatóspapírján.

A fiatal ember, akihez e sajtóságos szavak intézve voltak, a májbeteg keserűségével kacagott.

- Öt forint? - ismételte olyan hangon, mintha az ősz padrone valami szumátrai ritkaságot kért volna tőle egészen váratlanul. - Van már legalább két hete, hogy nem láttam egy eleven bankót. Ma délben szalámit fogunk ebédelni, mert a feleségemnek nem adhattam ki a konyhapénzét.

A különös párbeszéd még nem ért véget, mikor egy harmadik személy lépett az elegáns irodahelyiségbe. A harmadik személy, aki meggyszínzsinóros egyenruhát és ezüstcsattos sipkát viselt, a *Szép Heléna* álom-dalát füttyörészte.

A tiszteletreméltó aggastyán egyszerre a homlokára ütött, s mintha valami váratlan jó ötlet jutott volna hirtelen az eszébe, leereszkedő kegyességgel fordult a meggyszínzsinóros egyéniséghez.

- Hanák, - mondta finom szemcsiptetéssel, - Hanák, gördüljön le a sarki kocsmába és hozzon föl egy korsó jó hideg sört. De vigyázzon, Hanák, hogy a habbal a kimérő-legény ne éljen vissza tulságosan. Mert ha sört akarok inni, ebből az következik, hogy sörre és nem habra szomjazom...

Hanák - nevezzük őt mi is e díszes néven - még egy darabig tovább füttyölte a *Heléna* álmódalát, aztán egy ásítás után odafordult az aggastyánhoz.

- És a pénz? - kérdezte ridegen.

- Micsoda pénz?

- Hát amiért a korsó sort felhozzam...

A császárszakállas öreg előkelően bólintott.

- Vagy úgy, - mondta, - ön azt a potomságot gondolja, amibe az általam óhajtott sör kerül... Ön tudja, Hanák, hogy nem szeretek bajlódni a kicsinységekkel és így arra kell kérnem, hogy a korsó sör árát vegye föl az apró kiadások rovatába....

Hanák szemtelenül felkacagott.

- Apró kiadások? Hahaha! Ön a tizenkét krajcárt röviden csak apró kiadásnak nevezi? Sziveskedjék hát ezennel tudomásul venni, hogy két hét óta mindössze se láttam több pénzt kilenc vagy tíz krajcárnál. Azt mondom önnek, hogy a pénzpiac helyzete e pillanatban kétségbeejtőbb, mint valaha...

A tiszteletreméltó aggastyán összevonta a szemöldökét, aztán az ujjával fönségesen az ajtó felé mutatott.

- Hanák, vonuljon vissza az előszobába. És ne történjék többé, hogy csöngetés nélkül a belső helyiségekbe merészkedjék.

A meggyszínzsinóros személyiség hangos mormogás után távozott, mi pedig szívesen felhasználjuk ezt az alkalmat arra, hogy hőseinket a nyájas olvasónak bemutassuk. A tiszteletreméltó

aggastyán, polgári nevén Regenmantel K. Frigyes, elnökgazgatója a XII-ik kerületi forgalmi banknak, a fiatalabb pedig, Herz Manó Dániel ugyanez intézetnél mint főkönyvvezető és felügyelő-bizottsági alelnök működik. A meggyzsinóros egyén már a társadalmi létrának sokkal alantasabb fokán foglal helyet: ő csak szerény szolgálai minőségben istápolja a külvárosi pénzügyeket. A banknak hámoszobás helyisége van a Nyárfa-utca egy illatos bérházában; a kapu fölött impozáns cégtáblák hirdetik, hogy az intézet a legbonyolultabb pénzügyi műveletekben is szívesen áll a nagyközönség szolgálatára. Fekete alapon csillogó aranybetűk kiáltják, hogy a XII-ik kerületi forgalmi bank épp oly szívesen elfogadja a tőkepénzesek betéteit, mint amilyen készséggel áll ama polgárok rendelkezésére, akik úgynevezett prima- és pince-váltók leszámítolásával foglalkoznak. Sőt a díszes táblákból azt is megtudjuk, hogy az intézet a legvérmesebb személyi kölcsönöket is gyorsan megszerzi klienseinek; azoknak is, akik semmi értékesebb javat nem mondhatnak a magukénak e silány sárteke felületén.

Hanák tehát visszavonult az előszobába; az elnök-igazgató pedig komor méltósággal kutatott a zsebeiben egy netalán ott rejtőzködő cigaretta után. Fáradozását nem kísérte méltó siker; az aggastyán zsebeiben a legkülömbözőbb holmik foglaltak helyet - zsebkés, dugóhuzó, cipőgomboló, papirszipka - de cigarettának se hire, se hamva nem volt. A pátriárka némi keserőséggel nézett fel a plafondra, azután még egyszer becsöngette a bank szolgáját.

- Hanák, - mondta bizonyos nonchalenceszal. - Hanák, fáradjon csak le a trafikba és hozzon fel két nem túlságosan kemény drámacigaretta. Im, itt van, fogja, a kétfilléres pénzdarab...

A szolga átvette a kétfillérest, az elnök-igazgató pedig nyájasan folytatta:

- Isten tudja, jobb szeretem ezt a közrendi fajt, mint a gianaclist, vagy a khedivét...

Mikor Hanák később visszatért a cigarettával, egy pirospozsgás öreg úr lépkedett megfontolva a nyomában. Az öreg úr látható érdeklődéssel nézett szét a forgalmi bank helyiségében, aztán megállt a pénztári asztal rácskerítése előtt. Az elnök-igazgató, aki félszemmel feléje sandított, hirtelen jegyezni kezdett valamit a naplóba, Herz úr pedig serényen a főkönyv fölé hajolt. Az idegen köszöntésére mindketten csak foghegyről válaszoltak, de Regenmantel K. Frigyes utóbb mégis csak elszánta magát arra, hogy a munkáját félbehagyja.

- Parancsol? - kérdezte impozáns hidegséggel, miközben a tollát szórakozottan a füle mögé dugta.

Az öreg úr megvakarta a füle búbját.

- Izé la, hát úgy áll a dolog, hogy a kapuban elolvastam a hirdetésüket. Azt látom belőle, hogy hetedfeles kamatot fizetnek, holott a nagy bankok nem adnak többet négy percentnél. Mondok magamba, inkább ideadok hát négyszáz pengőforintot, mert az az öt forint különbség se kutyaság, nem igaz? Azért az öt forintért egy új selyemernyőt vihetek haza az anyjukomnak Cigányhalomra...

Az idegen ravaszul elnevette magát, az aggastyán szakállá pedig láthatólag megremegett. Herz úr is csillogó szemmel nézett föl egy pillanatig a főkönyvből, de a következő percben már únott ábrázattal folytatta lázasnak látszó munkáját.

Regenmantel K. Frigyes fölnézett az órára.

- Hm, - mondta, - a mai keletről már lekészt, mert tizenkét óra hét perccel elmúlt. A tőke tehát csak holnaptól fogva kamatozik, mert tizenkettő után a mai dátumra nem fogadunk el semmiféle betétet.

A jókedvű öreg úr könnyedén legyintett a kezével.

- Holnaptól, Isten neki, azt se bánom. Az a pár krajcár úgyse tesz már boldogabbá, nem igaz? Akár ma, akár holnap, üsse a kő...

Belenyúlt a nadrágja hátulsó zsebébe, s egy zsíros bugyellárisból kiolvasta a négyszáz pengőt. A komor Herz mérgesen nyugtatta az összeget, az elnök-igazgató pedig a maga nevét is pedánsul odakanyarította a nyugtára. Aztán a százasokat egy hanyag mozdulattal besöpörte a márványos asztalka fiókjába...

Mikor az idegen nyájas köszöntés után távozott, a szigorú Herz földhöz vágta a tollszárat, a pátriárka pedig óvatosan fülelni kezdett. Herz utóbb diákos örömkialtásokba tört ki, de az elnök-igazgató ijedten rendre utasította.

- Ne bomoljon, még kihallatszik az előszobába...

A főkönyvvezető sunyi módon meglapult, de mikor Hanák később hírül hozta, hogy tiszta a látóhatár, oktanul újra kezdte a hurrázást. A tiszteletreméltó aggastyán ekkor kivette a százasokat, s egy ropogós bankót a főkönyvvezető kezébe nyomott. A többi hármat ellenben elsülyesztette a tárcájába, miközben ünnepiesen így szólott Herz úrhoz:

- Végre talán a reumám miatt is elutazhatom vagy két hétre Pöstyénbe...

-&-